

Univerzita Palackého v Olomouci

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

2011

ŠTĚRBOVÁ Jana

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra liturgické teologie

Jana Štěrbová

Ministerialita žen v liturgii

Diplomová práce

Vedoucí práce: S.L.D. Ing. Pavel Kopeček

Obor: Křesťanská výchova

OLOMOUC 2011

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Akademický rok: 2009/2010

Studijní program: Teologie
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Křesťanská výchova (KŘESVY)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Mgr. Bc. ŠTĚRBOVÁ Jana	Na Hradbách 627, Staré Město	C04148

TÉMA ČESKY:

Ministerialita žen v liturgii

NÁZEV ANGLICKY:

The Ministry of Women in the Liturgy

VEDOUCÍ PRÁCE:

SLLic. Ing. Pavel Kopeček - KLP

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cílem diplomové práce je na základě dostupných podkladů popsat a zhodnotit aktuální ministerialitu žen v liturgii.
leden - březen 2010 - zadání diplomové práce
duben - září 2010 - studium pramenů a literatury
září - prosinec 2010 - tvorba první části práce, která shrne informace z dostupných pramenů, literatury a periodik
leden - únor 2011 - tvorba druhé části práce, která se bude věnovat terénnímu výzkumu na dané téma
březen 2011 - grafická, stylistická a gramatická úprava práce
březen - duben 2011 - odevzdání práce

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

CÍSAŘ, Ivo: Žena v Písmu svatém. Cesta 1995.
Dokument II. Vatikánského koncilu o apoštolátu
DRÁPAL, Dan: Emancipace žen v církvi. Návrat domů, Praha 2003.
HOLÝ, Libor: Lektorát a akolytát žen. Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 1997.
JAN PAVEL II.: Mulieris dignitatem. Zvon, Praha 1992.
KOLEKTIV AUTORŮ: Žena v církvi a ve společnosti II. - sborník Unie katolických žen. Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 2001.
KOLEKTIV AUTORŮ: Žena v církvi a ve společnosti III. - sborník Unie katolických žen. Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 2005.
KOLEKTIV AUTORŮ: Žena v církvi a ve společnosti I. - sborník Unie katolických žen. Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, Praha 1999.
ZAGANOVÁ, Phyllis: Ženy ženám. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001.

Podpis studenta: Štěrbová Jana

Datum: 10.5.2010

Podpis vedoucího práce: Kopeček Pavel

Datum: 20.5.2010

Podpis vedoucího katedry: Kopeček Pavel

Datum: 30.5.2010

Podpis děkana: Mgr. Pavel Brůna

Datum: 5.6.2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 31. března 2011

.....
podpis autora práce

Děkuji S.L.D. Ing. Pavlu Kopečkovi za odborné vedení a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytl. Zároveň děkuji děkanu uherskohradištského děkanátu Mgr. Janu Turkovi za svolení a spolupráci při dotazníkovém šetření mezi posluchači kurzu pro pastorační pomocníky a mezi kněžími.

Obsah:

1 Úvod	9
2 Teologie liturgické služby	11
2.1 Ministerialita a liturgie	11
2.1.1 Formace jednotlivých ministrů	14
2.1.2 Teologie laické služby	15
2.2 Laická služba a liturgie	16
3 Služba a liturgické shromáždění	20
3.1 Vývoj liturgické služby a liturgického shromáždění	20
3.2 Laická služba a liturgické shromáždění	22
3.3 Druhy liturgických služeb	25
3.3.1 Služba celého shromáždění	25
3.3.2 Služba předsedajícího	26
3.3.3 Služba laických ministrů	27
3.3.3.1 Služba ministranta	29
3.3.3.2 Služba lektora	29
3.3.3.3 Služba akolyty	31
3.3.3.4 Služba scholy	31
3.3.3.5 Služba žalmisty/kantora	32
3.3.3.6 Služba varhaníka	33
3.3.3.7 Služba komentátora	34
3.3.3.8 Služba vedoucího bohoslužeb bez kněze	34
3.3.3.9 Služba pomocnice/pomocníka při bohoslužbách s dětmi	35

3.3.3.10 Služba skupiny pro přípravu liturgie	35
4 Žena v církvi a žena v liturgii	37
4.1 Liturgická služba žen v historickém kontextu	37
4.2 Žena v Bibli	38
4.2.1 Žena ve Starém zákoně	39
4.2.2 Žena v Novém zákoně	41
4.2.3 Marie a mariánský profil v církvi	42
4.3 Žena v církvi dle současného učení Magisteria	44
4.4 Hledání ženské identity v církvi	46
4.5 Jak se může žena v katolické církvi dnes konkrétně uplatňovat? ..	48
4.5.1 Liturgická služba žen	49
4.5.1.1 Ministrování žen a dívek	50
4.5.1.2 Lektorát žen	51
4.5.1.3 Akolytát žen	51
4.5.1.4 Jáhenství žen: minulost a současnost	52
4.5.2 Otázky kolem ordinace žen	55
5 Současné názory na liturgickou službu ženy	56
5.1 Současné postavení liturgické služby žen	56
5.2 Liturgická služba žen z pohledu laiků	56
5.3 Liturgická služba žen z pohledu kněží	65
5.4 Postavení ženy v kanonickém právu	71
6 Nezastupitelnost laické služby v liturgii	77
6.1 Koinónia – účast	78
6.2 Je skutečně laická služba nezastupitelná?	79

7 Závěr	82
8 Anotace	84
9 Resume	85
9.1 Summary	85
9.2 Zusammenfassung	86
9.3 Résumé	88
10 Bibliografie	90
10.1 Analogové publikace a prameny	90
10.2 Internetové zdroje	93
11 Seznam příloh	96
11.1 Seznam dokumentárních příloh	96
11.2 Seznam tabulek	96
11.3 Seznam grafů	97
12 Přílohy	98

1 Úvod

Tématem diplomové práce je ministerialita žen v liturgii. Tato otázka je v současnosti velmi diskutovaná. Cílem této diplomové práce je podat základní pohled na danou problematiku. Tato otázka celkem radikálně rozděluje církve na její přívržence a odpůrce. Ve své diplomové práci nechci najít jasnou odpověď na nespočet otázek, které se neustále vyskytují. Nechci ani hájit, ani odsuzovat jednu nebo druhou stranu protichůdných směrů či mnohdy již zneprátelených táborů.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola chce obecně nastínit základní koncepty teologie liturgické služby. Jedná se o pohled na liturgickou službu laiků ne z pohledu pastoračního nebo právního, ale teologického, eklesiologického a symbolického.

Druhá kapitola se bude věnovat charakteristice služby a liturgického shromáždění. V této kapitole se chci věnovat laické službě a jejímu rozvrstvení, rozdělení na určité úkoly nebo funkce.

Třetí kapitola pod názvem „Žena v církvi a v liturgii“ je pojata spíše historicko – popisně. Téma postavení ženy v církvi a liturgii si jistě zaslouží i hlubší pohled do historie a zároveň bližší pohled na osobu ženy, jak je prezentována v Bibli a zvláště pak v Novém zákoně a v učení Ježíše Krista. Důležité by bylo i mapovat pozdější myšlenkový vývoj, jak jej zaznamenali církevní autoři od období patristického až do současnosti. Mariánská tradice, která zdůrazňuje význam postavy Panny Marie jako ochránkyně, průvodkyně na cestách, ženy víry a moudrosti, je v církvi velmi živá. Proto se žádné pojednání o ženě v církvi neobejde bez tohoto mariánského aspektu. Panna Maria – žena a matka je v církevních dokumentech prezentována jako vzor pro všechny křesťanky, což mne vedlo k tomu, abych se hlouběji věnovala tomuto mariánskému profilu jako „ideálu pro ženy v církvi“.

Současné názory na liturgickou službu ženy ve vybraném církevním území (děkanát Uherské Hradiště) jsem se snažila popsat ve čtvrté kapitole.

Pro zachycení reality jsem zvolila terénní šetření dotazníkovou formou. Výsledky tohoto terénního zkoumání by se měly vyskytovat nejenom v této kapitole, ale měly by dokreslovat, nebo naopak vyvracet teoretické poznatky dostupné z literatury.

Poslední pátá kapitola má částečně shrnout získané informace a především dokázat nezastupitelnost laické služby v liturgii.

Zjišťování aktuálního stavu proběhla dotazníkovým šetřením mezi účastníky kurzu pro pastorační asistenty, který probíhal v Uherském Hradišti a byl pořádán tamním děkanstvím. Další dotazníkové šetření bylo zaměřeno na kněze působící v tomto děkanátu a okolí.

I když případní zájemci o tuto problematiku ji zkoumají spíše z historického hlediska, kde hledají argumenty pro současnou praxi a především pro její změnu, existuje jen velmi málo prací, které se pokoušejí přistoupit k tématu ne historicky a pastoračně, ale teologicky.¹ Zkoumat liturgickou službu ženy znamená zamýšlet se teologicky nad službou laiků obecně a nad liturgickou antropologií, která nečiní rozdíl mezi mužem a ženou jako subjektu liturgického slavení.²

Téma liturgické služby žen je natolik aktuální a závažné, že by bylo neseriózní jej traktovat jen z pohledu pastoračního a právního, opíraje se jen o církevní dokumenty a tím odsunout jakoukoli diskusi do prostředí akademického nebo hůře jen hypotetického.

¹ Jako jednu z významnějších prací bych zmínila: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn: 2001, str. 277.

² VALENZIANO, C.: *Liturgia e Antropologia*, Ed. Dehoniane, Bologna 1998, str. 320.

2 Teologie liturgické služby

Tematicky pojednávat o liturgické službě znamená hlouběji se zamýšlet nad úlohou laiků, mužů a žen při liturgickém slavení. Teologická reflexe laického stavu nemůže být vedena snahou o popsání jejich důležitosti při liturgii nebo vymezením kněžské služby s tím, že vše ostatní mohou konat laici. Je potřeba vyjít z ministeriality celého liturgického společenství, které je hierarchicky strukturováno.³

2.1 Ministerialita a liturgie

Po mnohá staletí to byl jen kněz a další klerici, kteří vykonávali liturgii. Při bohoslužbách ve farnosti kněžím přísluhovali malí chlapci – ministranti, kteří částečně nahrazovali nepřítomné kleriky (akolyty, podjáhny), přičemž většinu liturgických úkonů vykonával kněz sám, proto můžeme mluvit o tzv. klerikalizaci liturgie. Liturgické hnutí přichází s požadavkem de-klerikalizace liturgie, tj. širšího zapojení věřících. Papež Pius X. na počátku 20. století v *Motu proprio Tra le sollecitudini* toto širší zapojení vidí v oblasti liturgického zpěvu.⁴ Bylo to však liturgické hnutí konce 19. a 20. století, které toto téma rozvíjí, a tento vývoj ústí na II. vatikánském koncilu do zdůraznění významu všeobecného kněžství všech pokřtěných.⁵

Etymologicky termín liturgie, který pochází z řečtiny, znamená nejen službu pro lid, ale i službu lidu.⁶ Je přímo nezbytné, aby oba koncepty liturgie

³ Viz: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn: 2001, str. 9.

⁴ *Motu proprio* pp. Pia X.: *Tra le sollecitudini*, v *Acta Sanctae Sedis* 36, 1903, č. 4, s. 329 - 339; český překlad v *Duchovní hudba*, Olomouc 1946, str. 208.

⁵ SC č. 14: „*Matka církev si velmi přeje, aby byli všichni věřící vedeni k plné, vědomé a aktivní účasti na liturgických úkonech, jak je vyžaduje sama povaha liturgie. K takové účasti je křesťanský lid jako „vyvolený národ, královské kněžstvo, svatý národ, lid patřící Bohu jako vlastnictví“ (1 Petr 2,9n) moci křtu oprávněn a zavázán.*“

⁶ Viz: RICHTER, K.: *Liturgie a život*, Vyšehrad, Praha 1996, str. 19 - 20. K tomu Adam píše: „Řecké slovo *leitúrgiá* (od slova *leitúrgein*) je složeno z podstatného jména *ergon* = dílo a přídavného jména *leitós* = patřící k lidu (odvozeno od *leos*, jónsky *laos* = lid). V doslovném překladu znamená proto *leitúrgiá* dílo lidu.“ ADAM, A.: *Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Vyšehrad, Praha 2001, str. 19.

byly ve vzájemné harmonii a vyváženosti, tj. jak služba kněží (ve prospěch lidu), tak i služba lidu – laiků (ve svůj vlastní prospěch). V současné době mnoho laiků – mužů i žen vykonává liturgické funkce, spolupracují a podílí se na důstojném slavení liturgie v našich farnostech. Bylo by mylné domnívat se, že jejich služba je náhradou nebo alternativním řešením nedostatku kněží. Liturgická služba laiků patří k podstatě liturgie, která je činností celého božího lidu.⁷

Lze uspokojivě konstatovat, že v současné církvi máme poměrně pestrou liturgickou službu laiků, přesto je zde zásadní diskrepance, a to jak v rovině liturgicko-pastorační, tak i teologické. Bohužel se vytvořila a stále vytváří paralelní struktura laických ministrů k oficiální struktuře hierarchické. Vedle „institovaných“ ministrů (lektor, akolyta) máme „pověřené“ laické ministry (lektor, akolyta), kteří svou službu přijali ne skrze liturgický obřad, ale právním úkonem – písemným pověřením. Ta první forma je jen pro muže – většinou kandidáty ke kněžství, ta druhá je pro laiky, kteří mnohdy nemají dostatečné teologické a ani liturgické vzdělání.⁸

V této kapitole bych chtěla pojednat o těžkostech právě nastíněných a myšlenkově rozvíjet dvě základní linie liturgické služby laiků – teologickou a liturgicko-pastorační. Uvědomuji si, že je důležitá a téměř nevyhnutelná hlubší propojenost mezi službou laiků a svěcených ministrů (kněží). Tato užší spolupráce by neměla být interpretována jako „klerikalizace laiků“ a „laicizace kléru“, ale mohla by přispět k jasnějšímu definování kněžské služby a identity.⁹ Tváří tvář těmto výzvám je pochopitelné, že hierarchie církve se k liturgické službě laiků staví rezervovaně. Magisteriální prohlášení o všeobecném kněžství všech pokřtěných, které je uschopňuje k liturgické službě, implicitně obsahují

⁷ Německý liturgik Richter k tomu dodává: „*Ve slově liturgie se ozývá i slovo laik, který v Novém zákoně označuje každého, kdo patří k Božímu lidu, do něhož byl včleněn křtem, na rozdíl od nepokřtěných, kteří k lidu nepatří (Pt 2,10). Slovo liturgie tak znamená všechna bohoslužebná shromáždění církevní obce, při níž Kristus skrze Ducha svatého ve zjevení a spásných znameních nabízí věřícím podíl na svém velikonočním tajemství, a vykoupenému člověku umožňuje díky a chválou odpovídat Otci.*“ RICHTER, K.: *Liturgie a život*, Vyšehrad, Praha 1996, str. 19.

⁸ Viz předmluva kardinála Karla Lehmana ke knize Michaela Kunzlera. Srov.: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn: 2001, str. 7.

⁹ Sledují, že toto téma je v současné církvi velmi diskutováno a velmi zajímavou shledávám publikaci amerického autora: COZZENS, D. B.: *Měnicí se tvář kněžství*, ed. Benediktinské arcidiecéze Břevnov, Praha 2003.

podřízenost laiků nositelům svátostného kněžství, kteří jsou církevními vůdci a lídry.¹⁰ Proto laičtí ministři, i když předsedají liturgickým shromážděním, tak se jedná vždy o „formu zástupnou a mimořádnou.“ Apoštolský list Jana Pavla II. to ozřejmuje slovy:

„Úkol plněný v zastoupení odvozuje svou legitimitu formálně a bezprostředně od oficiálního pověření pastýřem. Jeho konkrétní plnění podléhá řízení církevní autority. Poslední synoda ukázala širokou a výmluvnou rozmanitost příležitostí, pokud jde o služby, úkoly a funkce pokřtěných v církvi. Otcové vyslovili plné uznání za cenný apoštolský přínos laikům, mužům i ženám, kteří se angažují pro evangelizaci, posvěcení a křesťanskou inspiraci v sekulární oblasti, jakož i za jejich ušlechtilou a pohotovou ochotu zastupovat v situacích akutní nebo trvalé potřeby.

V procesu liturgické obnovy, podporované koncilem, se laikové přesněji seznámili s úlohami, které jim přísluší při liturgických shromážděních a jejich přípravě; ochotně se dali k dispozici k jejich plnění, neboť liturgická slavnost je svatý úkon, který nekoná jen klérus, ale celé shromáždění. Je proto správné, aby úlohy, které specificky nepřísluší posvěceným nositelům úřadu, přejímali laikové. Přechod ke skutečné spoluúčasti laiků na liturgii byl potom spontánně dovršen jejich spoluprací při hlásání Božího slova a při pastoraci.“¹¹

¹⁰ V posynodním apoštolském listě Jana Pavla II. se píše: „Je-li to užitečné nebo nutné pro dobro církve, mohou pastýři svěřit laikům podle norem univerzálního práva určité úkoly, které jsou sice spojeny s jejich pastýřským úřadem, ale nepředpokládají kněžské svěcení. V Kodexu kanonického práva se píše: "Kde to vyžaduje potřeba církve a nejsou k dispozici kněží, mohou též laici – i když nejsou lektory nebo akolyty – podle ustanovení právních předpisů plnit určité funkce, totiž službu slova, vedení liturgických modliteb, udělování křtu a rozdávání svatého přijímání.““ JAN PAVEL II.: *Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*, Zvon, Praha 1996, čl. 23.

¹¹ JAN PAVEL II.: *Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. Zvon, Praha 1996, str. 15 - 17.

2.1.1 Formace jednotlivých ministrů

Aby každý, kdo má zájem konat laickou službu, byl opravdu plnohodnotný pomocník, musí se na vykonávání služby nejen připravovat duchovně, tzn. modlit se, ale nesmí opomíjet ani vzdělanostní stránku věci. Každá služba samozřejmě vyžaduje specifické znalosti, a je proto nanejvýš jasné, že by neměl být pro svou liturgickou službu stejně vzděláván například lektor, sakristián nebo varhaník. Někdy se může totiž stát, že služba se stane jen stereotypní činností, pravidelně se opakujícím úkonem a pak se z něj pomalu vytrácí duchovní symbolika, náboj, až může dojít k opomíjení podstaty, kterou ten určitý liturgický úkon má.

Pokud je pořádán vzdělávací kurz, který si dal za cíl připravit nové laické liturgické ministry, většinou jde o „mimořádné udělovatele svatého přijímání“ - akolyty, tak by se měl zabývat především tím, co je pro tuto službu podstatné. Nemělo by se jednat o přednášky z katechismu, aby absolventi měli širší rozhled a znalosti, ale o liturgickou formaci.¹² V některých případech dochází k všeobecnému náboženskému vzdělávání bez nějaké bližší specifikace, protože je pořádán kurz pro pastorační asistenty a není jasně dané, jakou službu tito ministři budou v církvi konat. Absolvent takového kurzu nemůže pochopitelně dosáhnout ani potřebného vzdělání teologického, ani praktické přípravy pro danou službu.

V našem děkanátu Uherské Hradiště probíhá letos jeden z takových kurzů. Na můj dotaz, jak je kurz koncipován a jak byl představen ve farnostech mi bylo sděleno: „Kurz byl inspirován zájmem kněží děkanátu Uherské Hradiště, kteří pociťovali nedostatek akolytů¹³ a pastoračních pomocníků ve farnostech. Žádost o zahájení kurzu byla schválena olomouckým arcibiskupem Janem Graubnerem. Kurz není jen pro akolyty, ale pojali jsme ho jako možnost náboženského vzdělávání pro každého, kdo projeví zájem. Proto se kurzu zúčastňuje kolem 40% těch, kteří neobdrží dekret pro službu akolytu. Dekret bude předávat otec

¹² Viz: GUARDINNI, R.: *Liturgie und liturgische Bildung*, ed. Werkbund-Verlag, Wurzburg 1966.

¹³ Pod pojmem akolyta se vnímá „mimořádný rozdělovatel svatého přijímání“ - toto označení používají v běžném hovoru kněží, laici i běžní věřící.

*arcibiskup na Velehradě 4.června 2011 na děkanátní pouti za obnovu rodin a duchovní povolání.*¹⁴

Z uvedeného postoje organizátorů daného kurzu vyplývá jedna důležitá skutečnost, kterou je nepochopení, a tudíž i nedocení laiků a jejich poslání v církvi. Laická služba je vnímána jako pomoc kněžím, kteří delegují část svých povinností na věřící, jedná se pořád o teologii „shora“, tj. z roviny hierarchické a ne o teologii „zdola“ – od teologie laické služby.¹⁵

2.1.2 Teologie laické služby

Zamýšlení se nad liturgickou službou laiků je jít vstříc teologii zdola, která v dnešní době více odpovídá skutečnosti a pravé povaze obnovené liturgie. II. vatikánský koncil zdůrazňuje přítomnost Krista ve společenství, přičemž liturgické shromáždění je základním liturgickým znamením.¹⁶ Bůh svolává svůj lid, jeho povolání je univerzální a zahrnuje všechny věřící, kteří na něj odpovídají v závislosti na svých charismatech. Proto nelze chápat laiky a jejich službu jen v závislosti na hierarchické složce v církvi, případně vymezit jednu skupinu v závislosti na druhé.¹⁷

Z této eklesiologické a liturgické koncepce shromáždění a universálního povolání ke službě vyplývá, že by bylo žádoucí překonat dualistické chápání a dělení věřících na kleriky a laiky. Pokud chápeme laika jako věřícího, který není nositelem služebního kněžství, tak jej odsouváme do roviny pasivní a plně nevalorizujeme skutečnost univerzálního kněžství všech pokřtěných. Neboť pro svůj vztah ke Kristu, tvoří všichni pokřtění jeden boží lid, všichni mají podíl na nebeském dědictví (kleros). Církev principiálně vytváří comunio, společenství

¹⁴ TURKO, J. Magnetofonový záznam rozhovoru s autorkou dipl. práce. Staré Město, 29. března 2011. Souhlas k otištění poskytl 30. března 2011. Depon. In: archiv autora, Staré Město.

¹⁵ Viz: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn 2001, str. 13.

¹⁶ Liturgické shromáždění představuje diagonální rozměr církve tj. shromáždění, které je charakteristické svou službou a obrazem toho je i rozdělení služeb při liturgii. Viz: KOPEČEK, P.: *Slavení křesťanského tajemství. Stručný úvod do liturgiky*, ed. Biskupství brněnské, Brno 2004, str. 16.

¹⁷ Viz: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn 2001, str. 25.

mezi lidmi a Bohem, je svátostí jednoty a spásy, pramenem božího života.¹⁸

Podíváme-li se na Vatikánskou instrukci o spolupráci věřících laiků na kněžské službě z roku 1997, tak si uvědomíme, jak dualistický pohled na církev a její poslání jasně vymezuje práva a povinnosti jak kléru, tak i laikům.¹⁹ Tento dokument vychází z odlišnosti mezi knězem a laikem, je proto na místě ptát se, jakou odlišnost kněžská ordinace působí. Je zřejmé, že služebné kněžství nepřináší jejímu nositeli větší důstojnost, vědomost nebo svatost, ale hlubší sepětí s božím lidem, kterému kněz slouží především skrze udílení svátostí. Jeho působení je spojeno s věřícími, v nich má rozvíjet společnou zodpovědnost za církev a její poslání spásy, vyzvednout všechna charisma, které Duch svatý dává věřícím k budování církve.²⁰

2.2 Laická služba a liturgie

Psát o laicích a jejich liturgické službě znamená dotknout se aktuálních a někdy i bolestných míst současného života církve. Je téměř evidentní, že současné liturgické formy odpovídají hierarchické rovině slavení, a tudíž by bylo zajímavé zamyslet se nad novými liturgickými formami, které by více odpovídaly dnešním věřícím a postavení křesťanů ve společnosti. Jedná se o takové formy, které by byly vlastní laickým ministrům, jak to bylo

¹⁸ Viz: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn 2001, str. 25.

¹⁹ Srov.: Kongregace pro klérus, *Instrukce k některým otázkám spolupráce laiků při službě kněží*, Vatikán, 13. 11. 1997. V časopise Getsemany Petr Blaha takto hodnotí tento dokument v návaznosti na ohlasy, které vyvolal v německy mluvících oblastech: „Podle instrukce smí laici podávat sv. přijímání jen v nouzi, nesmí kázat při mši sv., nesmí udělovat pomazání nemocných a nesmí předsedat pastorační radě. Laikům u oltáře nesmí být ani zvlášť podáváno sv. přijímání, aby nevypadali jako posvěcení duchovní.

- Instrukce je určena biskupům a ruší s okamžitou platností všechna místní řešení laické služby, která jsou s ní v rozporu. Předsedající německé biskupské konference biskup Karl Lehmann sice tuto instrukci přivítal, ale současně odmítl její tón. Lehmann kritizoval, že instrukce samými zákazy navozuje klima nedůvěry a že "laici mohou získat dojem, že je církev potřebuje jenom kvůli nedostatku kněží". Také kritizoval, že místní církve nebyly přizvány, ačkoliv přece ony mají zkušenosti z praxe. Lehmann odmítl požadavek instrukce, že jen farář smí předsedat pastorační radě, neboť v Německu je to v rozporu s konkordáty. Prezident Centrálního výboru německých katolíků a saský ministr Hans Joachim Meyer instrukci nazval „černým dnem německých katolíků", a vyzval k odporu. Nejen vůči papeži, ale i vůči božím lidem musí být biskupové loajální, řekl.“ Viz: BLAHA, P., „*Nová instrukce o laicích očima německý mluvících křesťanů*“, in *Getsemany*, [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://www.getsemany.cz/node/2299.html>>

²⁰ Viz: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn 2001, str. 46.

naznačeno i na II. vatikánském koncilu. Požadavek obnovené liturgie není jen v nových textech a v úpravě jednotlivých obřadů, ale především v teologicky hlubším pohledu s důslednou aplikací do konkrétního slavení.²¹

Liturgické shromáždění, věřící, kteří se z Božího působení sešli ke slavení, to je základní liturgický symbol a zde především je přítomen Kristus.²² Tato Kristova přítomnost a toto boží působení nejsou nikterak limitovány a správně dodává Richter:

*„Liturgie, bohoslužba, tedy neznamená především činnost obce, nýbrž spasitelné jednání Boží vůči nám, Boží službu jeho obci. Proto také dříve často užívaný pojem kultu nevystihuje podstatu liturgie, protože označuje primární konání člověka, to jest uctívání Boha. V liturgii totiž jedná především Bůh v Ježíši Kristu, a to slovem a znamením, která přinášejí spásu, a teprve potom člověk na Boží volání odpovídá díkem a chválou Otci, spolu s Kristem a skrze něho v Duchu svatém. Liturgii lze takto chápat jako dialog mezi Bohem a člověkem: od Boha k člověku a od člověka k Bohu. Tak se v liturgii skrze smyslová znamení naznačuje a vždy svým vlastním způsobem uskutečňuje posvěcení člověka. Liturgie je také veškerá veřejná bohopocta, kterou koná tajemné tělo Ježíše Krista, a to hlava i údy“.*²³

Liturgie má dvojí rovinu – sestupnou (soteriologickou) a vzestupnou (doxologickou) a s tímto chápáním liturgie se setkáváme na mnoha místech v dokumentech církevního Magisteria. Vždy na prvním místě se uvádí sestupný - spasitelný aspekt, což odpovídá i dějinám spásy. Iniciativa vychází od Boha, který volá svůj lid a on odpovídá. Liturgie je „slovem a odpovědí“, aktualizací smlouvy mezi Bohem a člověkem.²⁴

„V rámci poslání církve je liturgie vrchol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň zdroj, z něhož vyvěrá veškerá její síla, tedy konání křesťanské obce, jehož účinností se žádná jiná činnost církve titulem ani stupněm nevyrovná.“

²¹ Viz: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn 2001, str. 13.

²² Viz: SC č. 7: „*Christus Ecclesiae suae semper adest, praesertim in actionibus liturgicis*“, český překlad: „*Kristus je ve své církvi přítomen, především (zvláště) v liturgické činnosti, tj. ve shromáždění, které se účastní a podílí na liturgii.*“

²³ RICHTER, K.: *Liturgie a život*. Vyšehrad, Praha 1996, str. 19.

²⁴ Srov.: Tamtéž, str. 19 - 20.

To platí o každé liturgické slavnosti, zejména však o slavení eucharistie, neboť ta „je zdrojem i vrcholem celého života církve“, jak říká Konstituce o církvi; „středem a vrcholem celého života křesťanské obce“, podle Dekretu o službě biskupů; „dovršením církve“ podle dekretu o misijní činnosti a „dovršením kněžské služby“ podle mnoha dalších míst koncilních dokumentů.“²⁵

Koncilní dokumenty, které hovoří o třech klasických úkolech křesťanské obce, zmiňují tyto úkoly v pořadí „učitelský, kněžský a pastýřský“ záměrně, aby bylo patrné, že liturgie má významné postavení mezi ostatními úkoly.²⁶

Při liturgii vychází iniciativa od Boha, člověk na ni odpovídá. Koncilní konstituce o liturgii zdůrazňuje, že liturgie není souhrnem předpisů, rubrik a ceremonií, ale že je pramenem a vrcholem života církve.²⁷ Mezi základní projevy života církve patří: *martyria* – víru zvěstovat, *liturgia* – víru slavít a *diakonia* – víru konat. Konstituce o liturgii dále říká: „*Dříve než lidé mohou přistoupit k liturgii, potřebují být povoláni k víře a obrácení*“.²⁸ Liturgie se tedy nedá slavít bez vnitřního obrácení, je proto důležité být díky své víře připraven na slavení. Víra (*martyria*) nás připravuje na slavení (*liturgia*), které nás vede k službě lásky (*diakonia*).²⁹

Kristus bývá podle listu k Židům nazýván „liturg“, „velekněz“ a „prostředník“.³⁰ Papež Pius XII. jej ve své encyklice o liturgii nazývá slovy *mediator Dei et hominum*, „prostředník mezi Bohem a lidmi“.³¹

Podle Všeobecných pokynů k římskému misálu je Kristus především „skutečně přítomen v samotném shromáždění, jež se schází v jeho jménu“, pak „v osobě sloužícího kněze“ a konečně „ve svém slově a podstatně a trvale pod eucharistickými způsoby“.³² Současná teologie liturgie vnímá bohoslužbu

²⁵ RICHTER, K.: *Liturgie a život*. Vyšehrad, Praha 1996, str. 20.

²⁶ Srov.: Tamtéž, str. 20 - 21.

²⁷ Srov.: SC č. 10.

²⁸ SC č. 9.

²⁹ Srov.: KOPEČEK, P.: *Slavení křesťanského tajemství. Stručný úvod do liturgiky*, ed. Biskupství brněnské, Brno 2004, str. 7.

³⁰ Srov.: Žid 8,2: „*v nebesích jako služebník pravé svatyně a stánku, který zřídil sám Hospodin, a nikoli člověk.*“

³¹ V encyklice Pia XII. se píše: „*Prostředník mezi Bohem a lidmi*“ veliký velekněz, který pronikl nebesa, Ježíš, Syn Boží, když vzal na sebe dílo milosrdenství, ...“ Pius XII., *Mediator Dei*, čl. 1. [online] [cit. 16.2.2011] dostupné na <<http://www.volny.cz/unavoce/mediatordei.htm>>

³² IGMR č. 7.

a v ní působícího Krista, prostředníka mezi Bohem a člověkem, ne v jeho statické, nýbrž dynamické přítomnosti: liturgie je tedy proces.³³

„Kristus aktualizuje tajemství své spásy ve své církvi. Proto je církev jako celý lid Boží a jako královské kněžstvo subjektem liturgie. Liturgií se jednak buduje jako církev, ale především se v liturgii církev vyjadřuje, a tím uskutečňuje jednu ze svých základních funkcí.“³⁴

Zamýšlím-li se nad liturgickou službou laiků, tak si uvědomuji, že její autentičnost je dána jejím ustanovením a předáním. Tímto aktem církev přijímá a akceptuje jak boží povolání k laické službě, tak i dané charisma k budování církve skrze vykonávání svěřené služby. V ostatním případě se jedná o nedocení božího působení a povolání.³⁵

„Liturgie není jen službou za účasti lidu, ani jen dílem pro lid, nýbrž i dílem celého Božího lidu. Určité liturgické úkony sice mohou z jejich povahy nebo i v důsledku časově podmíněných směrnic vykonávat jen nositelé úřadu, nicméně i ti přitom jednají jak v roli Kristově před lidem, tak také zástupně za věřící před Bohem. Nositelem liturgie je však přesto liturgické shromáždění obce jako celek a v něm i laici.“³⁶

³³ Srov.: RICHTER, K.: *Liturgie a život*. Vyšehrad, Praha 1996, str. 26.

³⁴ Tamtéž, str. 27.

³⁵ Srov.: KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn 2001, str. 90-92.

³⁶ RICHTER, K.: *Liturgie a život*. Vyšehrad, Praha 1996, str. 27.

3 Služba a liturgické shromáždění

Celé liturgické shromáždění má být aktivním subjektem slavení projevujícím se pestrostí služeb, které vyplývají nejen z praktické potřeby církve, ale především z její vlastní podstaty.³⁷ V této kapitole chci pojednat o liturgické službě laiků, která vyplývá z jejího svátostného charakteru a ne z právního pověření.

3.1 Vývoj liturgické služby a liturgického shromážděním

Je zřejmé, že na několika řádcích nelze zmapovat a popsat celý vývoj participace laiků na liturgii církve, ale chci jen poukázat na některé historické okamžiky, které nám ozřejmí vztah mezi liturgickou službou laiků a slavicí církví. Libor Holý ve svém pojednání o laických službách říká, že „z živé celebrativní anamnese a aktualizace Kristovy smrti a zmrtvýchvstání celou obcí věřících v nejranějších dobách křesťanství se postupem doby stala *dvoukolejná liturgie*“.³⁸ Tento jeho názor je velmi polemický, neboť prezentuje pozdější liturgický vývoj jako jistou regresi původního ideálního stavu. Byl vůbec ten původní stav ideální? Víme, že v prvních staletích se celá struktura církve a její ministerialita formovala a teprve až v 6. století dosáhla té podoby, jak ji známe dnes.³⁹ Co vlastně dělali laici při liturgických synaxis, měli nějaké speciální služby? V počátečním období mluvíme o velké liturgické pluralitě, která charakterizovala jak průběh slavení eucharistie, tak i z tohoto slavení plynoucí ministerialitu. Uvědomíme-li si pestrost a různost tradic jednotlivých křesťanských obcí, tak můžeme souhlasit s tvrzením Oscara Cullmanna, že v harmonickém sjednocení svobody a řádu se jeví velikost a jedinečnost

³⁷ Srov.: KOPEČEK, P.: *Slavení křesťanského tajemství. Stručný úvod do liturgiky*, ed. Biskupství brněnské, Brno 2004, str. 17.

³⁸ HOLÝ, L. *Lektorát a akolytát žen*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=C&sel_tema=6&sel_podtema=849>

³⁹ Srov.: CATTANEO, E.: *Il culto cristiano in occidente. Note storiche*. ed. C.L.V. – edizioni liturgiche, Řím 1992, str. 79-91.

prvokřesťanské bohoslužby.⁴⁰

První rozdělení liturgických služeb můžeme pozorovat již v apoštolské a poapoštolské době, kdy apoštolové ustanovovali hierarchické ministry a další ministerialita se vyvíjela v návaznosti na potřeby místní církve, především na liturgii - lámání chleba. V době druhého a třetího století se začíná pomalu formovat klérus a instituovaná složka církve, také samostatné bohoslužebné prostory.⁴¹ Vývoj a formace kléru, tj. vyšších a nižších kleriků, je v podstatě ukončen na počátku 4. století. Koncil ve španělské Elvíře, který se konal roku 306, a následně synoda ve franském Arles (314) stanovily jasné předpisy a povinnosti pro biskupy, kněze a jáhny.⁴²

V období od 4. do 6. století dochází k plnému rozvinutí kultu a k postupné fixaci liturgických textů. Bohoslužba se stává záležitostí ustanovených hierarchických ministrů a lid se účastní slavení eucharistie tím, že naslouchá, zpívá, odpovídá na výzvy, přináší dary a účastní se communia.⁴³

Z období prvních staletí může pro nás být inspirující obrovská pluralita liturgických tradic a s tím spojená ministerialita, která se formovala v návaznosti na konkrétní potřeby místní církve. Následný vývoj jde směrem k unifikaci, institucionalismu a zdůraznění hierarchických modelů církve, kde hierarchie je tou složkou církve, kde Bůh uděluje svá charismata a tudíž kde především působí Duch svatý.

Tento trend trvá až do liturgického hnutí na konci 19. století. Liturgie a její průběh je v podstatě doménou kléru a lid je pasivním přihlížitelem celého jejího průběhu. Od středověku laici přestávají kvůli latině rozumět liturgii, a to nejen v její verbální, ale i neverbální rovině. Vytváří se paralelní projevy lidové

⁴⁰ Viz: KUNETKA, F.: *Eucharistie v křesťanské antice*, ed. Univerzita Palackého Olomouc - CMTF, Olomouc 2004, str. 182-183.

⁴¹ Srov.: HOLÝ, L. *Lektorát a akolytát žen*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=C&sel_tema=6&sel_podtema=849>

⁴² Koncil v Elvíře stanoví: „*placuit in totum prohibere episcopis, presbyteris et diaconibus vel omnibus clericis positus in ministerio abstinere se a coniugibus suis et non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur.*“ Zdůraznění kněžského celibátu je zde dáno s odvoláním na důležitost jejich každodenní služby – tedy důvody jsou vyloženy praktické. Podobně se vyjadřuje i sněm v Arles: „*Praeterea, quo dignum, pudicum et honestum est, suademus fratribus ut sacerdotes et levitae cum uxoribus suis non coeant, quia ministerio quotidiano occupantur.*“ Citováno dle CATTANEO, E.: *Il culto cristiano in occidente. Note storiche*. ed. C.L.V. – edizioni liturgiche, Řím 1992, str. 75.

⁴³ Výraz *communio* znamená společenství, sv. přijímání. Viz: ŠENKOVÁ, S.: *Latinsko-český a česko-latinský slovník*. Nakladatelství Olomouc, Olomouc 2005, str. 25.

zbožnosti, upadá účast na communiu. Nejen že upadá vědomí toho, že celebrace je dynamickým projevem víry celé obce, ale rostoucí statické chápání eucharistie vede k tomu, že Krista už přijímají pouze zasvěcenci a lid jej adoruje.⁴⁴

Holý k tomuto vývoji dodává: „*Těžiště projevů zbožnosti božího lidu se přesouvá do mimoliturgických sfér (náboženské hry, pobožnosti). Postupem času zanikají i poslední zbytky aktivnější účasti věřících na liturgii (přinášení darů, liturgický zpěv). Plně se rozvíjí paralelní liturgické dění. U oltáře probíhá posvátné mystérium a lid se modlí po svém. Pokusy průkopníků liturgického hnutí o hlubší zprostředkování obsahu liturgického dění širším vrstvám věřících jsou zpočátku vnímány jako cosi bezbožného a nekatolického. Skutečný průlom do této mentality nastal až počátkem 20. století především v Německu a Francii.*“⁴⁵

3.2 Laická služba a liturgické shromáždění

II. vatikánský koncil označuje církev jako Boží lid, jehož většinu tvoří právě laici. Křtem a dalšími svátostmi křesťanské iniciace se věřící podílejí na Kristově úřadu kněze, proroka a krále. Tím na sebe přijímají poslání být ve společenství církve „prostředníkem“ mezi Bohem a vlastním společenstvím, být připraven ke službě. Současně jsou povoláni k božímu dílu spásy, svým dílem přispívají k přiblížení „nové země a nového nebe“ tam, kde pracují, kde se veřejně angažují, kde tráví svůj volný čas.⁴⁶

Kodex kanonického práva poukazuje na odlišnost kleriků a laiků a z toho plynoucích služeb: „*Z božího ustanovení jsou někteří z křesťanů posvátnými služebníky, které právo nazývá duchovní; ostatní se nazývají laikové čili křesťané, kteří nepřijali svátost svěcení. Z obou skupin věřících pocházejí křesťané, kteří uskutečňováním evangelijních rad prostřednictvím slibu nebo jiných posvátných závazků, církví uznaných a potvrzených, se svým zvláštním*

⁴⁴ Srov.: HOLÝ, L. *Lektorát a akolytát žen*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=C&sel_tema=6&sel_podtema=849>

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Srov.: GRAUBNER, J. a kol.: *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007, str. 16.

*způsobem zasvěcují Bohu a pomáhají církvi v jejím spásonosném poslání; i když jejich stav nepatří do hierarchické skladby církve, přece přísluší k životu a svatosti církve“.*⁴⁷

Papež Jan Pavel II velmi opatrně poukazuje na to, že tam, kde je to užitečné pro dobro církve, mohou pastýři svěřit laikům určité úkoly, které jsou sice spojeny s jejich pastýřským úřadem, ale nepředpokládají kněžské svěcení.⁴⁸

V Kodexu kanonického práva se píše: „*Kde to vyžaduje potřeba církve a nejsou k dispozici kněží, mohou též laici – i když nejsou lektory nebo akolyty – podle ustanovení právních předpisů plnit určité funkce, totiž službu slova, vedení liturgických modliteb, udělování křtu a rozdávání svatého přijímání.*“⁴⁹ Papež dále dodává, že plnění těchto úkolů však nedělá laika pastýřem: úřad není konstituován úkolem, nýbrž svátostí.⁵⁰

Liturgická ministerialita laiků se řídí některými základními principy: poměrné rozdělení služeb, aby někteří laici nechtěli vykonávat všechny liturgické služby, a princip subsidiarity.⁵¹

Prof. Kunetka zdůrazňuje tuto skutečnost slovy: „*Princip rozdělení služeb je ve službě teologického postulátu epifanie církve v liturgickém slavení. Nemá tedy pouze praktický, ale teologicko-ekleziologický význam. Představuje církev jako tělo s mnoha údy, kde každý zastává svůj úkol k dobru celého těla. Princip rozdělení služeb ukazuje, že v církvi je mnoho darů, které slouží k jejímu budování – zde konkrétně k budování liturgického shromáždění. Souhra společenství, předsedajícího, i jiných služebníků (diabatis) podtrhuje dialogickou dimenzi liturgického aktu, ve kterém se prolíná jednání Boží (katabasis) s odpovědí víry (anabasis). To vše se děje ve společenství Ducha.*“⁵²

Základním principem aplikovaným v oblasti liturgických služeb je princip

⁴⁷ Česká biskupská konference: *Kodex kanonického práva*. Zvon, Praha 1993. - CIC, kán.207 §1,2.

⁴⁸ Srov.: JAN PAVEL II.: *Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. Zvon, Praha 1996. str. 23.

⁴⁹ CIC, kán. 230 § 3.

⁵⁰ Srov.: JAN PAVEL II.: *Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. Zvon, Praha 1996. str. 23.

⁵¹ Srov.: KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupění*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 84. Viz: KOPEČEK, P.: *Slavení křesťanského tajemství. Stručný úvod do liturgiky*, ed. Biskupství brněnské, Brno 2004, str. 17.

⁵² KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupění*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 84.

subsidiarity. Výraz *subsidium* znamená: záloha, podpora, pomoc (*sub-sedeo* = snižovat se, sedět...). Mohli bychom jej nazvat principem podpory i podřízenosti. Spočívá v tom, že „každý dělá to a jen to, co mu náleží, a tak se v církvi zjevuje její pestrost v uspořádání a různosti svěcení i služeb“.⁵³ Nejen laičtí ministři, ale i kněží mají konat v rámci své funkce pouze to, co jim přísluší, ale zároveň všechno, co jim z povahy věci a liturgických předpisů náleží.⁵⁴

Princip subsidiarity není jen časově podmíněným předpisem, je trvale platným ekleziologickým postulátem. Zároveň tento princip odkazuje na obraz Kristova těla.⁵⁵ Stejně jako každý úd těla má své určité úkoly a k tomu patřičnou výbavu, tak i v církvi má mít každá osoba svůj úkol a k němu dostat konkrétní dary, které mu tento cíl pomůžou naplnit.⁵⁶

„Princip subsidiarity tím, že říká *solum et totum*, je příkazem i zákazem zároveň. Příkazuje uplatnit své vlastní dary (*totum*), zakazuje však omezovat druhého (*solum*). Nedovoluje liturgickou „abstinenci“ („já nic nechci konat“), zakazuje však také liturgickou „přebujelost“ na úkor druhého („já to vykonám všechno sám“). Princip subsidiarity např. biskupovi, knězi a jáhnovi nedovoluje číst neevangelní čtení a zpívat žalm, lektorovi a kantorovi to příkazuje. Princip subsidiarity tedy znamená: co může konat služebník „nižší“, necht' nekoná „vyšší“. Každý ať koná všechno to, ale pouze to, co mu náleží.“⁵⁷

⁵³ KOPEČEK, P.: *Slavení křesťanského tajemství. Stručný úvod do liturgiky*, ed. Biskupství brněnské, Brno 2004, str. 17.

⁵⁴ Srov.: KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 85.

⁵⁵ Srov.: Kol 1,18: „on jest hlavou těla – totiž církve. On je počátek, prvorozený z mrtvých – takže je to on, jenž má prvenství ve všem“

⁵⁶ Srov.: KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 85.

⁵⁷ Tamtéž, str. 85.

3.3 Druhy liturgických služeb

V podstatě můžeme hovořit o třech základních úlohách při liturgickém shromáždění, a to o službě celého shromáždění, službě předsedajícího a službě laických ministrů. Každá služba má mít jasně stanovené úkoly, aby se služba jednoho nepřekrývala se službou druhého a tím neztratila svůj význam. Všechny služby mají být v harmonickém propojení, aby jedna doplňovala druhou.⁵⁸ Zde se v praxi ukazuje nutnost a pozitivum principu subsidiarity.

3.3.1 Služba celého shromáždění

Služba celého shromáždění vychází z křestního kněžství,⁵⁹ proto k této službě není třeba žádné právní pověření. Jejich pověření plyne ze svátosti křtu. Někteří toto křestní kněžství nazývají všeobecné kněžství. Musíme dodat, že takové kněžství⁶⁰ je spojeno s přijetím všech iniciačních svátostí. Tuto službu by měl konat každý, kdo přijde slavit mši svatou, kdo chce být účastný ve společenství věřících.

„Při mši se projevuje služba celého shromáždění těmito prvky: a) dialogy mezi předsedajícím a společenstvem, odpovědi na modlitby, aklamace (zvolání); b) zpěv procesionálních zpěvů: vstupní zpěv, zpěv k evangeliu, zpěv k obětnímu průvodu, zpěv k přijímání; c) zpěv nebo recitace tzv. ordinaria: Pane, smiluj se, Sláva, Věřím, Svátý, Beránku Boží, pronášení jiných modliteb (Otče náš, vyznání hříchů); d) naslouchání četbě Písma, odpovídání zpěvem žalmu, posvátné mlčení; e) postoje a gesta: stání, klečení, žehnání křížem, přinášení

⁵⁸ Srov.: KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 85 – 86.

⁵⁹ V konstituci 2. vatikánského koncilu *Lumen Gentium* se píše: „*Kristus Pán, velekněz vybraný z lidí (srov. Žid 5,1-5), z nového lidu „udělal“ (...) královský národ a kněze Boha, svého Otce“ (Zj 1,6; srov. 5,9-10). Vždyť pokřtění jsou svým znovuzrozením a pomazáním od Ducha svatého posvěceni na duchovní chrám a na svaté kněžstvo, aby každým skutkem jako křesťané přinášeli duchovní oběti a hlásali mocné činy toho, který je ze tmy povolal ke svému podivuhodnému světlu (srov. 1 Petr 2,4-10). ... Všeobecné kněžství věřících a kněžství služebné čili hierarchické se sice od sebe liší podstatně, a ne pouze stupněm, přesto však jsou ve vzájemném vztahu, neboť jedno i druhé – každé svým vlastním způsobem – má účast na jediném kněžství Kristově.* PAVEL VI.: *Lumen Gentium*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat_

⁶⁰ Srov.: ADAM, A.: *Liturgika*. Vyšehrad, Praha 2001, str. 24.

darů.⁶¹

Důležitá je služba celé obce při obřadech křesťanské iniciace. Uvedení dospělých do křesťanského života je věcí celé místní církve, proto zodpovědnými za křest dospělého jsou kromě farní obce a rodiny také přátelé, některá farní shromáždění, ručitelé a samozřejmě kmotři. Následně se zaručují biskupové, kněží, jáhnové a katechisté, čímž je zdůrazněn ekleziální charakter katechumenátu. I v jeho průběhu je mnoho liturgických prvků, kde se služba celého společenství má projevit, např. účast na skrutiniích v době postní. Celá místní církev má dávat katechumenům příklad vlastní kající, projevy víry a lásky.⁶²

3.3.2 Služba předsedajícího

Hlavním posláním a úkolem předsedajícího je řídit průběh liturgického shromáždění. Předsedajícím liturgického shromáždění může být biskup, kněz i jáhen. V některých mimořádných případech může bohoslužbu vést i laik.⁶³

*„Tato služba se nevyčerpává pouze v předsednických úkonech. Spočívá také v usměrňování činnosti ostatních k jednotě a souladu. Předsedající bohoslužbu zahajuje a zakončuje, uvádí do jejich jednotlivých částí, vyzývá k modlitbě, pronáší homilii. Předsednickými modlitbami (oratio praesidentialis) jsou orace a eulogické (eucharistické) modlitby. Tyto modlitby pronáší předsedající jménem celého lidu (proto gesto rozpjatých rukou). Jáhen sám předsedá určitým typům bohoslužby: bohoslužba slova, obřady křtu, sňatku, žehnání, pohřbu, obřady velkého pátku, Denní modlitba církve“.*⁶⁴

⁶¹ KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupění*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 86.

⁶² Tamtéž, str. 86 - 87.

⁶³ Srov.: ADAM, A.: *Liturgika*. Vyšehrad, Praha 2001, str.24.

⁶⁴ KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupění*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 87.

3.3.3 Služba laických ministrů

„To, že všichni shromáždění jsou „liturgy“, nebylo dříve vůbec zmiňováno. Pokud jde o jiné zvláštní služby, ještě Instrukce o církevní hudbě a liturgii z roku 1958 říká, že jenom klerici konají vlastní liturgickou službu, laici (a to muži) pouze delegovanou, protože ona náleží jen klerikům. Toto již překonané pojetí odvozuje služby zpěváků i jiné služby při liturgii z kněžské ordinace. Skutečnost, že klerikové (a pouze oni) přejímali služby, které neplynou z ordinace, ale jsou autentickým výrazem kněžství celého Božího lidu, trvala bohužel celé druhé tisíciletí. Schola však, která koná při liturgii svou službu, nenahrazuje sbor kleriků nebo mnichů, ale zastupuje celé shromáždění. Kdo tedy zastává teologické pojetí, podle něhož lektoři, akolyté, zpěváci pouze „zaskakují“ za kleriky, kteří jediní jsou oprávněni konat liturgii, bude samozřejmě vylučovat z těchto služeb ženy, protože ty je nemohou zastupovat. Celý spor o službu ženy jako lektorky a akolytky vyrůstá na pozadí uvedeného teologického pojetí. Jestliže se však Konstituce o liturgii propracovala k formulaci, že akolyté, lektoři, zpěváci, instrumentalisté konají *verum ministerium liturgicum*/skutečnou liturgickou službu, tedy autentickou, ne delegovanou, při které jednají z moci křtu zástupně za Boží lid, ne za předsedajícího, pak rozlišovat v oblasti těchto služeb mezi mužem a ženou je neudržitelným anachromatismem. Proto logickým dovršením současného teologického pojetí podle Konstituce o liturgii je udělování služeb lektora a akolyty mužům i ženám bez rozdílu“.⁶⁵

„Liturgické jednání již nemá privátní povahu, nýbrž je to slavení hierarchicky členěné církve, uskutečňované za uplatnění principu rozdělení rolí. Takové chápání pak otevírá znovu prostor i pro vykonávání laických liturgických služeb. V rámci realizace liturgické reformy podle usnesení konstituce *Sacrosanctum Concilium* se začalo ve dvou komisích pracovat též na obnově laických liturgických služeb. Práce vyústila do dvou dokumentů: *Motu proprio* Pavla VI. *Ministeria quaedam* z 15. 8. 1972 a instrukce svátostné kongregace

⁶⁵ KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 87 – 88.

Immensae caritatis z 29. 1. 1973. Prvním z nich byly v církvi mimo jiné obnoveny služby lektora a akolyty,⁶⁶ do kterých mohou být ustanoveni i laici, ale jen muži. Tak se nelze ubránit dojmu, že duch „nižších svěcení“ z pokoncilní církve úplně nezmizel, když kandidáti kněžství musejí přijmout služby lektora a akolyty a je činěn rozdíl mezi mužem a ženou i v oblasti laických liturgických služeb. Druhý dokument mimo jiné zavedl mimořádnou laickou liturgickou službu „pomocník komunie“, kterou mohou vykonávat i ženy. Na rozdíl od služeb lektora a akolyty však nebyla vypracována (oficiální) liturgie pro jejich ustanovování do služby, což uškodilo významu této služby. Proto někteří teologové přišli s návrhy takové liturgie a nejen pro pomocnice/pomocníky komunie, ale i pro lektorky a lektory neustanovené podle *Ministeria quaedam*.“⁶⁷

Kromě služeb lektora a akolyty počítáme mezi zvláštní liturgické služby také službu jáhna, službu rozdělení eucharistie, službu kantora/žalmisty se službou scholy a varhaníka, službu ministrantů, službu instrumentalisty a komentátora.

⁶⁶ V apoštolském listě Pavla VI. se píše: „Lektor ať se, s vědomím hodnoty služby, kterou přijal, snaží ze všech sil a s použitím všech vhodných prostředků den ze dne stále víc přilnout k Písmu svatému (srv. Konstituce Sacrosanctum Concilium č. 24; II. vat. koncil: Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei Verbum, č. 25) a stále hlouběji je poznávat. Tak se stane dokonalejším učedníkem Pána.

Akolyta je ustanoven k tomu, aby pomáhal jáhnovi a knězi. Jeho úkolem je konat službu u oltáře a pomáhat jáhnovi a knězi při liturgických úkonech, zvláště při mši; kromě toho – jako mimořádný udělovatel – rozdílí věřícím eucharistii, pokud řádní udělovatelé, o kterých mluví kán. 845 CIC (pozn. překl.: uvedený kánon je z CIC 1917; v CIC 1983 mu odpovídá kán. 910, § 1), nejsou přítomni, nebo když jim v tom překáží nemoc, vysoký věk nebo jiná pastorační práce, nebo pokud počet věřících, kteří přistupují k stolu Páně, je tak velký, že by se mše značně prodloužila. V mimořádných okolnostech může být akolyta pověřen, aby vystavil věřícím k veřejné účtě Nejsvětější svátost a pak ji znovu uložil, Nejsvětější Svátostí však nežehná. Pokud je třeba, může vést přípravu těch věřících, kteří na základě dočasného pověření pomáhají knězi nebo jáhnovi při bohoslužbě, např. přinášejí kříž, misál, svíce, nebo konají podobné úkoly. Svou službu bude akolyta konat důstojně, pokud se bude stále vroucněji účastnit slavení eucharistie, bude z ní žít a bude ji tak stále hlouběji poznávat. Protože je akolyta zvláštním způsobem určen pro službu oltáře, ať se naučí všemu, co se týká slavení bohoslužby a snaží se pochopit její hluboký duchovní smysl, aby se tak denně cele obětoval Bohu a aby svým náležitým a aktivním chováním byl příkladem shromážděné obci. Ať upřímnou láskou miluje tajemné Kristovo tělo neboli Boží lid, a v něm zvláště slabé a nemocné. Služba lektora a akolyty je podle úctyhodné tradice církve vyhrazena mužům.“ PAVEL VI.: *Ministeria quaedam*. Apoštolský list Pavla VI. Vydaný z vlastního podnětu, kterým se v latinské církvi upravuje ustanovení o tonzuře, nižších svěceních a podjáhenství z 15. srpna 1973.[online] [cit. 25.3.2011] dostupné na <www.tf.jcu.cz/getfile/46014bbf01c60176>

⁶⁷ DEMEL, Z. *Z dějin laických služeb v liturgii*. In: Teologické texty.[online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Z-dejin-laickyh-sluzeb-v-liturgii.html>>

3.3.3.1 Služba ministranta

„V období raného středověku, kdy nebylo dostatek kněží, aby při bohoslužbě mohl jeden kněz předsedat a jiný pomáhat, tak z této potřeby vznikla služba ministranta, jako laická služba. Prakticky byli podle tradice klerických škol při nadačních kostelech a klášterích většinou vybíráni za ministranty neporušení chlapci, jejichž dětská nevinnost se do určité míry považovala za náhradu duchovního charakteru. Je však třeba říci, že se proti tomuto řešení stále znovu objevovaly námitky. Např. P. de Goussanville (+ 1683) v tom viděl zneužití, jež snad může být omluveno obyčejem (PL 77, 1336 D). Claude Martin, od r. 1690 prior v Marmoutier, se snažil, aby se vědělo, že děti a ženatí muži jsou ze služby oltáře vyloučeni. Též i v 18. a 19. stol. se ozývaly hlasy proti ministrantské službě chlapců.“⁶⁸

„Pokud jde ještě o duchovní charakter, ten nemusel zcela chybět, pokud bývalo školení ministrantské techniky doprovázeno duchovní péčí a když navíc někde existovalo z pověření biskupa i formální přijetí církevní formou. Prvním posláním ministranta bylo svou přítomností a odpověďmi zastupovat lid, což náleží laikovi a v případě nouze tento úkol mohla plnit i žena (srv. CIC z r. 1917, can. 813, 2), přesto byl ministrant podle plného rozsahu své služby považován za nástupce klerika a vpsledku za nástupce diakona, s nímž má i společné označení (diákonos = minister).⁶⁹

3.3.3.2 Služba lektora

Náplní služby lektora je čtení z Písma svatého při bohoslužbě. Tato služba byla velmi důležitá už ve starozákonní době a svou důležitost a nenahraditelnost si zachovala dodnes. Jak píše Zdeněk Demel: „*Spolu s kázáním představuje službu slovu, které tím, že se stává hlasitým, ztišuje před Bohem, a je tedy službou naslouchání, které je pro člověka podstatné a vede ke sjednocení lidí.*

⁶⁸ DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

⁶⁹ Tamtéž

*A tím, že je pro předčítání určena osoba odlišná od toho, kdo vede liturgické shromáždění, vstupuje do liturgie dramatický prvek: slovo pocházející od Boha má být pronášeno někým jiným než slovo církve adresované Bohu.*⁷⁰

Obřad, kterým byli lektoři uváděni do svých úřadů, byl podle záznamů Hippolyta jednoduchý. Biskup předal budoucímu lektorovi knihu a vynechal vkládání rukou, jako to dělal dříve. Do dnešních dnů nám z dřívějšího obřadu zůstalo předání Písma. Samotný obřad může nastat buď během bohoslužby slova nebo po homíli a modlitbě, jak to říká „*Ministeria quaedam*“.⁷¹

Dnes většinou lektoři čtou z Písma od ambónu, dříve k tomu sloužily kazatelny a ještě dříve vyvýšené místo. Podstata byla, aby bylo dobře slyšet. Princip vyvýšeného místa, odkud bylo něco důležitého přednášeno, pochází již z období antiky. Také ve světském životě se tento prvek vyskytuje, vždyť každý přednáškový sál má své řečnické místo nebo přímo pult.

V současnosti více, než: „Odkud se má číst z Písma?“, se řeší: „Jak se má číst z Písma svatého?“ Všeobecné pokyny k mešnímu lekcionáři ohledně způsobu přednesu čtení stanovují: „*Lektoři předčítají hlasitě, zřetelně a pozorně... Čtení, převzatá ze schválených vydání, se mohou podle svérázu různých jazyků i zpívat, ovšem tak, aby zpěv nezatlačil do pozadí slova, ale aby je spíše vyzvedl...*“.⁷² Pokud jde o technickou přípravu lektorů, má se jim umožnit, „*aby stále zdokonalovali svůj přednes před shromážděním a dovedli zvládnout prostor buď přirozeným hlasem, nebo prostřednictvím mikrofonu a zesilovače*“.⁷³

⁷⁰ DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

⁷¹ Srov.: Tamtéž

⁷² IGMR č.14.

⁷³ IGMR č.15. Srov.: DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

3.3.3.3 Služba akolyty

Služba akolyty se vyskytovala různě po Evropě a Africe již během prvních 3 století. Náplní této služby bylo pomáhat s charitativní službou, přinášet hostie posvěcené papežem. Dále pak ve svých kostelích asistovali při lámání chleba a biřmování. Pak se na čas tato služba stala laickou, do té doby, než z ní v 9. století vzniklo svěcení. Později tato služba opět upadá a úkoly přebírají ministranti. Renesanci této službě přinesl až dokument „*Ministeria quaedam*“.⁷⁴

„Po reformě prostřednictvím MP „*Ministeria quaedam*“ se ustanovení akolytů děje v rámci eucharistické slavnosti tak, že po evangeliu jsou nejprve kandidáti představeni biskupovi. Ten pak k nim má promluvu. Po ní následuje biskupova modlitba, po které kandidáti jednotlivě předstupují před biskupa, od kterého symbolicky přejímají nádobku s hostiemi nebo vínem ke slavení eucharistie. Pak pokračuje slavení eucharistie. (Někteří) akolyté přinášejí k přípravě obětních darů misky s hostiemi a kalich s vínem. Ke komuniu přistupují akolyté hned po jáhnech. Někoho z akolytů může biskup vyzvat, aby pomohl s rozdělením eucharistie.“⁷⁵

3.3.3.4 Služba scholy

Liturgické konstituce SC mluví o tom, že také členové chrámového sboru vykonávají skutečnou liturgickou službu.⁷⁶ Všeobecné pokyny k římskému misálu mluví o „liturgickém poslání scholy neboli sboru zpěváků“.⁷⁷ Dále pak dokument popisuje povahu této liturgické služby: "pečují o správné provedení různých druhů zpěvu těch textů, které jim přísluší, a podporují činnou účast věřících na společném zpěvu".⁷⁸

Tato služba není zavedena od počátků církve, ale konstituovala

⁷⁴ Srov.: DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Srov.: SC č. 29.

⁷⁷ IGMR č. 103.

⁷⁸ IGMR č.103.

se až na počátku středověku a to tím, že určená skupina kleriků postupně nahrazovala při zpěvu běžný lid. Opětovná „laicizace“ této služby začala zakládáním škol liturgického zpěvu a chlapci, kteří navštěvovali tuto školu pak zpívali ve scholách. Během vrcholného středověku se v této schole setkává jak klérus, tak chlapci ze škol liturgického zpěvu.⁷⁹

„Až od 18. stol. se pomalu stalo běžným, že v kostelních sborech začaly zpívat také ženy. I když v encyklikách posledních papežů před II. vatikánským koncilem se to už trpělo, přesto ještě podle Instrukce o církevní hudbě a posvátné liturgii, vydané Kongregací obřadů r. 1958, ženy jako členky sboru nevykonávají žádnou liturgickou službu.“⁸⁰

„Z funkčního hlediska se dnes běžně nerozlišuje mezi scholou a chórem, i když přesně vzato se scholou míní skupina gregoriánského zpěvu či jednohlasého zpěvu, zpívaného střídavě s obcí. Někde z praktických důvodů existuje vedle chóru i schola jako skupina zvlášť určená k předzpěvování zpěvů, zpívaných společně s obcí. Zbývá ještě podotknout, že konstituce Sacrosanctum Concilium (čl. 114) a instrukce *Musicam sacram* (čl. 19-20, 22-25) příkládají kostelním pěveckým sborům, příp. scholám v liturgii velký význam.“⁸¹

3.3.3.5 Služba žalmisty/kantora

„Posláním kantora (lat. = zpěváka) je vést různé zpěvy s patřičnou účastí lidu a bývá také vedoucím scholy. Jeho službu lze považovat za jednu z nejpotřebnějších při správně slavené liturgii, k níž zpěv podstatně náleží.“⁸²

Dříve byl mezi službou kantora a žalmisty rozdíl, byly dvě nezávislé služby, avšak dnes už jsou v praxi sloučeny do jedné a více se nerozlišuje. Kantor má dnes jako hlavní úkol vést lid při zpěvu a především běžných písních, různých zvoláních, při litaniích a podobných zpěvech, kde se střídá zpěv lidu

⁷⁹ Srov.: DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

⁸² Tamtéž

a jeho.⁸³ Z běžné praxe tuto službu vykonává především v menších farnostech schola, případně varhaník.

3.3.3.6 Služba varhaníka

„Role varhaníka se v liturgii objevuje někdy od poloviny 10. stol. Z této doby pochází totiž nejstarší zmínka o instalaci varhan v kostele. Velmi dlouho byly varhany kvůli svému původnímu světskému užívání při liturgii spíše trpěny. Proto první papežský dokument zabývající se varhanní hudbou (z r. 1749) říká, že „varhanní hudba není součástí liturgie, nýbrž slouží jen k povznesení její slavnostnosti a vzdělání věřících“. Ještě instrukce o církevní hudbě z r. 1958 ji považuje za pouhou ozdobu posvátné liturgie. Až Konstituce Sacrosanctum Concilium v čl. 120 lehce přijímá tento nástroj, když říká, že píšťalové varhany doporučuje velké úctě jako tradiční nástroj, ale důvody, které pro to uvádí, jsou spíše v linii výše uvedené instrukce z r. 1958.⁸⁴

Role varhan se postupně vyvíjela, jak postupoval technický vývoj nástroje i technická zdatnost varhaníků. Zpočátku se hra z dnešního pohledu omezovala na jednohlasý doprovod a oporu zpěvu. V současnosti varhaníci mají min. základní hudební vzdělání, někteří jsou i absolventi konzervatoří a proto kvalita a úroveň hry je na daleko vyšší úrovni a tak se jistě pozvedlo i vyšší estetické hledisko. Samozřejmě že varhaník se o konkrétním repertoáru na jednotlivé mše domlouvá s osobou, která liturgii připravuje, ve většině případů s knězem.

⁸³ Srov.: DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>

⁸⁴ Tamtéž

3.3.3.7 Služba komentátor

„Tuto liturgickou službu poprvé zavedla instrukce o církevní hudbě z r. 1958. Služba komentátora měla podporovat aktivní účast lidu zejména na složitých liturgických slavnostech tím, že několika slovy podá vysvětlení následujících obřadů. Čl. 29 konstituce SC potvrzuje liturgický charakter této služby, ale její 34. čl. její význam fakticky omezuje požadavkem jednoduchosti obřadů, které nemají mít potřebu velkého vysvětlování. IGMR mluví o komentátorovi v čl. 68a, kde se požaduje, aby jeho výklad byl předem připraven a byl stručný. Dnes jeho služba připadá prakticky v úvahu zejména při liturgii velikonočního tridua a při významných liturgických slavnostech (biskupské, kněžské, jáhenské svěcení, biřmování, svěcení kostela, zvonů atd.).“⁸⁵

3.3.3.8 Služba vedoucího bohoslužeb bez kněze

„Vedoucí bohoslužeb bez kněze tvoří zvláštní kapitolu mezi liturgickými službami laiků. Vzorem pro naše dnešní bohoslužby bez kněze byly především tzv. stacionární bohoslužby konané na území bývalé NDR od konce padesátých let. Šlo nejprve o samotné bohoslužby slova. V roce 1965 pak byl z Říma získán souhlas pro jejich spojení s obřadem komunie. U nás se tyto bohoslužby vedené i laiky v souladu s čl. 35,4 SC začaly uplatňovat až po Sametové revoluci (1989). Jinak je z dějin církve známo dost případů, kdy kvůli nedostatku kněží či v dobách pronásledování vedli nedělní neeucharistické bohoslužby laici.“⁸⁶

⁸⁵ DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

⁸⁶ Tamtéž

3.3.3.9 Služba pomocnice/pomocníka při bohoslužbách s dětmi

„Tato liturgická služba je poměrně nová. V katolické církvi se objevila teprve po reformě liturgie, uskutečněné z rozhodnutí II. vatikánského koncilu. Direktorium pro mše s dětmi z 22. 10. 1973 vypracované Kongregací pro bohoslužbu tuto službu předpokládá. Podle čl. 24 se jeví vhodné, aby při takových mších bylo přítomno alespoň několik dospělých, kteří v případě potřeby dětem pomáhají.⁸⁷

Tuto službu v naší farnosti vykonávají především ženy a to podle slov místního kněze, protože jejich mateřský cit, empatie, otevřená láska a zkušenost s dětmi je k této službě v podstatě předurčuje. Obecně nejvhodnějšími adeptkami na tuto funkci jsou učitelky z nižších typů škol, maminky, zdravotnice i pečovatelky. Svým způsobem vhodná může být i mládež.

Formy, jakými je možné tuto službu dělat, jsou různé. Mezi asi nejužívanější patří různé scénky, pak soutěže, rébusy a různé jiné motivační hry. Je však nanejvýš nutné, aby hra nezastínila obsah a cíl, totiž Krista.

3.3.3.10 Služba skupiny pro přípravu liturgie

„I v tomto případě jde o liturgickou službu, která se objevila až v souvislosti s liturgickou reformou II. vatikánského koncilu. Úkolem této skupiny je mít péči o všechno, co souvisí s liturgií v obci, a dále plánovat a připravovat její liturgické slavnosti. Může tvořit specializovanou sekci farní rady. Pro jejich zřízení v každé obci se vyslovila Společná synoda biskupství v SRN. Členy této skupiny jsou nejprve ti, kteří mají povinnost připravovat liturgii z titulu svého úřadu či postavení, tedy farář (příp. jiný kněz) a varhaník nebo vedoucí sboru, a podle okolností též jáhen a kostelník. Dalšími členy mohou být ti, kdo se živě účastní liturgického života obce a chápou úkoly této

⁸⁷ DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

skupiny a budou je plnit se zájmem, ochotně a kompetentně. Většinu členů tak tvoří laici. Počet členů by neměl být výrazně vyšší než deset.“⁸⁸

„V současné době je pouze lektor a akolyta ustanovován ke službě liturgickým obřadem. Nic nebrání tomu, aby i pro ostatní liturgické služby byl obřad ustanovení zaveden (kantor, varhaník, atd). To platí samozřejmě i pro jiné (neliturgické) služby: služba katechisty, pastoračního asistenta apod.“⁸⁹

Přijetí služby obřadem má podle dotazníkového šetření dvě názorové skupiny. Dotazník se sice věnoval specificky jen ustanovování lektorek a akolytek, ale troufám si názory kněží zobecnit na udělování úřadu/služby obřadem vůbec. Poměr mezi negativními a pozitivními vyjádřeními pro ustanovování žen lektorkami a akolytkami obřadem byl relativně vyrovnaný. Někteří kněží svůj názor ještě rozvedli, vysvětlili a případně okomentovali. Mezi tyto komentáře patří názor kněze z uherskobrodského děkanátu: „Vzhledem k tomu, že akolytát je předstupeň kněžského svěcení, pak není vhodné, aby tuto trvalou službu, přijaly ženy.“ Dále dodává: „Ale pověření dočasné by mohly přijímat i ženy.“

I když mají kněží opravdu v těchto věcech „jasno“ a v několika dotaznících se vyskytly parafráze z několika církevních dokumentů, stále mám dojem, jako by v podvědomí měli službu akolytátu nadřazenou ostatním laickým službám, jako by ji stále měli řazenu pro bohoslovce – muže, čekající na kněžství. Svým způsobem tento můj názor opírám o fakt, že (pokud vím) v našem děkanátu není ani jeden akolyta (ne-bohoslovec), který by vykonával službu na základě „obřadu“, naopak znám velké množství „akolytů = mimořádných udělovatelů eucharistie“, kteří vykonávají svou službu na základě pověření a to ještě časově omezeného.

⁸⁸ DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

⁸⁹ KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 89.

4 Žena v církvi a žena v liturgii

4.1 Liturgická služba žen v historickém kontextu

Vývoj liturgické služby žen samozřejmě velmi úzce souvisel s vývojem liturgické služby obecně, avšak přístup společenství k ženám byl kritičtější. Na druhé straně si ale musíme uvědomit, ve které době se pohybujeme a jak společnost dané doby přistupovala k ženám obecně; nejen v církvi, ale v běžném životě a jaké sociologické podmínky v této době panovaly.⁹⁰

Evangelní postoj, jakožto i postoj samotného Krista, ve vztahu k ženám není rozpačitý. Dá se snad říci, že Ježíš v tomto směru porušuje některé rabínské tradice.⁹¹ Zajímavá je situace v Pavlových listech, kde je na jednu stranu přistupováno k ženám v duchu tehdejšího židovsko - helenistického vnímání postavení ženy.⁹² Na druhou stranu ruší sám Pavel tento pohled na ženu tím, že vážně zpochybňuje smysl modlitby zbožného Izraelity, který velebí Hospodina za to, že nebyl stvořen jako pohan, otrok nebo žena.⁹³

Ve stejné aporii⁹⁴ pokračuje i patristická literatura představovaná: Epiphaniusem ze Salami, Didaskalií, Tertullianem, Irenejem, Augustinem a Origenem. Jejich základní teze se dají shrnout asi takto: žena má v církvi mlčet, nemá učit, ani klást otázky a má být podřízena svému muži. Tudíž žena nemá konat samostatné liturgické úkony. Má činit pokání za hřích Evin, má se podřídit muži. Žena se má věnovat modlitbě, rození dětí a jejich výchově. Ženy, podle těchto autorů, nemají ani kázat, ani prorocky mluvit. To vše proto, že jsou slabého ducha a náchylnější ke hříchu.⁹⁵

⁹⁰ Srov.: HOLÝ, L. *Lektorát a akolytát žen*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=C&sel_tema=6&sel_podtema=849>

⁹¹ Viz.: Jan 8,1-11.

⁹² Srov.: 1Kor 14; 1Tim 2;1Tim 3,11: „Právě tak ženy v této službě mají být čestné, ne pomlouvачné, střídme, ve všem věrné.“

⁹³ Srov.: Gal 3,28: „Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.“

⁹⁴ *Aporie* – obtížná filozofická otázka, neřešitelný rozpor
KLIMEŠ, L.: *Slovník cizích slov*. SPN, Praha 1998, str. 32.

⁹⁵ Srov.: HOLÝ, L. *Lektorát a akolytát žen*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=C&sel_tema=6&sel_podtema=849>

V průběhu dějin některé partikulární sněmy zabraňovaly ženám ve službě oltáře, uváděly čtyři důvody: společensky nižší postavení žen; dobré mravy (kolem oltáře byli sami muži); nebezpečí heterodoxních vlivů (kněžky v pohanských kultech); kultická nečistota (menses). Postupem času k mravnostním důvodům přistoupily i důvody spirituální, že ženy kolem oltáře budou zatahovat do tenat⁹⁶ ďáblových kněze, stále více žijících v celibátu.⁹⁷

„Prakticky se tyto zásady uplatňovaly v liturgii takto: nejprve bylo ženám zakázáno, aby přinášely své dary až k oltáři, pak nesměly (muži ano) k oltáři ani ke communiu. Až do vrcholného středověku se ozývaly mocné hlasy, že menstruuující žena nemá přistupovat k eucharistii vůbec.“⁹⁸

4.2 Žena v Bibli

Církev zdůrazňovala postavení ženy ve vztahu k jejím biblickým protějškům a především k postavě Panny Marie. Zdůrazňuje se jejich podíl na dějinách spásy, i když Písmo sv. vytváří dojem, že Bůh přednostně spolupracuje s muži: proroky, soudci, králi a vojevůdci. Mojžíš, David, Eliáš a mnozí jiní - v biblických výkladech vystupují vždy jako nezaměnitelné dějinné postavy a osobnosti. Ženy v Bibli jsou spíše modelem, který naznačuje a naplňuje určitou funkci.⁹⁹ Z biblického pohledu můžeme říci, že nemáme jen praotce víry: boží láska zahrnuje také velké ženy víry: Sáru, Rebeku, Ráchel, Mirjam, Deboru, Rút, Ester. Ženy následují Ježíše z Nazareta a jsou i příklady víry a služby v prvokřesťanských komunitách apoštolské doby.¹⁰⁰

V biblickém světě se ženy stávaly prorokyněmi, královnami, soudkyněmi,

⁹⁶ *Tenata* - trojdílná lovecká síť k odchytu obv. zajíců, v přeneseném smyslu slova "nástraha" či "osidel." Kolektiv autorů. *Encyklopedie vševed.* [online] [cit. 5.11.2010] dostupné na <<http://encyklopedie.vseved.cz/tenata>>

⁹⁷ Viz: HOLÝ, L. *Lektorát a akolytát žen.* [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=C&sel_tema=6&sel_podtema=849>

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ Viz: CHALUPA, P.: „Příspěvek k diskuzi nad dokumentem Mezinárodní papežské mariánské akademie „Matka Páně“ z pohledu biblického“, In: *Interdisciplinární přístupy k dokumentu Matka Páně. Akta ze symposia pořádaného Katedrou systematické teologie dne 16.9.2003.* CMTF UP, Olomouc 2004, str. 11-13.

¹⁰⁰ Viz: OPOČENSKÁ, J. *Ženy a bible, ženy v bibli.* [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/opocenska-zeny%20v%20bibli.htm>>

příklady modliteb a zpěváky žalmů; mluvily na veřejnosti, měly vlastní vůli a spoluutvářely dějiny spásy. Jsou to osoby s vlastní tváří, osobitou charakteristikou a cílem. Ženy v bibli netvoří bezejmennou masu.¹⁰¹

Biblické ženy pomáhají utvářet dějiny spásy, charizmatické a bohabojné ženy v bibli netvoří většinu, ale zůstávají menšinou. V oblasti víry a teologie rovnost počtů neplatí.¹⁰² Je třeba poukázat na výrazný rys žen v bibli: nebývají konformní s běžnými normami. K dosažení spravedlnosti užívají vlastní důvtip, někdy i lest a přitom mají Boha na své straně a jejich jednání je ospravedlněno.¹⁰³

4.2.1 Žena ve Starém zákoně

V prvních kapitolách Genesis jsou dvě zprávy o stvoření člověka, kde žena je vnímána jako protějšek, doplnění muže. Celistvý člověk se uskutečňuje ve spojení muže a ženy, tento text poukazuje na rovnoprávnost ženy s mužem, ale i na jejich odlišnost. V této odlišnosti se uskutečňuje celistvost člověka. Ve Starém zákoně sice máme příklad mnoha žen, ale v přístupu vůči ženě vidíme i určitá negativa. Ta jsou překonána až v Novém zákoně.¹⁰⁴

Žena je matkou a odtud vyrůstá i její důstojnost, neboť život je vždycky vnímán jako projev požehnání. Žena vystupuje ve starozákonní tradici jako předobraz moudrosti, v jedné starozákonní knize se o moudrosti mluví velmi osobně jako o ženě. Je zajímavé, že ve Starém zákoně je zdůrazněno, že duch Hospodinův není vázán na pohlaví, ale působí tam, kde se Hospodin rozhodne. Žena přináší do života půvab, cit, něhu a lásku jak o tom mluví Píseň písní. Celistvost člověka se uskutečňuje ve spojení muže a ženy, rovnoprávnost a odlišnost se ne vždy v životě lidu staré smlouvy uskutečňovalo.¹⁰⁵

Ženy méně nebyly vázány striktně náboženskými povinnostmi, například

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² Srov.: OPOČENSKÁ, J. *Ženy a bible, ženy v bibli*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/opocenska-zeny%20v%20bibli.htm>>

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Srov.: MALÝ, V.: *Postavení ženy v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti III*. Pastorační středisko Praha, Praha 2005, str. 61.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 61.

zachováváním soboty. Ženy se také nezúčastňovaly poutí a už vůbec nebyly přítomny při obětech v jeruzalémském chrámu. Ženy nebyly ani povinny učit se Zákonu. Žena ve starozákonní tradici je vnímána jakožto majetek muže, jako mužovo vlastnictví, jako někdo, kdo muži patří. Platil tzv. rozlukový zákon. Když se žena muži nějakým způsobem znelíbila, byl jí sice povinen finančně zajistit, vrátit věno, které do manželství přinesla, ale mohl ji propustit. Žena naproti tomu nikdy toto právo neměla. Často je též vnímána především jakožto rodička, jako nástroj k pokračování rodu. Přesto hlavním nositelem kontinuity rodu byl muž, nikoliv žena.¹⁰⁶

Jak u pozitiv, tak u negativ vztažených na ženu je jistě nutné mít stále na zřeteli okolnosti a ráz doby. Každá doba měla svůj způsob života, své chápání postavení společnosti, a proto by bylo zavádějící chtít se dívat na různá údobí dějin spásy očima dnešního člověka, avšak je zase naopak nutné pro pochopení doby. V každé době můžeme najít přístupy k ženám z obou konců názorové roviny.

Starozákonní mudroslovná literatura nám jasně ukazuje rozdílné pohledy autorů na postavení ženy.¹⁰⁷ Výraz *žena* se v knize Přísloví objevuje 25krát. Typologie žen je různá. Mezi nejčastěji se objevující typy žen patří: statečná žena,¹⁰⁸ žena, která se bojí Hospodina,¹⁰⁹ žena prozíravá,¹¹⁰ žena ušlechtilá,¹¹¹ žena z mládí,¹¹² žena moudrá x pošetilá,¹¹³ žena cizoložná,¹¹⁴ žena krásná,

¹⁰⁶ Srov.: MALÝ, V.: *Postavení ženy v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti III*. Pastorační středisko Praha, Praha 2005, str. 61-62.

¹⁰⁷ Srov.: Tamtéž

¹⁰⁸ Srov.: Př 12,4: „Žena statečná je korunou svého manžela, kdežto ostudná mu je jako kostižer v kostech.“

Př 31,10: „Ženu statečnou kdo nalezne? Je daleko cennější než perly.“

¹⁰⁹ Srov.: Př 31,30 : „Klamavá je libeznost, pomíjivá krása; žena, jež se bojí Hospodina, dojde chvály.“

¹¹⁰ Srov.: Př 19,14 : „Dům a majetek lze zdědit po otcích, ale prozíravá žena je od Hospodina.“

¹¹¹ Srov.: Př 11,16 : „Ušlechtilá žena se drží cti, kdežto ukrutníci se drží bohatství.“

¹¹² Srov.: Př 5,18 : „Buď požehnan tvůj zdroj, raduj se z ženy svého mládí.“

¹¹³ Srov.: Př 14,1 : „Moudrá žena buduje svůj dům, kdežto pošetilá jej vlastníma rukama boří.“

¹¹⁴ Srov.: Př 30,20 : „Stejně je tomu s cestou cizoložné ženy: pojí, otře si ústa a řekne: „Nedopustila jsem se ničemnosti.“

svéhlavá a rozmarná,¹¹⁵ žena svárlivá,¹¹⁶ cizí žena,¹¹⁷ špatná žena.¹¹⁸

4.2.2 Žena v Novém zákoně

V Novém zákoně nacházejí všechny starozákonní předobrazy své naplnění. Maria ve svém ženství naplňuje očekávání Izraele. Poukazuje na Syna a dává poznat v jeho osobě vše, co starozákonní symbolismus použil k vyjádření Boží lásky pro svůj lid, popsané jako lásky ženicha a nevěsty.¹¹⁹

Maria, která přijímá zvěst andělovu, je předobrazem duchovního mateřství. Nepřebírá pouhou úlohu fyzického zrození, ale je výrazem toho, že žena má podíl na utváření člověka jako takového, že není pouhým nástrojem. Žena je rovněž symbolem církve, církev je nevěstou Kristovou. V listu Efezanům je vztah muže a ženy přirovnáván ke vztahu Krista a církve.¹²⁰

Při čtení písma si často ani neuvědomíme, že právě ženy byly první, které viděly prázdný hrob a tak byly prvními svědky Kristova zmrtvýchvstání. Toto je jen jeden z mnoha příkladů, na kterém nám Bůh dokládá, že jeho cesty nejsou ničím a nikým ovlivnitelné, Bůh neupřednostňuje muže před ženou. Pavel v listě Galat'anům hovoří o rovnosti mezi mužem a ženou v Kristu. Proto žena už není vlastnictvím muže, ale je osobou rovnou muži a obdarovanou Božím duchem.¹²¹

„V Kristu jsou si oba rovni. V Kristu mají všichni žít svoji vzájemnost a zároveň

¹¹⁵ Srov.: Př 11,22 : „*Kdo je bez rozumu, pohrdá svým druhem, kdežto muž rozumný mlčí.*“

¹¹⁶ Srov.: Př 19,13: „*Neštěstím pro otce je syn hlupák; svárlivá žena jak neustálé zatékání vody.*“
Př 21,9-19 : „*Lépe je bydlet na střeše v koutku než se svárlivou ženou ve společném domě. Svěvolník je chtivý zlého, v jeho očích nenalezne slitování ani přítel. Když pokutují posměvače, prostoduchý zmoudří, když je k prozíravosti veden moudrý, nabývá poznání. Spravedlivý prozíravě vede v patrnosti dům svěvolníka; svěvolníky vyvrací pro jejich zlobu. Kdo před křikem nuzného si zacpe uši, bude také volat, a odpověď nedostane. Tajný dar tlumí hněv a postranní úplatek prudké rozhořčení. Prosazovat právo je radostí spravedlivému, ale zkázou pachatelům ničemnosti. Člověk zbloudivší z cesty prozíravosti spočine v shromáždění říše stínů. Nedostatek pozná, kdo miluje radovánky, kdo miluje víno a olej, nezbohatne. Výkupným za spravedlivého bude svěvolník, za přímé lidi věrolomník. Lépe je bydlet v zemi pusté než se ženou svárlivou a zlostnou.*“

¹¹⁷ Srov.: Př 2,16: „*Moudrost tě ochrání před cizí ženou, před cizinkou, která se líká svými řečmi.*“

¹¹⁸ Srov.: Př 6,24 : „*Budou tě střežit před špatnou ženou, před úlisným jazykem cizinky.*“

¹¹⁹ Srov.: RATZINGER, J. List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/list%20biskupum.htm>>

¹²⁰ Srov.: MALÝ, V.: *Postavení ženy v církvi. In: Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti III.* Pastorační středisko Praha, Praha 2005, str. 62.

¹²¹ Srov.: Tamtéž, str. 63.

*svoji rovnost v přijímání milosti a výzev Ducha svatého.*¹²²

Některé novozákonní výroky, že muž je ustanoven pánem nad ženou, je možné vysvětlovat tím, že Pavel přirovnává vztah muže a ženy ke vztahu Krista vůči církvi. Když vztah muže a ženy je přirovnáván ke vztahu Krista a Církve, není to vztah vlastnictví, které svazuje, ale naopak je to vztah podporující plnou svobodu. Vedle apoštolů a učedníků Ježíše následovaly i ženy, které můžeme nazvat jeho učednicemi, protože poslouchaly jeho slova - učení. Celý důraz novozákonní zvěsti je v obrovské svobodě, žena není majetkem muže, ale je mu rovnoprávnou společnicí.¹²³

„Muž a žena jsou odlišní od počátku stvoření a zůstávají takovými v samotném srdci věčnosti, jsou včleněni do velikonočního Kristova tajemství, a tudíž už nepociťují svou rozdílnost jako důvod nesváru, který je nutné překonat popřením nebo vyrovnáním, ale jako možnost spolupráce, kterou je třeba pěstovat se vzájemnou úctou.“¹²⁴

4.2.3 Marie a mariánský profil v církvi

„Když se naplnil čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného ze ženy“¹²⁵. Těmito slovy spojuje apoštol Pavel dvě základní složky: Syn se rodí jako člověk z ženy, když se "naplní čas". Apoštol nenazývá Kristovu Matku vlastním jménem "Maria", ale definuje ji "ženou". Právě "žena" je přítomna v ústřední události spásy, která rozhoduje o "naplnění času". Tato událost se uskutečňuje v ní a jejím prostřednictvím.¹²⁶

„Postavení Marie v dějinách spásy určuje *podstatný zorný úhel úvahy o důstojnosti a povolání ženy*. Důstojnost každého člověka a povolání, které jí odpovídá, nalézají své definitivní měřítko ve *spojení s Bohem*. Maria je příklad

¹²² MALÝ, V.: *Postavení ženy v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti III*. Pastorační středisko Praha, Praha 2005, str. 63.

¹²³ Srov.: Tamtéž, str. 63.

¹²⁴ RATZINGER, J. *List biskupům katolické církve o spoluprácimůžů a žen v církvi a ve světě* [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/list%20biskupum.htm>>

¹²⁵ Gal 4,4.

¹²⁶ JAN PAVEL II.: *Mulieris Dignitatem*. Zvon, Staré Město 1992, str. 3.

této důstojnosti a tohoto povolání. Vskutku, žádný člověk, muž nebo žena, stvořený podle Božího obrazu a podoby, nemůže se uskutečnit mimo měřítko tohoto obrazu a této podobnosti.¹²⁷

Žena má velmi důležité postavení jak ve společnosti, tak v církvi. Někteří lidé s opatrností říkají, že mnohdy důležitější než muž, avšak může nás skutečnost klamat, protože ženy nejsou tak nápadné a postaveny na odiv společnosti, jako tomu bývá u mužů.¹²⁸

Bez zřetele na současný feminismus, celá církevní tradice hovoří o mariánském profilu v církvi. Mariánský profil je jeden ze způsobů, jak církev žije ve svém nitru i jak se projevuje navenek. Maria je "porta coeli" čili branou, kterou vstoupil do světa Bůh – Ježíš Kristus. Tou branou byla žena, Maria. Díky své úloze přinášet Krista a dávat mu život se Maria stává modelem církve v každé době, jak zdůrazňuje i nauka II. vatikánského koncilu.¹²⁹

„Možná, že jsme Mariinu roli v církvi zakryli tím, že jsme z ní udělali osobu či postavu, kterou zbožňujeme a uctíváme. Ale Maria má být v církvi také modelem laika a vzorem pro životní cestu člověka, který není nějakým zvláštním způsobem "zasvěcený". Maria je první laička v církvi.“¹³⁰

Maria jako model člověka, který je plný Ducha svatého, je charismatickou osobností, což je pro dnešní dobu něco důležitého. Církev udělala se sebe určitý systém, instituci, ve které Maria je nositelkou Ducha svatého, daru "mimo strukturu".¹³¹

V listě Koryntánům nám svatý Pavel jasně říká, aby ženy ve společnosti mlčely¹³², osobně si však myslím, že by u této citace mělo být přihlédnuto k okolnostem a poměrům, které panovaly v té době. Na tento verš se můžeme podívat i z jiného úhlu pohledu, a pak nám může dát možná odlišný náhled.¹³³

¹²⁷ JAN PAVEL II.: *Mulieris Dignitatem*. Zvon, Staré Město 1992, str. 6-7.

¹²⁸ Srov. : VLK, M. *Mariánský profil v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti I.* [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/sbornik1.htm>>

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ Tamtéž

¹³² Srov.: 1 Kor 14,34 : „...ženy necht' ve shromáždění mlčí. Nedovoluje se jim, aby mluvily; mají se podřizovat, jak to říká i Zákon.“

¹³³ Srov.: VLK, M. *Mariánský profil v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti I.* [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/sbornik1.htm>>

„Duch svatý nepůsobí jen v bouřce a hukotu letnic, ale v tichu. Říká-li se, že ženy mají mlčet, může být v tomto smyslu obrovskou věcí, mlčí-li v Duchu svatém, v tichu, v němž je slyšet Slovo.“¹³⁴

V Markově evangeliu je popisována situace, kdy Ježíše hledá jeho matka a příbuzní, on odpovídá, že jeho matkou jsou ti, kdo konají Boží vůli.¹³⁵ Z Markova evangelia plyne obtížnost pochopit Ježíšovo poslání u jeho nejbližších, příbuzných. Přesto z daného textu neplyne, že Ježíšovi příbuzní nesplňovali podmínku pro příslušníky duchovní rodiny – plnit vůli Boží. Tento úryvek je klíčem k chápání biblického pohledu na ženu.¹³⁶

4.3 Žena v církvi dle současného učení Magisteria

Encyklika „Mulieris dignitatem“ ze dne 15. srpna 1988 je komplexním dokumentem o ženách v církvi. Zde byly rozvinuty čtyři významné oblasti: první je potvrzení jejich rovné důstojnosti s muži, přičemž dokument se zaměřuje na důstojnost žen.¹³⁷ Druhou oblast tvoří popis mužské dominance, která je následkem prvotního hříchu. Encyklika potvrzuje rovnost mužů a žen, kterou sdílejí jako výsledek skutečnosti, že jsou božím stvořením, dále však musí konfrontovat to, co vedlo k narušení této harmonie.¹³⁸ Třetí oblast je jednoznačným odsouzením všeho, co umenšuje úctu k ženám a jejich důstojnost.¹³⁹

Dalším důležitým prvkem celé encykliky je hluboká láska. MD nám říká, že žena přijímá lásku, aby zase sama mohla opět milovat, nemyslí tím jenom

¹³⁴ VLK, M. *Mariánský profil v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti I*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/sbornik1.htm>>

¹³⁵ Srov.: Mk 3,31-35: „Tu přišla jeho matka a jeho bratři. Stáli venku a vzkázali mu, aby k nim přišel. Kolem něho seděl zástup; řekli mu: "Hle, tvoje matka a tvoji bratři jsou venku a hledají tě." Odpověděl jim: "Kdo je má matka a moji bratři?" Rozhlédl se po těch, kteří seděli v kruhu kolem něho, a řekl: "Hle, moje matka a moji bratři! Kdo činí vůli Boží, to je můj bratr, má sestra i matka."“

¹³⁶ Srov.: TICHÝ, L.: „Otázka postavení Ježíšovy matky v Markově evangeliu, In: *Interdisciplinární přístupy k dokumentu Matka Páně. Akta ze symposia pořádaného Katedrou systematické teologie dne 16.9.2003*. CMTF UP, Olomouc 2004, str. 15-20.

¹³⁷ Kolektiv autorů. *Co to vlastně papežové řekli o ženách?* In: *Getsemany*. [online] [cit. 5.11. 2010] dostupné na <<http://www.getsemany.cz/node/2570>>

¹³⁸ Tamtéž

¹³⁹ Tamtéž

a především zvláštní snubní vztah v manželství. Má na mysli něco mnohem univerzálnějšího, co je založeno na samotném faktu „být ženou“ v kontextu mimoosobních vztahů, kterými je nejrůznějším způsobem protkáno soužití a spolupráce mezi lidmi, muži i ženami. V této široké a rozmanité souvislosti žena představuje zvláštní hodnotu jako lidská osoba, a současně jako osoba konkrétní, faktem svého ženství. To se týká všech žen a každé z nich nezávisle na kulturním prostředí, v kterém se nalézá, a na jejích duchovních, duševních a tělesných vlastnostech, jako je například věk, vzdělání, zdraví, práce, okolnost, zda je vdaná nebo svobodná.¹⁴⁰

„Ženy se svou schopností empatie, vcítění jsou ve společenství nositelkami a tvůrkyněmi vztahů. Lze konstatovat, že dosavadní civilizace, která nesla znaky formované především muži, se také v důsledku toho opírala hlavně o racionální a měřitelné skutečnosti, o výkon a kvalitu. Ženský přístup (aniž bychom chtěli jakkoli zevšeobecňovat) akcentuje spíše vztahovost, odpověď, reakci, porozumění, sdílení. Možná je to právě to, co dosud v naší civilizaci výrazněji chybělo.“¹⁴¹

Církevní dokumenty poslední doby vyzývají ženy, aby svými obdarováními přispěly k vytváření nové civilizace lásky v protikladu k civilizaci smrti. Podstatným znakem této kultury lásky je především ochota dávat, jakožto kontrast k principu egoistické dostřednosti vedené touhou po vlastnění. Zjednodušeně to můžeme pojmenovat jako protiklad „být“ oproti „mít“.¹⁴²

*„Podle výzev sv. Otce (encyklika *Evangelium vitae* nebo *Mulieris dignitatem*) by měla žena přispívat svým jedinečným obdarováním, které jí bylo dáno při stvoření, k tomu, aby se v církvi i ve společnosti stále více šířily vztahy, budující civilizaci lásky, kulturu lásky. Pokud lidstvo nevytvoří tuto civilizaci, samo sebe zahubí. Jaké jsou to vztahy, ke kterým má žena zvláštní dispozici, danou specifickým obdarováním při stvoření? Vycházejí z toho, co je ženě dáno jako nenahraditelná a nenapodobitelná hodnota: mateřství (a to nejen ve smyslu fyzickém, ale právě ve smyslu duchovním). Žena - matka je uschopněna*

¹⁴⁰ JAN PAVEL II.: *Mulieris Dignitatem*. Zvon, Staré Město 1992, str. 46.

¹⁴¹ Srov.: KORONTHÁLYOVÁ, M. *Identita ženy (zamyšlení)*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/mkor-identita%20zeny.htm>>

¹⁴² Tamtéž

*především pro tři typy vztahů (které mohou a mají být vzorem při vytváření civilizace lásky).*¹⁴³

Prvním typem vztahu je přijetí druhého člověka bez předchozích podmínek, druhým je ochota k oběti a k absolutnímu nasazení, matka pro dítě je schopna udělat doslova cokoliv. Poslední je vztah, který si nenárokují odměnu: co za to, z toho budu mít?¹⁴⁴ Všechny tři principy vytváření vztahů platí pro ženy obecně. Není rozdíl, jestli jde o ženu vdanou, ženu svobodnou, řeholnici, zasvěcenou pannu nebo vdovu.

Jak se může žena v katolické církvi dnes konkrétně uplatňovat? Jako ochránkyně víry a modlitby - v rodině, ve farnosti, jako katechetka, jako pastorační asistentka, jako farní hospodyně, může zpívat a konat některé služby při liturgii. Až do r. 1969 nesměla žena vstoupit do presbytáře, teprve v r. 1994 vyšla instrukce o legitimitě žen – ministrantek. Církevní dokumenty hovoří o laicích vždy bez rozlišení na muže a ženy.¹⁴⁵

4.4 Hledání ženské identity v církvi

V dnešní době se často hovoří o krizi identity. Platí to pro muže i pro ženy? Mají se ženy zamýšlet nad svou identitou? Je nutné, aby se vůbec rozlišovalo mezi mužskou a ženskou identitou?

Jak chápat identitu ženy? V nejjednodušším slova smyslu můžeme identitu vnímat jako obrysy, kontury a charakter ženy. V současnosti je velmi těžké takhle zobecnit vlastnosti ženy, protože mnohé ženy se odevzdají kariéře a jiné rodině a další skupina může dělit svůj čas mezi obojí, a tak pak mají různé identity. Ale jde vždy identitu spojovat jen se způsobem života a volbou životní cesty?¹⁴⁶

Každá žena by měla najít svou identitu, tu si uvědomit a snažit se naplňovat. Některé ženy berou svou identitu jako omezení a až jako trest,

¹⁴³ KORONTHÁLYOVÁ, M. "Co očekává církev od žen a ženy od církve" z pohledu katolické církve. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/mkor-co%20ceka%20zena.htm>>

¹⁴⁴ Tamtéž

¹⁴⁵ Tamtéž

¹⁴⁶ Srov.: Tamtéž

ale identita ženy by měla být vnímána a naplňována jako dar.¹⁴⁷ Podle mého názoru je několik důvodů, proč některé ženy nedokážou přijmout svou identitu. Kromě toho, že některé ženy „kariéristky“ se snaží za každou cenu vyrovnat mužům v jejich světě, na jejich pracovním poli, tak dalším důležitým aspektem je historická linie, která sebou stále nese vnímání muže, coby nadřazené osoby nad ženou. I svět někteří vnímají, jako rozdělený na ženskou a mužskou část. Práci dělí na mužskou a ženskou. Podle tohoto rozdělení prací by se žena měla prioritně starat o chod domácnosti, o děti a starat se o vyrovnanou domácí atmosféru. Pro některé ženy toto může být ponižující a nepřijatelné postavení jejich osoby, aniž by to mělo mít příděch sobectví a arogance vůči rodině, proto raději volí mužský svět a snaží se pak vyrovnat mužům na jejich pozicích a v jejich oborech. Některé to mohou vnímat i jako cestu ke zvýšení vlastního sebevědomí.

Jistě by stálo za úvahu zjistit, jestli někdy přijde doba, kdy se tato situace obrátí a muži budou podobně soupeřit s ženami a snažit se jim vyrovnat na jejich domovské půdě; ve výchově a péči o rodinu, v typicky ženských oborech práce, jako např. zdravotní sestry, učitelky apod.

Jak jsem už popsala výše, Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, jako muže a ženu je stvořil. Tuto dvojítoť ovšem nechápeme v antagonismu, ale v kompatibilitě, aby se vzájemně doplňovali ve své různosti. Pokud ženy přijmou svou identitu ženy, dokážou přijat i charizmata, která jsou typicky ženská a dokážou je plně využít a rozhojnit ve prospěch společnosti.

Každý by měl mít příležitost, muži stejně jako ženy, uvědomit si, jak je utvářen a proč, k čemu které dary dostal. V tom vidím šanci rovných příležitostí: umožnit ženám prožívat plně svou totožnost, být sama sebou.

¹⁴⁷ Srov.: KORONTHÁLYOVÁ, M. *“Co očekává církev od žen a ženy od církve” z pohledu katolické církve.* [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/mkor-co%20ceka%20zena.htm>>

4.5 Jak se může žena v katolické církvi dnes konkrétně uplatňovat?

Příklad života – věrná žena, která je také ochránkyní víry a modlitby především v rodině, ale i ve farnosti. Matka, která vychovává lepší ve víře své děti. Matka je první člověk, se kterým dítě přichází do kontaktu, u kterého cítí bezpečí, ochranu a jistotu. Je jistě neoddiskutovatelné, že tento pocit bezpečí, jistoty a důvěry, který cítí dítě právě k matce a pak k oběma rodičům, je nutné ho naučit cítit i k Bohu. Tento vztah s Bohem si dítě utváří opět skrze první formaci od rodičů.

Osobně zastávám názor, že při náboženské výchově by se nemělo prioritně spoléhat na matku, nebo lépe jen na matku. Náboženská, stejně jako výchova obecně by měla být zásluhou obou rodičů. Nejlepší způsob bych viděla ve společné modlitbě doma, ne každý sám, při společné návštěvě mše svaté jako rodina.

Ze své praxe katechetky mám ale spíše opačné zkušenosti. To znamená, že pokud už děti na mši vůbec jdou, chodí střídavě s prarodiči, rodiči a nejčastěji nechodí pravidelně vůbec. Navíc v poslední době se katecheté na prvních stupních základních škol věnují nedobrovolně spíše evangelizaci než katechezi. Po liturgické stránce, aspoň při mé praxi ve městě, nelze ani suplovat rodiče tím, že by se katechetka dohodla s dětmi a na mši s nimi v nějakém pravidelném intervalu chodila ona.

Na službě katechetky se hluboce projevují ženské předpoklady pro tuto službu, jako je empatie, blízký vztah a pochopení pro děti a dětský svět, bezmezná přijetí.

Náplň služby pastorační asistentky může být v různých farnostech velmi odlišná. Někde to může být jen členka pastorační rady. Pak se účastní aktivně pastoračních rad, kde se většinou řeší aktuální problémy (převážně pastoračního, liturgického a podobného rázu). Jindy se tato služba může přesunout do role např. účetní farnosti, administrativní pracovnice nebo podobné úřednické pomoci

knězi. Avšak vždy se musí jednat o dobrovolnou činnost. Dotyčná žena by to měla brát jako své poslání, nikoliv jako profesi. Výhodou může být, pokud tento druh činnosti vykonává v civilním zaměstnání a pak dobrovolně své zkušenosti a dovednosti dá ve prospěch farnosti.

Důležitou službou je i diakonie, tzn. služba potřebným, tam patří například návštěva nemocných (bez přijímání eucharistie), opuštěných, seniorů, apod. V dnešní době se již málo vyskytuje služba farní hospodyně. V mém okolí tuto službu vykonává buď blízký rodinný příslušník nebo se kněz stará o sebe sám.

Žena se dnes může v katolické církvi uplatnit na různých pozicích církevních institucích. Velmi specifický způsob uplatnění mají řeholnice. Ne, že by se výrazně lišil od uplatnění běžných žen, jde spíše o skloubení charismatu dané kongregace s chodem v běžném životě.

Důležitá je liturgická služba. Při bohoslužbě se ženy věnují předčítání z Písma svatého, zpěvu, případně vedení chrámového sboru. Některé jsou varhanicemi. Tyto služby můžeme nazvat jako přímé, ale nesmíme zapomenout na ty nepřímé; jak je nazvala jedna respondentka dotazníkového šetření „...všechno to, co není vidět“. Sem bych zařadila úklid a výzdobu kostela, péči o liturgická roucha a oltářní prádlo, péči o zákristii, kostelní službu, službu při vchodu do kostela – uvedení do společenství, přípravu liturgických materiálů – liturgické sešitky, liturgická katecheze dětí, apod.

4.5.1 Liturgická služba žen

Liturgická služba žen se týká přímo vykonávaných činností, které probíhají během mše svaté. Jak už jsem naznačila výše, lze je i pracovně nazvat přímé služby.

Mezi tyto služby patří zpěvačky sólové i sborové, vedoucí chrámových sborů, žalmistky, instrumentalistky a varhanice. Žena může také někde zastupovat funkci rozdělovatelky liturgických funkcí, sloužit ve farní liturgické

komisi. Mezi běžné služby jistě patří lektorát. Mezi méně frekventované služby bych zařadila ministrování dívek a akolytskou službu. Církevní dokumenty, které řeší ukotvení všech liturgických služeb, hovoří o liturgických službách laiků bez rozdílu pro muže a ženy.¹⁴⁸

4.5.1.1 Ministrování žen a dívek

Církev dříve výslovně zakazovala ženám službu u oltáře. Kodex kanonického práva z roku 1917 ministrování žen připouštěl v kánonu 813 § 2 za podmínky, že nejsou k dispozici muži. Po II. vatikánském koncilu se začaly objevovat mezi ministranty i dívky. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti zakázala tuto praxi v instrukcích *Liturgicae instaurationes* (1970) a *Inaestimabile donum* (1980).¹⁴⁹

Tento zákaz ministrování zanikl v roce 1983, neboť v novém vydání CIC se ministrování povolovalo laickým osobám bez další specifikace. V roce 1994 Kongregace pro bohoslužbu a svátosti zaslala předsedům biskupských konferencí okružní list, který interpretoval klíčový kánon 230 §2. Stanovuje se, že ženy mohou ministrovat, zároveň však prohlašuje, že jeho formulace má charakter dovolení, nikoliv práva – rozhodne místní biskup. Na základě povolení biskupa je možno nechat ministrovat i dívky, biskup k tomu kněze nemůže nutit - platí, že chlapci mají přednost.¹⁵⁰

Řada křesťanů nese ministrující ženy velmi těžce a považuje jejich službu u oltáře za nepatřičnou, nejednotná praxe pak tvoří podhoubí pro vznik různých nepochopení. Ministrování žen může vzbuzovat i nelibost mezi řadou hierarchů, kteří je považují za „nepraktický omyl“, neboť se domnívají, že správný je tradiční přístup, v jehož rámci mají být ministranty především chlapci, vedení k církevní dráze. Ministrování dívek podle nich je této praxi na překážku a může být jednou z příčin poklesu zájmu o kněžská povolání.

¹⁴⁸ IGMR č. 98 – 111.

¹⁴⁹ KOPEČEK, Pavel. Osobní dopis autorce dipl. práce. Staré Město, 29. března 2011. Souhlas k otištění poskytl 30. března 2011. Depon. In: archiv autora, Staré Město.

¹⁵⁰ Tamtéž

V podobném duchu se k tomuto stavu vyjádřil kněz v dotazníkovém šetření, když říká: „Dojde-li k vytlačení mužského pokolení z jeho pozic, nebude se s ženou přít. Automaticky vycouvá, neboť žena není rovnocenný soupeř. Viz zkušenost, když začnou ministrovat holky, kluci automaticky končí.“¹⁵¹

4.5.1.2 Lektorát žen

U lektorátu a také akolytátu platí dle C.I.C. 230, § 1, že trvale ustanovování mohou být pouze muži. Jedná se o přijetí služby lektorátu a akolytátu skrze liturgický obřad z rukou biskupa. Zde se objevuje právní chápání této služby ve smyslu dřívějších nižších svěcení – přípravy ke kněžství.

Vedle „liturgického ustanovení“ existuje právní forma pověření, jak pro lektorát tak i akolytát, která se uplatňuje v případě laických ministrů. Pověření ke službě lektora je v kompetenci místního kněze, ten kdo předsedá liturgii, zodpovídá za liturgické ministry. Pro výkon této služby je nutná příprava – absolvování kurzu pro lektory a akolyty.

V současné době je lektor ustanoven, nebo pověřen. Ale v běžné praxi jsou obě služby totožné a je jen na místním knězi, případně na osobě/skupině, která připravuje liturgii, koho aktuálně pověří touto službou.

4.5.1.3 Akolytát žen

Mnohé funkce akolyty přejímá ministrant (žena): rozsvěcení oltářních svící, nošení svící v procesí, pomáhání jáhnovi, služba u vody a vína při mši svaté. Akolyté nosili a nosí liturgické oblečení. Po reformách nižšího svěcení v roce 1972 byla služba akolyty zachována, ale spolu s lektorátem se stala laickou službou, proto může tato služba být vykonávána v civilním oblečení a akolyta nemusí být v presbytáři.¹⁵²

¹⁵¹ Viz. Příloha – Dotazník.

¹⁵² KOPEČEK, Pavel. Osobní dopis autorce dipl. práce. Staré Město, 29. března 2011. Souhlas k otištění poskytl 30. března 2011. Depon. In: archiv autora, Staré Město.

Akolyta pomáhá jako mimořádný přísluhovatel s podáváním svátosti oltářní. Může být též pověřen vystavováním svátosti oltářní při adoraci. Může čistit bohoslužebné nádoby při mši svaté. Může se účastnit introitu¹⁵³ a mít své místo v presbytáři. Není-li přítomen kněz ani jáhen, může pověřený akolyta vést bohoslužbu slova. Akolyta může být pověřen i službou donášení eucharistie do domu nemocného.¹⁵⁴

Pověření k této službě může osoba dostat dvojnásobem. Jednorázově může toto pověření získat od kněze. Formulí k pověření můžeme najít v Českém misále na str. 494: „*Jméno (Františku nebo Marie), budete nyní podávat bratřím a sestrám tělo Páně. Ať vám dá Bůh k této službě své požehnání. Amen.*“¹⁵⁵ Tuto možnost kněží využívají v případě aktuálního nedostatku oprávněných podávajících a k této službě si většinou volí starší ministranty. Prozatím jsem nebyla svědkem toho, aby kněz i v tak mimořádné situaci pověřil ženu podáváním svátosti oltářní.

Druhá možnost pověření je dlouhodobější. Toto pověření osoba získá z rukou biskupa. Při tomto pověření již biskup dělá rozdíly mezi pověřením muže a pověřením ženy. Výjimku tvoří žena – řeholnice, ta může a dostává dlouhodobé pověření i na rozdělování svatého přijímání i při bohoslužbách.

4.5.1.4 Jáhenství žen: minulost a současnost

Terminologický výraz jáhenka (lat. diaconissa) je v češtině utvořen od maskulina jáhen; toto slovo do češtiny přešlo prostřednictvím staré němčiny (jachono) - termín z křesťanské řečtiny („služebník, pomocník“). V češtině se toto slovo může překládat jako žák.¹⁵⁶

Již v prvotní církvi se setkáváme s ženami, kterým jsou svěřovány různé služby v církvi, např. donášení eucharistie, pomoc v duchovní službě, nikdy však

¹⁵³ *Introit* = vstupní zpěv při bohoslužbách

¹⁵⁴ IGMR č. 98, Viz: KOPEČEK, Pavel. Osobní dopis autorce dipl. práce. Staré Město, 29. března 2011. Souhlas k otištění poskytl 30. března 2011. Depon. In: archiv autora, Staré Město.

¹⁵⁵ Tamtéž

¹⁵⁶ Srov.: ZEDNÍČEK, M. *Jáhenky v církvi*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/zednicek-jahenky.htm> >

služby podle současného pojetí obsahově totožné s oprávněními ordinovaných jáhnů. K této službě byly jáhenky ustavovány vkládáním rukou, to znamená, že jim podle současného pojetí bylo udělováno nesvátostné jáhenské svěcení.¹⁵⁷

První zmínku o jáhenkách nalzáme v listu sv. Pavla Římanům: *"Doporučuji vám naši sestru Foibu, jáhenku církevní obce v Kenchrejích. Přijměte ji v Pánu, jak se to sluší na křesťany. Poskytněte jí každou pomoc ve všem, co bude od vás potřebovat. Vždyť i ona už pomohla mnoha lidem, i mně samému"*.¹⁵⁸

Spory o to, zda jáhenky patří mezi duchovenstvo, vyřešil Nicejský sněm (325), považuje je za laičky. Někteří autoři s odvoláním na Apoštolské konstituce a Didascalia mají za to, že do IV. století patřily jáhenky do *ordo clericalis*.¹⁵⁹ Je otázkou, zda jejich ustanovení bylo svátostného charakteru či nikoli.¹⁶⁰

Jako jáhenky byly ustanovovány vdovy nebo později i panny zvolené církevní obcí. Minimální věková hranice obnášela zprvu šedesát roků, později padesát roků, Trulánský sněm (692) ji snížil na čtyřicet let. Kolem roku 400 stály vdovy při anafoře v presbytáři za kněžstvem, přijímaly eucharistii po jáhnech, ale před podjáhnny a lektory a dozíraly na jáhenky. Později se ustálil obřad ordinování jáhenek vkládáním rukou a vložním štoly podobně jako tomu bylo u jáhnů, jak nám dosvědčují obsírně Apoštolské konstituce. Kandidátky se musily zavázat k zachování celibátu.¹⁶¹

Původně jáhenky pečovaly o chudé a nemocné, hlavně o ženy. Ve třetím století byla služba jáhenek rozšířena o asistenci při křtu žen, o donášení eucharistie, o podávání kalicha ženám, katechetickou výuku, přítomnost při katechezích se ženami a dozor nad pořádkem v ženské části kostelů. Například v chrámu Hagia Sofia bylo kolem roku 535 šedesát kněží, sto jáhnů, devadesát podjáhnů, sto deset lektorů, padesát pět zpěvaček a čtyřicet jáhenek.

¹⁵⁷ ZEDNÍČEK, M. *Jáhenky v církvi*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/zednicek-jahenky.htm>>

¹⁵⁸ Řím 16,1-2: „Doporučuji vám naši sestru Foibé, diakonku církve v Kenchrejích. Přijměte ji v Pánu, jak se sluší mezi věřícími, pomáhejte jí, kdyby vás v něčem potřebovala, neboť i ona byla pomocnicí mnohým i mně samému.“

¹⁵⁹ *ordo clericalis* = duchovní vrstva

¹⁶⁰ ZEDNÍČEK, M. *Jáhenky v církvi*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/zednicek-jahenky.htm>>

¹⁶¹ Tamtéž

V Antiochii kolem roku 1070 přestaly jáhenky co do speciálních úkolů fakticky existovat a postupně na východě zanikly. Na západě se proti jáhenkám nepříznivě vyjádřily v pátém a šestém století některé sněmy v Galii, nicméně na západě přežil institut jáhenek u kartuziánek.¹⁶²

Ve XII. století vzniká zvláštní institut jáhenek v některých poustevnických ženských řeholních společenstvích - kartuziánky. Tyto poustevnice i v současné době při slavných slibech ve spojitosti se zasvěcením panen přijímají svátostinné jáhenství, jehož znakem je vložení štóly. Jejich oprávnění jsou: číst epištolu při konventní mši, rozdávat sv. přijímání, číst evangelium při hodině četby ve zvláštním kartuziánském uspořádání této části denní modlitby církve. Není-li při některé z uvedených bohoslužeb přítomen duchovní, smějí při těchto úkonech používat štólu, zvláště při rozdávání eucharistie.¹⁶³

S jáhenkami se od poloviny 20. století setkáváme také na ekumenické úrovni.¹⁶⁴ V těchto církvích jáhenky vedou lid při veřejných bohoslužbách, pastorační péči, výuce ve víře, přípravou na přijetí svátostí, konáním ranní a večerní modlitby, ale bez absoluce, čtení epištoly a evangelia při bohoslužbě, rozdělením eucharistie, konat kázání, křtít a pohřbívat.¹⁶⁵

„V naší republice se setkáváme s ordinovanými jáhenkami v Československé církvi husitské; jsou pověřovány adekvátními funkcemi duchovenské služby.“¹⁶⁶

V současné době je typická široce rozvětvená součinnost žen při službě evangeliu. Svátostinné jáhenství skutečně v katolické církvi existuje, ačkoli jen jako okrajová výjimka. Považuji proto za vhodné zamyslet se nad možností přijetí tohoto jáhenství i dalším řeholnicím při doživotních slibech, neboť ony se hlavně duchovní i apoštolátní aktivitou podílejí na službě evangeliu. Příslušná právní úprava by mohla navázat na stávající právní normy pro udělení svátostinného jáhenství u kartuziánek.¹⁶⁷

¹⁶² ZEDNÍČEK, M. *Jáhenky v církvi*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/zednicek-jahenky.htm>>

¹⁶³ Tamtéž

¹⁶⁴ Tamtéž

¹⁶⁵ Tamtéž

¹⁶⁶ Tamtéž

¹⁶⁷ Tamtéž

Následně by bylo možno tuto službu rozšířit i na další ženy v apoštolátní službě, které splní stejně přísná osobnostní kritéria. Předmětná oprávnění by znamenala prospěch pro společenství církve a zároveň by byla projevem dalšího uznání hodnoty a apoštolátní schopnosti ženy v církvi.¹⁶⁸

4.5.2 Otázky kolem ordinace žen

Některé ženy se dožadují práva na kněžské svěcení, mají na to právo? Na svěcení nemá nikdo právo, je to vyvolení a služba.¹⁶⁹ Jak říká sv. Marek: „Ježíš usedl, zavolal svých Dvanáct a řekl jim: *Kdo chce být první, buď ze všech poslední a služebník všech*“.¹⁷⁰

Papež Jan Pavel II. 22. května 1994 vydal list *Ordinatio sacerdotalis*, kde zdůraznil, že kněžské svěcení je vyhrazeno jen mužům, toto rozhodnutí bylo zařazeno mezi *depositum fidei* – „*církev není zmocněna udělovat ženám kněžské svěcení, protože to náleží k pokladu víry*.“ Míra závaznosti takového rozhodnutí je dána reakcí na momentální situaci v církvi, což v průběhu dalšího vývoje bude podléhat novým pohledům a interpretacím.¹⁷¹

¹⁶⁸ ZEDNÍČEK, M. *Jáhenny v církvi*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/zednicek-jahenky.htm>>

¹⁶⁹ KOPEČEK, Pavel. Osobní dopis autorce dipl. práce. Staré Město, 29. března 2011. Souhlas k otištění poskytl 30. března 2011. Depon. In: archiv autora, Staré Město.

¹⁷⁰ Mk 9, 35.

¹⁷¹ KOPEČEK, Pavel. Osobní dopis autorce dipl. práce. Staré Město, 29. března 2011. Souhlas k otištění poskytl 30. března 2011. Depon. In: archiv autora, Staré Město.

5 Současné názory na liturgickou službu ženy

5.1 Současně postavení liturgické služby žen

Dnešní vnímání ženy stojí především na novozákonním chápání jejího postavení. Bez tohoto křesťanského novozákonního pozadí bychom nemohli dnes mluvit například o rovných příležitostech pro ženy, o rovnoprávnosti ženy.¹⁷²

„Nebylo by vůbec dobré zužovat respekt k ženě jenom na otázku, zda mohou být svěceny, jak se to často děje. Spíše jde o to respektovat zvláštnost ženy a jejího pohledu v životě církve. Možnosti jsou velmi různé. Při výuce na teologických fakultách, při členství v různých poradních grémiích a podobně. Je ovšem třeba bránit se zestejnění, které pozoruji. Někdy nepoznáte, jestli je před vámi chlapec nebo děvče. Chlapci nosí náušnice, děvčata úzké kalhoty a jsou ostríhána na ježka. Nabízí se záměna pohlaví, jakási nejistota ve vlastní identitě. A kdo jiný než církev by měl zdůrazňovat tu rozmanitost a autentickou úctu k ženě a vytvářet prostor pro její co nejširší působení i v církvi.“¹⁷³

5.2 Liturgická služba žen z pohledu laiků

V Uherském Hradišti začal v říjnu 2010 kurz pro pastorační pomocníky, který pořádalo Arcibiskupství olomoucké. Kurz byl inspirován zájmem kněží děkanátu, kteří pocítovali nedostatek akolytů a pastoračních pomocníků ve farnostech. Žádost o zahájení kurzu byla schválena olomouckým arcibiskupem Janem Graubnerem. Kurz není jen pro akolyty, ale dává možnost náboženského vzdělávání pro každého, kdo projeví zájem. Proto se kurzu zúčastňuje kolem 40 % těch, kteří neobdrží pověření pro službu akolyty. Toto pověření bude předávat otec arcibiskup na Velehradě 4. června 2011 na děkanátní

¹⁷² Srov.: MALÝ, V.: *Postavení ženy v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti III*. Pastorační středisko Praha, Praha 2005, str. 62.

¹⁷³ Tamtéž, str. 64-65.

pouti za obnovu rodin a duchovní povolání.

Do kurzu se přihlásilo 44 mužů a žen různého věku, vzdělání a místa bydliště. Někteří účastníci pochází z farností mimo děkanát Uherské Hradiště, proto bych se nerada místopisně omezovala na spektrum respondentů, kteří se účastnili tohoto dotazníkového šetření. Větší část kurzu je zaměřena na přímou přípravu akolytů a lektorů pro farnosti, odkud účastníci pochází. Proto jsem si tuto skupinu vybrala pro dotazníkové šetření, které proběhlo v lednu 2011.

Pro zpracování tohoto dotazníku se mi dostalo 44 platně vyplněných dotazníků, 27 jich vyplnili muži a zbylých 17 ženy (*tab. 1 a graf. 1*). Přepočítáno na procenta, kurz navštěvuje 63% mužů a 37% žen.

Věkové složení účastníků dotazníkového šetření bylo různé (*tab. 2 a graf. 2*). Nejsilněji, 15 posluchači, byla zastoupena kategorie 30 – 40 let. Nejméně posluchačů je ve věku 60 – 80 let, celkem 3. Ostatní kategorie mají přibližně stejné zastoupení. Muži jsou rozvrstveni rovnoměrně (*tab. 2 a graf. 3*). Ke skupině do 20 let se přihlásilo 6 mladíků, ve věkové skupině 20 – 30 let bylo 5 mužů, nejsilnější věková skupina 30 – 40 let měla 7 přihlášených a poslední čtyřčlenná skupina byli muži mezi 50. – 60. rokem věku. Věkový průměr u mužů činí 31 let.

Mezi ženami (*tab. 2 a graf. 3*) jsou výraznější rozdíly. Nejsilněji byla zastoupena věková skupina 30 – 40 let, kam se přihlásilo 8 žen. Do 20 let byla pouze 1 dívka, mezi 20 - 30 lety byly 3 ženy. Ve věku 40 – 50 let se v kurzu nenachází žádná žena. Dvě ženy patří věkově do skupiny 50 – 60 let, stejně jako 2 ženy do věkové skupiny 70 – 80 let. Do poslední skupiny 60 – 70 let se přihlásila 1 žena. Věkový průměr žen je 41 let. Celkový věkový průměr všech dotázaných je 36 let.

Podle vzdělání nejvíce převažují středoškoláci a vysokoškoláci (*tab. 3 a graf. 4*). Vzděláním v různých věkových kategoriích se muži od žen výrazně neliší. Muži, kteří uvedli, že mají do 20 let, tak zákonitě zaškrtnli nejvyšší dosažení vzdělání základní. Zde se dá očekávat, že jejich vzdělávání stále probíhá. Žena se základním a učňovským vzděláním není žádná. Učňovské

vzdělání má 1 muž ve věkové kategorii 50-60 let. Ostatní se přihlásili ke středoškolskému a vysokoškolskému vzdělání. Mužů středoškoláků (*tab. 3 a graf. 5*) je 14 v různých věkových kategoriích, žen (*tab. 3 a graf. 5*) je 9. Ženy důchodového věku mají všechny středoškolské vzdělání. Počet vysokoškolsky vzdělaných mužů a žen je stejný.

Věkové spektrum je opravdu široké, z čehož vyplývá, že služba není nijak omezena věkem a ani dosaženým vzděláním. Záleží jen na snaze a aktivitě každého jednotlivce.

Místopisné zastoupení účastníků kurzu je velmi široké a nezůstává pouze v hranicích děkanátu Uherské Hradiště. Respondenti pochází z obcí a měst Uherské Hradiště (8), Hluk (3), Svatobořice – Mistřín (3), Sušice (1), Traplice (1), Staré Město (4), Kunovice (1), Jalubí (1), Kněžpole (1), Moravský Písek (1), Vacenovice (4), Hradčovice (3), Veletiny (1), Polešovice (2), Ořechov (1), Kyjov (2), Buchlovice (3), Přerov (1) a Nedakonice (1).

V otázce č. 6 „Kdo Vás přivedl na myšlenku absolvovat teologický kurz pastoračních pomocníků?“ se odpovědi vesměs střídaly mezi „knězem ze své farnosti“, a „sám z vlastního zájmu“ (*tab. 5 a graf. 8*). Mezi ženami mírně převažovala vlastní aktivita (*tab. 5 a graf. 9*). Jednu ženu přihlásila kamarádka a jinou pastorační asistent. Nejvíce mužů navedl na myšlenku přihlásit se do kurzu místní kněz, a to v 15 případech (*tab. 5 a graf. 9*), dva muže přihlásili jejich kolegové ze zákristie, ostatní byli aktivní sami. Nikdo neuvedl, že by jej nějak motivoval kdokoli z příbuzných.

V 7. otázce respondenti odpovídali na otázku, co čekají od samotného teologického kurzu pastoračních pomocníků. Většina odpovědí mužů (74%) zněla: získání nových znalostí, prohloubení stávajících praktických i teoretických znalostí v oblasti teologie; posílení osobní víry; zlepšení mezilidských vztahů; pomoc při bohoslužbách nejen s rozdílením eucharistie. Poznámku „*pomoc druhým*“ ale konkrétněji nikdo nerozvedl, stejně jako „*pomoc ve farnosti*“. Další častou odpovědí bylo roznášení eucharistie nemocným a starým. Mezi další odpovědi patřilo poznání hlubší informace o církvi, aby je mohl dotýčný

vysvětlovat lidem ve svém okolí, hlavně nevěřícím. Motivací pro absolvování kurzu bylo i poznání pastoračních pomocníků a přednášejících kněží z děkanátu.

U žen se nejčastěji objevovaly odpovědi týkající se také rozšíření znalostí v oblasti teologie, a to v 82,3%. Další představy se týkaly rozšíření znalostí v administrativní práci pro farnost a při výuce náboženství a vedení skupiny seniorů. Dále některé dámy očekávaly posílení ve víře. Jiné očekávaly nejen konkrétní informace a úkoly, ale také, jak tyto úkoly plnit, tzn. metody práce.

V této otázce nebyly výraznější rozdíly mezi odpověďmi mužů a žen. Všichni očekávali získání nových a rozšíření stávajících znalostí o víře, o liturgii a předpokládají, že budou více pomáhat farnosti, avšak ani muži, ani ženy se nevyjadřovali konkrétně, jakou pomoc mají na mysli. Mezi muži se častěji vyskytovalo očekávání přímého rozdělování eucharistie; ženy byly v tomto ohledu více zdrženlivé a spíše tento kurz braly jako možnost, jak získat úřední oprávnění k výkonu různých funkcí. Představy většiny mužů odpovídaly reálným úkolům akolyty více než u žen.

Je otázkou, jestli se ženy jasněji zajímaly o to, co znamená funkce lektora a akolyty, na které se kurz více zaměřuje. Je však pochopitelné, že ženy mají potřebu dokázat společnosti a někdy i samy sobě, že jejich činnost je podložena nejen kvalitou jejich vlastní práce, ale i úředním dokumentem, na základě studia. A proto se asi ani hlouběji nezajímaly o zaměření kurzu.

V otázce č. 8: Jakou máte představu o své dlouhodobé/trvalé pastorační pomoci/službě ve vaší farnosti je patrný rozdíl mezi odpověďmi mužů a žen. Větší procento odpovědí u mužů, méně už u žen, se týkalo pomoci v liturgii, pomoci při mši svaté nebo pomoci svému knězi. Muži přímou liturgickou službu u oltáře zmínili v 59% a ženy ve 47%. Minimum respondentů tuto svou odpověď rozšířilo.

Mužské představy se týkaly, např. vedení modliteb chval; vedení přímluvných modliteb v týmu; návštěv nemocných se sv. přijímáním (eucharistií); pomoci knězi při křížových cestách, adoracích, apod.; užitečnosti (více nerozvedeno); vedení osobního setkání věřících mimo kostel; pomoci

se scholou, ministranty, mládeží, eventuálně pomoci se společenstvím rodin a čtení Bible. Pět účastníků zatím nemá představy nebo o tom nepřemýšleli. Poslední odpověď byla velmi pozitivní a zajímavá, protože tento účastník již akolytou je a absolvování tohoto kurzu bere jako aktualizaci znalostí a kompetencí k výkonu služby. Dříve tuto službu nevykonával pravidelně a po absolvování by se rád službě věnoval častěji a pravidelně.

Představy žen se lehce liší od představ mužů. To, co nejčastěji uváděli muži – pomoc při bohoslužbě a v liturgii, ženy uvedly na prvním místě spíše sporadicky. Představy o budoucí službě zatím nemají jen 3 ženy. Mezi nejčastější odpovědi patřil zájem zapojit se do těchto služeb farnosti: pastorační pomocníci; vedoucí biblické skupiny; vedoucí biřmovanců; pracovnice ve farní radě; spolupracovnice při organizaci akcí. Dále projevily zájem o aktivní pomoc nemocným, čtení Písma a organizování setkání věřících. Oproti mužům se více žen vyjádřilo, že chtějí zůstat na stávajících pozicích, případně podle přání kněze ve farnosti přijímat služby podle jeho příkazů.

U žen je stejně jako v předchozí otázce patrná snaha získat „teologickou způsobilost“¹⁷⁴ k výkonu služeb ve farnosti, bez ohledu na jasný cíl kurzu a jejich opravdové úkoly, které mají zastávat ve farnosti.

Osobně si myslím, že je jistě velmi chvályhodné, že ženy mají takový široký záběr zájmů, jak pomáhat. Avšak mám obavu, zda je může tento kurz skutečně kvalitně připravit na tak široký okruh funkcí. Složení účastníků kurzu je různorodé nejen věkově. Podle toho je také práce pro farnost různorodá (*tab. 6 a graf. 10*). Asi 60% všech mužů ministruje, případně ministrovali (*tab. 6 a graf. 11*). Někteří již mají zkušenosti i s podáváním eucharistie jak při bohoslužbách, tak s donášením eucharistie nemocným domů. Ženy se více věnují práci s mládeží (*tab. 6 a graf. 11*), výuce náboženství či vedení společenství různého typu a zaměření.

¹⁷⁴ „teologická způsobilost“ - tímto pojmem lze chápat oprávnění žen vykonávat jakoukoli službu ve a pro farní společenství své farnosti. Ve většině případů mají ženy potřebu svůj post, svou funkci nějakým způsobem obhajovat a dokazovat, že jsou jí hodny, že ji vykonávají opravdu fundovaně a jsou ženami na svém místě. Někdy se toto dokazování posune ještě dál, a to když žena uvěří nedůvěře ve svou osobnost a musí a chce dokazovat oprávnění pro ten který úkol, či funkci, sama sobě, aniž by to výslovně po ní kdo požadoval

Nejčastěji se lidé věnují čtení z Písma svatého a sborovému zpěvu při bohoslužbách. Většinou vysokoškolsky vzdělaní lidé slouží v pastoračních/ekonomických radách farností. Mezi krátkodobé/jednorázové služby někteří uvedli pomoc při Tříkrálové sbírce, pomoc s organizací děkanátního plesu, úklid v kostele a hlídání kostela, pokud je volně otevřen návštěvníkům a věřícím. Úklid a fyzickou práci uvedli spíše starší lidé, někteří důchodového věku. Nesmíme zapomenout na službu varhaníka, kterou zmiňují muži i ženy. Jednotlivci se pak věnují, např.: spoluprací s rádiem Proglas, modlitbě v společenství terciářů III. řádu sv. Františka, nárazově účetnictví jako výpomoc nebo dobrovolné pomoci v Charitě pečovatelkám. Jeden muž uvedl, že se každoročně účastní živého betléma.

Pouze ve 4 případech (2 muži a 2 ženy) se účastníci vyjádřili, že pro farnost nevykonávají žádnou práci ani dlouhodobě, ani krátkodobě, ani nárazově.

Odpověď na otázku 10 byla jednoznačná. Na otázku, jestli probíhají ve vaší farnosti bohoslužby slova se svatým přijímáním, které vede akolyta; případně jak často, se všichni vyjádřili, že v jejich farnosti se bohoslužba slova se svatým přijímáním vedená akolytou nekoná. Jen jedna odpověď byla opačná. V Přerově se bohoslužba slova se svatým přijímáním koná jen mimořádně. Jednoznačné „NE“ a zdrženlivější „jen výjimečně a mimořádně“, může být zavádějící, protože v případě náhlé a nepředvídatelné absence místního kněze, může bohoslužbu slova se svatým přijímáním konat i akolyta, pokud ve farnosti je.

To se již dostáváme k další otázce, zda jsou akolyté¹⁷⁵ ve farnostech. Pokud ano, pak kolik v dané farnosti. Podle velikosti farnosti se pohybuje i počet mimořádných udělovatelů eucharistie, takže nejvíce jich je přímo v Uherském Hradišti, a to asi 6. Dále pak v Přerově, kde tuto službu vykonává asi 6 lidí, ale podle mínění dotazované ji vykonávají málo aktivně. V ostatních farnostech

¹⁷⁵ Akolyté – mezi věřícími je zaužívaný pojem akolyta pro funkci mimořádného udělovatele eucharistie, který tuto funkci vykonává z pověření, nikoli skrze svěcený úřad. Proto pro lepší pochopení respondentů tohoto dotazníku jsem zvolila tento zavádějící název „akolyta“ pro odlišnou funkci mimořádného udělovatele eucharistie.

se počty pohybují do 5 a nejčastěji kolem 2 mimořádných udělovatelů na farnost.

Podle statistiky¹⁷⁶ děkanátu Uherské Hradiště se pouze ve farnostech Boršice u Blatnice a ve Starém Městě konají bohoslužby slova v neděli a jiné dny. Ve Starém Městě se jedná o bohoslužby sloužené v Domově pro osoby se zdravotním postižením – Staré Město. Každou neděli se zde pořádá bohoslužba slova s rozdělováním svatého přijímání. Tuto službu konají mimořádní rozdělovatelé svatého přijímání. Za rok 2010 jich proběhlo 40. Obvykle jedenkrát za měsíc a v důležité slavnosti a svátky církevního roku zde koná bohoslužbu kněz, za rok 2010 proběhla mše svatá 12x. Liturgické společenství tu tvoří klienti tohoto domova. Z Boršic u Blatnice není žádný z respondentů, proto nemáme informace, kde se koná tato bohoslužba slova.

Asi nejvíce se shodovaly odpovědi všech dotázaných v otázce č. 12. Jaké služby jsou svěřovány ve vaší farnosti právě akolytům? Všechny odpovědi obsahovaly buď podávání svatého přijímání při mši svaté nebo přinášení eucharistie a návštěva nemocných. Dále se vyskytovala služba čtení z Písma svatého.

Otázka č. 13: Vykonává ve vaší farnosti některé liturgické služby žena? Pokud ano, které a jak často? Tato otázka měla 2 části. Na 1. část otázky odpověděli všichni ano, takže ve všech farnostech je některá z liturgických služeb svěřována ženě/ženám. Druhá část otázky měla jednu společnou odpověď – ženy jsou lektorkami. Další odpovědi uváděly, např.: podávání svatého přijímání nemocným, rozdávání svatého přijímání při mši svaté, ale vždy jde jen o řeholní sestry. Ženy vykonávají službu varhanic a vedou scholu. Velmi krásnou odpověď uvedla asi 35letá žena: „*Připravuji liturgii – úklid, výzdoba, prostě to, co není vidět*“. Nevím, zda se tato velmi záslužná práce může počítat mezi liturgické služby, ale na druhou stranu, proč ne.

Otázka č.14: „Jaký je Váš názor na liturgickou službu žen? Měly by ženy být lektorkami (číst čtení při bohoslužbách) a také akolyty (podávat sv. přijímání při bohoslužbách)? Mohly by ženy vykonávat i jiné liturgické služby?“ nabízela

¹⁷⁶ Statistika úkonů duchovní správy za rok 2010 – interní dokument děkanátu Uherské Hradiště; 9. 3. 2011

velmi zajímavé spektrum odpovědí (*tab. 7 a graf. 12*). V obou táborech se našly odpovědi jak od velkých příznivců, tak od zarytých odpůrců.

Mezi ženami se vyskytovaly odpovědi (*tab. 7 a graf. 13*) silně pozitivní, nebo naopak silně negativní, zlatou střední cestu zvolily 2 ženy. Negativní odpovědi byly 3 ze 17, což činí asi 17,6%. Dvě respondentky se vyjádřily, že souhlasí, aby ženy pravidelně četly z Písma svatého při bohoslužbách, ale nesouhlasí, aby ženy podávaly svaté přijímání jak při bohoslužbách, tak podávaly eucharistii nemocným. Jednašedesátiletá žena to vyjádřila slovy: „*Poslušnost a trpělivost ve svaté matce církvi je nejvíc...!*“ Umírněnější názory napsaly 2 ženy ve věku 25 a 30 let (11,8%), které souhlasí, aby ženy byly lektorkami a souhlasí i s ženami akolytkami (mimořádnými udělovatelkami eucharistie), ale jen ve výjimečných případech, ne jako každodenní činnost. Tyto ženy by měly být připravené pomoci podávat svaté přijímání pouze v případě, že bude nedostatek mužů, nebo opravdu při velkém počtu přistupujících ke svatému přijímání. Jednu výjimku ale vidí v řeholnicích, které staví na roveň mužům a ty by dle jejich názoru měly pravidelně rozdávat eucharistii.

Největší zastoupení počtem 12 hlasů (70,6%) měl názor, že ženy by měly v laické službě být rovny mužům, tzn. číst čtení při mši svaté, roznášet eucharistii nemocným a rozdávat svaté přijímání při bohoslužbách a případně vést bohoslužbu slova. Mezi nejčastější argumenty, proč chtějí, aby byly ženy mimořádnými udělovatelkami svatého přijímání patřily odpovědi typu.: protože v mnoha farnostech České republiky už to běžnou praxí je; protože do těchto čistě mužských služeb ženy můžou vnést i kousek ženského prvku, pozitivního vlivu.

Ve svém blízkém okolí mám několik akolytů – mimořádných udělovatelů svatého přijímání a po rozhovoru s nimi o této problematice mě napadlo několik drobných ženských vlivů, které by jistě tuto službu povznesly. Asi padesátiletý muž, který pravidelně rozděluje eucharistii, mi přiznal, že pokud se rozhodne nerozdělovat, i když je jako ministrant účasten mše svaté, důvodem je vždy estetický aspekt. Pracuje jako automechanik, mívá někdy ruce od různých olejů

a špíny a nejde to umýt hned a někdy ani po několika dnech. To mě přivedlo k zamyšlení, jestli by i ženy měly podobný problém? Zřejmě valná většina žen ne, je skutečně málo žen, které by měly výslovně neudržované a odpuzující ruce. Ale je jistě pravda, že brát eucharistii do špinavých rukou by bylo minimálně nehygienické pro příjemce, ale především nedůstojné Krista.

Další možný přínos by ženy měly v pravidelném donášení eucharistie a návštěvě nemocných. Ženy oproti valné většině mužů mají citlivější a chápavější přístup k potřebným. To pramení z jejich pozice matky ochraňovatelky, jak je to popsáno výše.

Mezi nejčastější úkoly, které by muži ženám neradi svěřovali patří právě přímé rozdávání svatého přijímání v kostele. Maximálně rozdávat svaté přijímání, ale jen v případě, pokud nebude nikdo vhodnější k dispozici.

Nejvíce mužů se vyslovilo pro zrovnoprávnění laické služby mužů a žen. Někteří muži šli ještě dál a vyjádřili se, že by neměli problém ani s jáhenkami. Jeden asi 30letý muž dal najevo svůj souhlas v podstatě povzdechem: „...*pokud se neangažují muži, nic jiného nezbyvá...*“ Někteří podotýkali, že jde jen o jejich názor a nejsou si jistí, jestli by našli oporu v některém z církevních dokumentů nebo v kanonickém právu. Jeden názor byl opravdu velmi pozoruhodný, napsal jej asi 40letý muž, ženatý a vysokoškolsky vzdělaný: „*Osobně jsem pro naprostou rovnoprávnost žen: lektorky, akolytky i jáhenky. Přemýšlím i o tom, jestli kněžství žen brání něco jiného než tradice.*“ Jistě je tento názor zajímavý a dal by se široce rozebrat, ale nechejme svátostné svěcení mužům, navíc svátostné svěcení není předmětem této práce.

Celkové hodnocení liturgické služby žen vyznělo v globálním pojetí dotazníků spíše ve prospěch žen – většina souhlasí, aby byly ženy více zapojovány a to i jako mimořádné udělovatelky svatého přijímání, jen by asi bylo nutné tomu dát jasná a konkrétní pravidla, aby nebyl možný různý výklad těchto nařízení. Z přečtení poznámek především žen je patrné, že ženy nemají zájem se dožadovat čehokoli, co by jakkoli mohlo působit negativně na celé liturgické shromáždění, církevní obec a celou církev. Jejich zájem je pozitivní – pomáhat

tam, kde cítí, že by jejich pomoc mohla být užitečná a přínosná a také, kde by zhodnotily „svěřené hřivny“¹⁷⁷.

5.3 Liturgická služba žen z pohledu kněží

Služba akolyty je pomocná služba knězi – pomáhá mu se specifickými úkoly, které nevyžadují svátostné svěcení. Ale aby bylo možné pomáhat, musí být o tuto pomoc ze strany kněží zájem. Zjistit zájem a názor na liturgickou službu žen – to je v podstatě hlavní cíl dotazníkového šetření mezi kněžími.

Dotazníkové šetření proběhlo 16. 2. 2011 na Orlovně v Uherském Hradišti. Všichni kněží dotazník vyplnili dobrovolně a anonymně. Do dotazníkového šetření se zapojili kněží z děkanátu Uherské Hradiště, Kyjov, Uherský Brod, Veselí nad Moravou a Přerov. Celkový počet odevzdaných dotazníků byl 33ks.

V první otázce bylo zjišťováno procento obyvatel obce, kteří chodí pravidelně v neděli na mši svatou. Toto procento kněží víceméně odhadovali, jiní to věděli přesně. Podle jejich odhadů chodí pravidelně na nedělní bohoslužby 15,6% obyvatel. Český statistický úřad¹⁷⁸ uvádí, že při Sčítání lidu, domů a bytů v r. 2001 se jako věřící přihlásilo okolo 50% mužů a 60% žen. Tato čísla nám však neukazují procento pravidelně navštěvující nedělní bohoslužby. Navíc tato data jsou vztažena na všechny církve, nejen na Římskokatolickou církev, i když

¹⁷⁷ Srov.: Lk 19, 11-26 : „Těm, kteří to slyšeli, pověděl ještě podobenství, protože byl blízko Jeruzaléma, a oni se domnívali, že království Boží se má zjevit ihned. Proto řekl: „Jeden muž vznešeného rodu měl odejít do daleké země, aby si odtud přinesl královskou hodnost. Zavolal si deset svých služebníků, dal jim deset hřiven a řekl jim: „Hospodařte s nimi, dokud nepřijdu.“ Ale občané ho nenáviděli a poslali vzápětí poselstvo, aby vyřídilo: „Nechceme tohoto člověka za krále!“ Když se však jako král vrátil, dal si předvolat služebníky, kterým svěřil peníze, aby se přesvědčil, jak s nimi kdo hospodařil. Přišel první a řekl: „Pane, tvoje hřivna vynesla deset hřiven.“ Řekl mu: „Správně, služebníku dobrý, poněvadž jsi byl věrný v docela malé věci, budeš vládnout nad deseti městy.“ Přišel druhý a řekl: „Pane, tvoje hřivna vynesla pět hřiven.“ Řekl mu: „Ty vládni nad pěti městy!“ Přišel další a řekl: „Pane, tu je tvoje hřivna; měl jsem ji schovánu v šátku, neboť jsem se tě bál. Jsi přísný člověk: bereš, co jsi nedal, a sklízíš, co jsi nezasel.“ Řekne mu: „Jsi špatný služebník. Soudím tě podle tvých vlastních slov: věděl jsi, že jsem člověk přísný a beru, co jsem nedal, a sklízím, co jsem nezasel. Proč jsi aspoň mé peníze neuložil, a já bych si je byl teď vybral i s úrokem.“ Svě družině pak řekl: „Vezměte mu tu hřivnu a dejte ji tomu, kdo má deset hřiven!“ Řekli mu: „Pane, už má deset.“ Pravím vám: „Každému, kdo má, bude dáno; kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má.“

¹⁷⁸ Český statistický úřad. 13-7220-03 Zlínský kraj. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na <<http://www.czso.cz/kraje/zt/publ/2003/sldb/kraj/data/cz/3.htm#37>>

ta má v tomto kraji výraznou převahu. V porovnání Sčítání lidu, domů a bytů z roku 1991 a 2001 je patrný pokles asi o 10% jak u mužů, tak u žen. Nejvíce kněží (8) uvedlo, že v jejich farnosti pravidelně navštěvuje nedělní bohoslužbu asi 5% - 9,9% obyvatel obce (*tab. 8 a graf. 14*). Mezi 10% - 14,9% obyvatel navštěvuje nedělní mše u 7 kněží. Mezi 15% - 19,9% obyvatel navštěvuje nedělní mše ve 4 farnostech. Stejně tak 4 kněží odhadují účast ve svých farnostech na 25% - 29,9%. Jiní 4 kněží mají ještě vyšší návštěvnost a to dokonce mezi 30% - 35% obyvatel obce. Toto je nejvyšší odhadovaná účast. Jedna farnost se řadí do kategorie 20% - 24,9% obyvatel.

Podle bližšího porovnání je patrné, že menší obce mají vyšší procentuální podíl než větší obce a města, ale není to bez výjimky.

Délka služby se různí (*tab. 9 a graf. 15*). Průměrná délka služby ve stávající farnosti je 4,23 roku. Rekordmanem z tohoto hlediska je kněz z veselského děkanátu, který slouží v jedné farnosti již 19 let. Nejkratší dobu slouží 4 kněží (okolo 6 měsíců), do jednoho roku je ve své nynější farnosti 8 kněží. U ostatních kněží se délka služby různí od 1,5 do 10 let. Velikost farnosti nemá souvislost s délkou služby kněze v jedné farnosti.

Na 3. otázku: „Jaké služby jsou ve Vaší farnosti svěřovány akolytům – mimořádným udělovatelům?“ odpovědělo 5 kněží, že u nich žádní akolyté, ani mimořádní udělovatelé svatého přijímání nejsou. Ostatní se v podstatě shodovali na čtení Písma svatého, rozdávání svatého přijímání v kostele při bohoslužbách, roznášení a návštěvě nemocných doma i v nemocnicích, ministrování. Velikost farnosti ani počet věřících přicházejících na nedělní bohoslužbu na to nemá vliv.

Čtvrtou otázku pojal každý po svém. Zde jsem se ptala, jaká je struktura a složení akolytů ve farnosti. Deset kněží tuto otázku nezodpovědělo vůbec, 18 odpovědělo, že mají jen muže, popřípadě řádové sestry, jen 5 kněžím pomáhají ženy jako mimořádné udělovatelky svatého přijímání. Délka služby mužů – mimořádných udělovatelů svatého přijímání (akolytů) – se pohybuje u dlouhodobějších okolo 10 let, u krátkodobých kolem 1-2 let. Délka služby

je jistě dána začátkem, a to vlastně pořádáním přípravného kurzu pro tuto službu. Poslední kurz, který probíhal v děkanátu Uherské Hradiště, se opravdu pořádal právě zhruba před 10 lety. V děkanátu Uherské Hradiště proběhl kurz pastoračních pomocníků (příprava pro akolyty – mimořádné udělovatele svatého přijímání) 2x. První probíhal mezi lety 1994 – 1998 a trval 3 roky. Druhý začal v listopadu 1999 a byl zakončen v červnu 2000. Mladší muži a muži ve středním věku konají tuto službu o nedělích. Ve všední den ji vykonávají ve většině případů muži důchodového věku. Vše záleží od jejich vytížení v osobním životě a zaměstnání. Ženy jako mimořádné udělovatelky svatého přijímání využívají kněží spíše pro návštěvy nemocných, všechny mají kolem 10 let praxe. V kyjovském děkanátu je jeden trvalý jáhen.

Pátá otázka rozdělila dotazované v podstatě na 4 základní názorové skupiny. Kněží se měli zamyslet nad tím, jestli shledávají problém, pokud službu akolyty vykonává žena (*tab. 10 a graf. 16*). Celkem 6 kněží (18,2%) to shledává jako problematické a nevhodné, aby službu mimořádného udělovatele svatého přijímání vykonávala žena. Jen jeden kněz svou negativní odpověď rozvedl: „...žena by tuhle službu vykonávat neměla, Kristus tuto službu určil mužům – apoštolům. Když tuhle službu vykonává řeholní sestra, nevidím v tom problém.“ Další skupinu vlastně zastupuje pouze jeden kněz, který tuto službu neodmítá v podstatě z vlastního popudu, ale: „Na Slovácku na vesnici to není vhodné, ve velkých městech v tom nevidím velký problém“. Třetí skupina je spíše pro udílení dovolení pro mimořádnou službu, ale vždy se vyskytlo některé omezení, nejčastěji vyloučení z podávání přímo při bohoslužbách. Velmi trefnou odpověď napsal kněz z uherskohradištského děkanátu: „Není žena, jako žena; není muž, jako muž.“ Text ještě ilustroval úsměvem. Žena – řeholní sestra může tuto službu vykonávat v plném rozsahu podle mínění všech. Někteří upozornili na možné nebezpečí ženina oděvu; aby se ženy oblékaly přiměřeně situaci. Další poznámka se věnovala spíše nedostatku mužů – ženy mají být osloveny až v případě nedostatku mužských udělovatelů. Největší skupina 14 kněží (42,4%) se vyjádřila, že nemají žádný problém mít ve svém kostele jako pomocníci ženu.

Odpovědi byly zcela výstižné „NE“. Jen ve dvou případech se kněží rozepsali a shodně podotýkali, že oni osobně by s tím problémem neměli, ale jsou si téměř jisti, že by tyto služebnice negativně vnímalo celé liturgické shromáždění – obecně farníci.

Na 6. otázku: „V čem vidíte pozitivum a v čem negativum při liturgické službě žen? (lektorka, akolytka – mimořádný rozdělovatel sv. přijímání)“ 12 kněží raději neodpovědělo. Co je k tomu vedlo můžeme jen odhadovat. Možná nevidí ani pozitiva nebo negativa, nebo je tato otázka odradila z úplně jiného důvodu. Velmi negativně vnímá ženu kněz z kyjovského děkanátu, když říká, že „...*dnes kuchařky nahrazují kuchaře*“. Nejméně odmítavá reakce pochází z veselského děkanátu. Kněz o ženě jako lektorce hovoří pozitivně, respektive s tím problémem nemá. Akolytka už ale problém skýtá. Problém může nastat, např. „...*při volbě oblečení a to je zbytečně velké riziko selhání, muži se toto stát nemůže.*“ To je velmi podobný argument jako v předchozí otázce. Ale v případě nouze je ochoten riziko podstoupit. Poměrně zajímavý a častý názor se vyskytl u 5 kněží z veselského, uherskobrodského a uherskohradištského děkanátu. Šlo o názor, že oni osobně nevidí výrazné negativum, ale znají své farníky a jsou přesvědčení, že oni nejsou připraveni na přijetí ženy v takové službě. Že by je právě liturgické společenství odmítlo. Pokud by žena měla získat tuto službu, mělo by toto přání/tato potřeba vyjít právě od farníků, nikoli od kněze. Když se podíváme na pozitivní prvky, které kněží našli na liturgické službě žen, můžeme začít vtipným přirovnáním: „...*je to stejné, jako když na ZŠ učí učitel – muž*“. Podle dalších je nutné zapojit a propojit do liturgie mužský i ženský prvek. Jiní kněží vidí pozitivum ve vlastnostech typické pro ženy: odpovědný přístup, poctivá příprava a chuť něco aktivně dělat pro farnost a pro církvev. Další pozitivum je jejich odvaha vystoupit před větším shromážděním/počtem lidí. Žena je podle jiných pečlivá, dbá na čistotu, upravenost a oproti mužům má vyvinutější estetické cítění a smysl pro harmonii, soulad a empatické cítění. Estetické hledisko ženy je vlastně dvousečné – někdo to vnímá jako příjemný ženský prvek, aniž by to bral jakkoliv vyzývavě a že by to narušovalo, jiní v tom

vidí právě ten problém odvádění pozornosti od Krista.

Na základě těchto odpovědí tvrdím, že ženský prvek jistě v liturgii chybí a je spousta možností, jak jej nejen do liturgické služby zařadit. Je však nanejvýš nutné být velmi opatrný a ostražitý při zavádění novot. Aby je farníci přijali, musí tyto novoty vycházet z rozhodnutí církevních autorit

Sedmá otázka byla více osobní než jiné. „Vadilo by Vám, pokud by ve Vaší farnosti službu akolyty vykonávala žena? Ať už přímo při mši svaté, nebo při roznášení sv. přijímání nemocným? (*tab. 11 a graf. 17*). Otázku nevyplnili 3 kněží, všichni z uherskohradištského děkanátu. Silně záporné stanovisko zastává 13, 9%, tzn. 6 kněží. Polovina odpověděla jen stroze „ano“, zbytek se vyjádřil také negativně.

Pozitivněji se vyjádřilo 10 kněží z téměř všech děkanátů, mimo kyjovského. Souhrnně se vyjádřili, že jim žena v této službě nevádí, jen při mši svaté by raději viděli muže. Někteří dokonce přiznali, že pokud jde o přinášení svatého přijímání a návštěvu nemocných, raději tuto službu svěří ženám, a to pro jejich větší empatii.

Nejvíce odpovědí bylo ve prospěch přijetí žen do této služby. Celkem se kladně vyjádřilo 14 kněží, což činí 32,56% dotázaných. Jen 2 kněží své přijetí mírně omezili, a to tak, že při mši svaté by podle jejich názoru podávaly ženy jen za nepřítomnosti mužských mimořádných udělovatelů. Pokud by měli muži a ženy podávat zároveň, pak žena – řádová sestra. Ostatní se vyjádřili stroze: „ne; nevádílo...“.

Poslední otázka byla hodně osobní a bylo by převratné, pokud by tato situace nastala a stala by se běžnou praxí. Proto mám do určité míry pochopení pro 3 kněze, kteří na tuto otázku neodpověděli, i když byl dotazník anonymní. Kodex kanonického práva 1983 (kán.230 § 1) hovoří o udílení služby akolytátu pouze pro muže. Jde v podstatě o jeden z mála kánonů, který omezuje ženy v liturgické službě. Proto mě zajímal osobní názor kněží na udílení služby akolytátu ženám skrze liturgický obřad a ne skrze dočasné pověření biskupem.

Negativně se vyjádřilo 16 kněží (*tab. 12 a graf. 18*). Někteří se odvolávali

na Kodex kanonického práva s tím, že nechtějí jít proti němu. Mezi zajímavé názory patřily tyto odpovědi: *„Vzhledem k tomu, že akolytát je předstupeň kněžského svěcení, pak není vhodné, aby tuto trvalou službu přijaly ženy.“* *„Ale pověření dočasné by mohly přijímat i ženy.“* *„I když v dnešní době je v kostele při bohoslužbách více žen jak mužů, dá se v naší farnosti najít několik mužů, kteří by tuto službu mohli zastávat. Navíc samotné ženy by svaté přijímání od akolytek nepřijímaly.“* *„Nemám nic proti ženám a službě při liturgii, ale sv. Pavel říká: „Žena spasena bude jako matka“. Dojde-li k vytlačení mužského pokolení z jeho pozic, nebude se s ženou přít. Automaticky vycouvá, neboť žena není rovnocenný soupeř. Viz zkušenost, když začnou ministrovat holky, kluci automaticky končí. Z dlouhodobého hlediska to spíše ublíží církvi jako celku.“*

Velmi obsáhlou odpověď na otázku podal kněz z uherskohradištského děkanátu, který vidí *„...problem už v apoštolském listu Ministeria guedam, který zrušil tzv. nižší svěcení. Tak se otevřela cesta k liturgii, kde není na prvním místě poctou Boha, ale kde stále více vstupujeme my lidé (aktivita věřících, snaha oživit liturgii, vnášet tam sami sebe, stále něco vynalézat). Posvěcené ruce má pouze kněz. On je prostředníkem mezi Bohem a lidmi, ne svou vlastní mocí, ale z pověření Božího. Liturgie je něco posvátného, ne naše aktivita, ale je třeba si uvědomit, že stojíme před Bohem. To je problém dnešní doby v mnoha evropských zemích.“*

Několik názorů se shoduje v prozatímním odmítnutí akolytátu žen, avšak pokud by nastala jen sebemenší potřeba této služby, jistě by zvažovali dovolení.

Někteří kněží se ve svých odpovědích částečně shodli na názoru, že *„...žena může ve farnosti vykonávat i jiné vhodné služby, nejenom akolytát! Např.: jako katechetka, kostelnice, vést účetnictví farnosti, aktualizace vývěsek, žalmistka, varhanice, praní liturgického prádla apod. Pokud už musí dojít k nějakému dovolení...“*, pak jsou ochotni skousnout mimořádné pověření pro případ, že není k dispozici muž. Pozitivněji se vyjádřil kněz z kyjovského děkanátu, že by zůstal u mimořádného rozdělování, ale vnímal by ho rovnocenně

jak u mužů, tak u žen.

Pro 7 kněží není žádný problém udělovat akolytát ženám skrze liturgický obřad. Avšak žádný z nich svůj názor nepodepřel širším výkladem a odůvodněním svého názoru.

Závěr celého dotazníku by šel shrnout asi následně: žádný kněz asi není zcela proti službě žen, záleží jen na její míře a zaměření. Většina kněží má pochopení, či dokonce vidí pozitiva v liturgické službě žen, a to z důvodů silnější ženské empatie především v rovině práce s nemocnými. K dalším kladům žen patří aktivita a odpovědný přístup k práci a úkolům. Ale jedním dechem kněží dodávají, že ženy by podávat svaté přijímání při bohoslužbách neměly, protože by to nemuselo přijmout společenství. Někteří ve službě vidí omezení mužských služeb a svým způsobem je to pro ně „začátek konce“. A otázka trvalého akolytátu zatím vychází spíše pro nedovolení této služby ženám. Je jistě na místě přemýšlet dopředu, zvažovat různá úskalí i přijetí druhými.

Vyhodnocením obou dotazníků jsem došla k závěru, že moje hypotéza, zmíněná na začátku těchto podkapitol, že kněží i věřící budou spíše rezervovanější k tomuto způsobu služby žen, se defacto potvrdila. Nelze říct, že by některá z dotazovaných skupin (ženy, muži, kněží) zastávala obecně radikálně pozitivní nebo negativní názor.

Často se účastníci kurzu pastoračních asistentů i kněží odvolávali na kodex kanonického práva, proto mě zajímal nejen jeho obsah, ale i výklad jednotlivých paragrafů.

5.4 Postavení ženy v kanonickém právu

„Před vlastním rozbořem současné právní úpravy postavení ženy v kanonickém právu uvedu některá ustanovení předchozího Kodexu kanonického práva (CIC/1917). Připomenutí těchto norem CIC/1917 a srovnání se současnou úpravou považuji za důležité, aby se více ozřejmily některé pohledy na postavení žen. Často se připomíná, zvláště s odkazem na slova sv. Pavla: "Není už rozdíl

mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši", že právě křesťanství přineslo osvobození ženy. Nechci nijak popírat skutečnost, že mnozí autoři vždy důsledně zastávali rovnost všech křesťanů. Na druhé straně stojí za to připomenout existenci kodifikovaných norem, ze kterých vyplývá, že rovnost křesťanů nebyla samozřejmostí. Současně si také v tomto světle můžeme uvědomit rozsáhlost a hlubokost změn, které přinesl II. vatikánský koncil, např. jeho důrazné připomenutí rovnosti Božího lidu v *Lumen gentium* v pasáži, která se týká důstojnosti laiků.¹⁷⁹

„Ustanovení CIC 1917 nám také umožňují uvědomit si, kolik výroků a náhledů na ženy bylo dobově a kulturně podmíněných, a ačkoliv v tehdejší době tato ustanovení byla vnímána jako samozřejmá a nezpochybnitelná, další vývoj ukázal jejich neopodstatněnost a zbytečnost.“¹⁸⁰

„Obdobně je vyjádřeno odvozené postavení ženy též v těchto kánonech: kán. 709 § 2 - Ženy mohou být přijaty do bratrstev jen k získání odpustků a duchovních milostí přiznaných členům bratrstva. Ženy nemohly být tedy plnoprávními členkami bratrstva.“¹⁸¹

„CIC/1983 zakotvil postavení muže a ženy zásadně jako rovnocenné, zmizela dřívější ustanovení, která reflektovala myšlenková východiska, o kterých jsem pojednávala v předchozích bodech. Základní rozdělovací linie, pokud se týká práv a povinností, je vedena mezi duchovními a laiky. Ustanovení CIC/1983 týkající se laiků se vztahují vždy současně na muže a ženy, a to s jedinou výjimkou, a to trvalé pověření služby lektora a akolyty. Nad důvody a příčinami tohoto ustanovení se budu zamýšlet dále. Ženy zásadně mohou být pověřeny, jak vyplývá z níže uvedených ustanovení, všemi úřady, ke kterým není zapotřebí svátosti svěcení, stejně jako mohou pracovat v nejrůznějších poradních sborech a radách.“¹⁸²

„Ženy mohou na základě dočasného pověření zastávat službu lektora, nemohou však být natrvalo pověřeny touto službou. Jedná se o neodůvodněně

¹⁷⁹ KOLÁŘOVÁ, M. *Žena v církvi z pohledu kanonického práva*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/kolarova%20-pravni%20postaveni.htm>>

¹⁸⁰ Tamtéž

¹⁸¹ Tamtéž

¹⁸² Tamtéž

nerovné postavení, na které poukazuje Adam: "*Tato diskriminace má ovšem v církvi starobylou tradici - a to je jediný argument, který se uvádívá jako odůvodnění.*" Kromě této zmiňované tradice, je ustanovení o nemožnosti udělit ženě liturgickým obřadem lektorát zřejmě dáno obavou, že by ženy požadovaly další svěcení, obřad lektorátu by mohl být chápán jako první krůček k prolomení bariéry zákazu svěcení. Nemyslím, že se jedná o dobré řešení, protože žena může být lektorkou, zastává tu samou službu, ale je lektorkou "druhé kategorie", z tohoto pohledu se opravdu jedná o čistou diskriminaci.¹⁸³

„Ženy dále mohou vést bohoslužbu slova, udílet sv. přijímání, donášet sv. přijímání nemocným, asistovat uzavírání manželství, křtít, udělovat některé svátostiny, vést církevní pohřeb.“¹⁸⁴

„Z uvedených často rozporných vyjádření ohledně ustanovení ministrantek, polemik a nejasností ohledně jejich postavení vyplývá nedůvěra k ženám v blízkosti oltáře. Možnost ministrování žen připouštěl již CIC/1917, byť s výrazným omezením, protože stanovil v kán. 813 § 2, že ministrantem přísluhujícím při mši sv. nesmí být žena s jedinou výjimkou: není k dispozici muž, žena však může odpovídat pouze zpozzdálí a v žádném případě nesmí přistoupit k oltáři. Nejasnosti pak dále přetrvávaly a úprava oscillovala mezi úplným zákazem a všeobecným dovořením.“¹⁸⁵

„V roce 1973, tedy ještě za platnosti CIC/1917, vydala Kongregace pro bohoslužbu a svátosti instrukci "*Immensae caritatis*", která dovolila, aby ženy vykonávaly službu při podávání eucharistie jak ve mši svaté, tak mimo ni. O sedm let později však instrukce téže kongregace *Inaestimabile donum* stanovila: "*Ženám není dovoleno převzít službu akolyty nebo ministranta u oltáře.*" Spor o ministrantky pokračoval nadále, a proto Komise pro interpretaci CIC v roce 1992 rozhodla, že "*ustanovení kán 230 § 2 má charakter dovolení, nikoliv práva, které by laici mohli vyžadovat, záleží proto na biskupovi, aby moudře rozhodl.*" *Redemptionis sacramentum* stanoví pro ministranty

¹⁸³ KOLÁŘOVÁ, M. *Žena v církvi z pohledu kanonického práva*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/kolarova%20-pravni%20postaveni.htm>>

¹⁸⁴ Tamtéž

¹⁸⁵ Tamtéž

a ministrantky následující: "Je vhodné, když zůstane zachován známý zvyk, kdy chlapi, kteří jsou obvykle jmenováni ministranty, jsou přítomni a podle způsobu akolytů pomáhají u oltáře. Podle posouzení diecézního biskupa a za respektování pevně stanovených norem mohou být k této službě připuštěny dívky nebo ženy".¹⁸⁶

„Redemptionis sacramentum vykládá některá ustanovení kodexu obsažená v CIC/1983 restriktivním způsobem, zvláště se to týká udělování svatého přijímání a homilie. Laik může udělovat svaté přijímání, jen když se jedná o situaci skutečné nouze, v tom případě musí mít pověření od biskupa buď jednorázové, nebo na určitou dobu, toto pověření v žádném případě nesmí připomínat obřad svěcení. Kněz, který stojí v čele eucharistické slavnosti, může podle Redemptionis sacramentum pověřit laika udělováním svatého přijímání jen v jednotlivých zvláštních a nepředvídaných případech.“¹⁸⁷

„Norma ČBK: V nepřítomnosti kněze nebo jáhna, anebo jsou-li tito zaneprázdněni jinou činností, může donést svaté přijímání nemocným také řádně ustanovený akolyta nebo jiný laik, kterého příslušný místní ordinář pověřil k mimořádné výpomoci při podávání svatého přijímání. Má-li být toto pověření dlouhodobé, dává se zpravidla písemně a uvedení do této služby se koná k tomu stanoveným obřadem.“¹⁸⁸

„Ženy mohou kázat v kostelích a kaplích mimo homilii, tj. mimo kázání při mši svaté. Redemptionis sacramentum zdůrazňuje, že je nezbytné pro každý jednotlivý případ dovolení ordináře, může se provést pouze z důvodu nedostatku duchovních a udělování tohoto dovolení nesmí být pravidlem a nesmí být chápáno jako autentická podpora laiků. Redemptionis sacramentum zdůrazňuje také zákaz laiků kázat při bohoslužbě (srov. kán. 767 § 1 - homilie při bohoslužbě je vyhrazena knězi nebo jáhnovi) a dodává, že "zákaz kázání laiků při mši svaté platí i pro bohoslovce, studenty teologie i pro ty, kteří působí jako pastorační asistenti, jakož i pro jakékoliv skupiny, společnosti či sdružení laiků."

¹⁸⁶ KOLÁŘOVÁ, M. *Žena v církvi z pohledu kanonického práva*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/kolarova%20-pravni%20postaveni.htm>>

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ Tamtéž

kán. 766 - Ke kázání v kostelích nebo kaplích mohou být připuštěny osoby, které nejsou ani kněžími, ani jáhny, jestliže to za určitých okolností vyžaduje nutnost nebo tak radí ve zvláštních případech užitečnost, podle předpisů biskupského konference a při dodržení kán. 767, § 1.¹⁸⁹

„Z předloženého přehledu, srovnání znění CIC/1917 a CIC/1983 vyplývá, že postavení ženy v kanonickém právu dosáhlo výrazného posunu směrem ke skutečně rovnoprávnému postavení s výjimkou svátosti svěcení. Obavy ze svěcení žen jsou zakotveny tak hluboko, že se stále diskutuje postavení žen jako ministrantek, přetrvává nemožnost udílet liturgickým obřadem akolytát a lektorát, přičemž je jeden zásadní rozdíl mezi výkonem lektorátu a výkonem moci vyplývající ze svátosti svěcení. Zatímco žena nikdy platně a dovoleně nevystupuje v roli jáhna nebo kněze, zcela běžně je lektorkou. Pouze jí je lektorát udílen jinou formou.“¹⁹⁰

„Rovnocenné postavení ženy podle CIC/1983 má však výrazně odlišnou podobu v žité praxi. Ačkoliv žádné ustanovení práva nebrání, aby žena zastávala různé úřady a aktivně se účastnila v činnosti komisí, v praxi přetrvávají obavy, zda je opravdu vhodné svěřit určitý úřad ženě. V tomto ohledu se právě potvrzuje, kolik náhledů na ženu je kulturně podmíněných. Zvláště v zemích, kde je relativní dostatek kněží, není zvykem svěřovat úřady ženě. Časté jsou také dotazy na ženu, která zastává úřad běžně ženám nesvěřovaný, jak se na vás jako ženu dívají, jak vás jako ženu berou vážně. Dotazy jsou vedeny v pozitivním duchu, ale samozřejmě z nich vyplývá ono kulturně podmíněné vnímané postavení ženy. Tyto dotazy ovšem zaznamenáváme i mimo církve, např. v politice nebo vysokém managementu, tam, kde není zažité, že by běžně ženy zastávaly určité pozice. Při skutečně vnitřně přijaté rovnoprávnosti postavení ženy, by takovéto dotazy nikdo nepokládal.“¹⁹¹

„Cesta k dalšímu tzn. faktickému zrovnoprávnění ženy proto vede cestou svěřování úřadů ženám v daleko širší míře než je dnes obvyklé. Jedná

¹⁸⁹ KOLÁŘOVÁ, M. *Žena v církvi z pohledu kanonického práva*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/kolarova%20-pravni%20postaveni.htm>>

¹⁹⁰ Tamtéž

¹⁹¹ Tamtéž

se o to, aby tato žitá praxe byla chápána jako běžná, aby se nikdo nepodivoval, že na určitém místě pracuje žena. Zřejmě právě nedostatek zkušeností se spoluprací mezi duchovními a ženami vede k tomu, že jsou vytvářeny někdy umělé konstrukce některých zdůvodnění. Zpravodajská agentura Zenit informovala dne 14. 2. 2007 o reflexi Benedikta XVI. na téma Ženy ve službě evangelium. Benedikta XVI. zdůraznil roli žen, mezi nimi zvláště Marii Magdalskou, která byla první svědkyní Vzkříšení, dále zmínil jednotlivé ženy v evangelium, zvláště u Lukáše, jejich přítomnost u kříže a jejich aktivní činnost v prvních křesťanských obcích.¹⁹²

¹⁹² KOLÁŘOVÁ, M. *Žena v církvi z pohledu kanonického práva*. [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/kolarova%20-pravni%20postaveni.htm>>

6. Nezastupitelnost laické služby v liturgii

Laická služba nejen obohacuje liturgickou slavnost, ale je žádoucí tuto službu vnímat ve své osobitosti, důstojnosti a zdůraznit její specifickou hodnotu. Právě pro tuto charakteristiku laické služby je ona součástí a podílí se na liturgickém slavení ve spolupráci s ordinovanými ministry. Laická liturgická služba není alternativním řešením nedostatku kněží s cílem plošně zabezpečit slavení liturgie - bohoslužby slova s podáváním sv. přijímání. Domnívám se, že tyto pohledy na službu laiků v církvi vycházejí z pastoračních představ, které nejsou podloženy teologií všeobecného kněžství věřících. Byl to právě poslední ekumenický koncil, který zdůraznil význam laiků pro službu církve a tuto laickou službu chápe jako charisma Ducha sv., které dává těm, kdo jej chtějí.

Podíl na jediném Kristově kněžství všech věřících poukazuje na to, že v Kristu není rozdílnost, ale jednota a v této komplexnosti působí i boží Duch a udílí jednotlivá charismata, která jsem již popisovala výše.

Rozhodnutí o pravosti charismat a jejich uplatňování přísluší církevní autoritě; ta je určena k tomu, aby nehasila Ducha, ale vše zkoušela a podržela to, co je dobré¹⁹³, aby všechna charismata přispívala k obecnému dobru.¹⁹⁴

Budování církve na základě charismat je dáno i požadavkem aktivního vstoupení do liturgického děje ze strany laiků, nechtějí jen liturgii sledovat, ale také ji slavit a spoluutvářet.

Výraz *participatio actiosa fidelium* (činná účast věřících) je pojem, který je Konstitucí o liturgii užíván tak hojně, že je jakýmsi „refrémem“ celého dokumentu. Výraz účast (účastnit se) se pojí s blíže určujícími přívlastky: účast vědomá, plná, zbožná, plodná, dokonalejší, vnitřní i vnější, převládá adjektivum *actiosa* (činná).¹⁹⁵

¹⁹³ Srov.: 1 Sol 5,12: „Žádáme vás, bratří, abyste uznávali ty, kteří mezi vámi pracují, jsou vašimi představenými v Kristu a napomínají vás.“

Srov.: 1 Sol 5,19–21: „Plamen Ducha nezhášejte, prorockými dary nepohrdejte. Všecko zkoumejte, dobrého se držte.“

¹⁹⁴ Srov.: JAN PAVEL II., *Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*, Zvon, Praha 1996, str. 26.

¹⁹⁵ Srov.: KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997,

6.1 *Koinónia* – účast

„Víme, že v liturgických úkonech je celé shromáždění jednajícím spolu-subjektem. Ve své hierarchické strukturovanosti jedná společně, kon-celebruje (*syn-leitourgein* = spolu-slavit). Co však znamená *participatio* (účast), čím je umožněna?“¹⁹⁶

„Musíme vyjít z řeckého pojmu *koinónia* (společenství, účast). Helenistická řečtina jej v sakrální oblasti užívá o spojení člověka s božstvem. Oběť pokrmu umožňuje hostinu, kde člověk je spolustolovníkem s božstvem a dosahuje tak spojení s ním. *Koinónia* – *communio* tedy původně neznamená společenství, ale účastenství *participatio* na darech spásy od Boha.“¹⁹⁷

„Výraz *koinóneó* znamená „mít účast“ i „podílet se“. *Koinónia* také znamená účast na Duchu svatém, na lásce, na evangeliu, na eucharistii. O *koinónii* Večeře Páně píše Pavel: "Kalich požehnání, nad kterým (Bohu) žehnáme (*eulogein!*), což to není účast (*koinónia*) na krvi Kristově? Chléb, který lámeme, což to není účast (*koinónia*) na těle Kristově?" (1K 10,16). Jedení z jednoho chleba a pití z jednoho kalicha vytváří jedno tělo – *koinónii* církve. Konkrétní účast na liturgii chleba a kalicha je společenstvím se vzkříšeným Pánem a vytváří pneumatickou jednotu církve: jeden chléb – jedno tělo. Eucharistické modlitby zmiňují naši účast na slavené anamnézi Krista. Římský kánon mluví o *participatio altaris* (účast na oltáři), ve II. eucharistické modlitbě říkáme: „Nás všechny, kdo máme účast na těle a krvi Kristově (*Corporis et Sanguinis Christi participes...*)“¹⁹⁸. Konstituce *Lumen gentium* připomíná: „Při lámání eucharistického chleba máme skutečnou účast (*realiter participantes*) na těle Páně a jsme povznášeni ke spojení s ním a mezi sebou“ (čl. 7).“¹⁹⁸

„Pokud máme tedy na mysli účast věřících na liturgických úkonech, musíme vyjít z účasti (*koinónia*), která je účastí darovanou. Je to Boží čin v Kristu, je to vylití Ducha, které umožňuje *koinónii*. Účast na Kristově

str. 77.

¹⁹⁶ KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 77.

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 77.

¹⁹⁸ Tamtéž, str. 78 – 79.

mysterion je povolání, dar. My všichni jsme z moci svého křtu primárně účastníci na *mysterion* Kristovy paschy, a proto i účast na společném slavení liturgického *mysterion*. *Participatio* je především *participatio Dei* – účast na Božích tajemstvích.¹⁹⁹

„Z darované účasti na Kristově velikonočním tajemství, kdy jsme se ve křtu stali kněžským lidem, vyrůstá účast věřících na liturgických úkonech. „Mají mít uvědomělou, zbožnou a aktivní účast na posvátném úkonu, aby se poučili Božím slovem a posilnili hostinou těla Páně a aby vzdávali díky Bohu. Mají přinášet neposkvrněný obětní dar nejen rukama kněze, ale i spolu s ním, a tím se mají učit obětovat sami sebe. Tomuto tajemství víry nemají být přítomni jako stranou stojící nebo jako němí diváci.“ *Participatio actiosa* se projevuje tedy ve dvojím směru: první je neustálé prohlubování dimenze *mysterion* při slavení liturgie a druhé je pochopení a přijetí povolání k účasti na liturgické službě.²⁰⁰

6.2 Je skutečně laická služba nezastupitelná?

Podvojný směr v liturgii volá po tom, aby byl celý Boží lid činný. Stále ovšem zůstává kněz jako *alter Christus*, který vede svěřenou komunitu, zprostředkovává jí svátostnou milost, přivádí k pramenům Božího života. Spoluúčast laiků na liturgii se pak týká především toho, co není vlastní posvěceným nositelům úřadu. Jelikož se jedná o službu laiků na životě církve, je záhodno, aby byla také pro ně zajištěna formace intelektuální a spirituální v míře, odpovídající důležitosti jejich služby.

Církev je znamením Boží blízkosti ve světě, je „základní svátostí“ nebo „svátostí pro svět“. Bez ohledu na její lidské nedokonalosti a omylnost, církev jako Boží lid zprostředkovává spásu. Jeden Boží lid má podíl na nebeském dědictví. A skrze jeden Boží lid, skrze charismata každého jednoho z Božího lidu proudí také do světa Boží nabídka plnohodnotného života.

¹⁹⁹ KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 79.

²⁰⁰ Tamtéž, str. 79.

Když slaví Boží lid liturgii, jde o jedinečný způsob komunikace mezi Bohem a člověkem, společenstvím církve. Slovo Boha a působivá znamení přinášejí spásu a člověk odpovídá díkůvzdáním, chválou. V tom spatřujeme katabatickou (sestupnou) a anabatickou (vzestupnou) linii. Kromě bohopocty (liturgie) Boží lid svědčí svým životem (martyria) a slouží (diakonia). Jedno vyrůstá (přerůstá) do druhého. Liturgie, která proměnila srdce a životy, nasměrovává k pravdivému životu a ke službě v lidském společenství.

Už v době apoštolů pozorujeme, jak v souvislosti se slavením liturgie apoštolové odpovídají na potřeby místních církví tím, že ustanovují různé služebníky. Zatím ovšem trvá liturgická pluralita. Završení tohoto procesu je patrné ve 4. století, kdy byly stanoveny jasné předpisy a povinnosti pro biskupy, kněze a jáhny. Aktivita Božího lidu se přesouvá do mimoliturgických oblastí – náboženských her, pobožností. Bohužel – při slavení liturgie je pasivní. Až ve 20. století přichází zlom, zvláště II. vatikánský koncil znovu volá Boží lid, aby přispěl „svým dílem tam, kde pracuje, kde se veřejně angažuje, kde tráví volný čas“. A znovu zde máme obraz církve jako těla s mnoha údy, kde každý zastává nějaký úkol k dobru celého těla, k jeho budování. Prosazuje se princip subsidiarity, kdy každý koná všechno to, ale pouze to, co mu náleží.

Díky „křesťnímu kněžství“ se při mši svaté projevuje služba celého shromáždění: dialogy a zpěv, naslouchání a gesta. Farní obec prožívá také přijímání dospělých křtem do svého společenství. Tito dospělí doprovázeni ručiteli jsou veřejně přijímáni mezi katechumeny, zaručují se za ně členové budoucí farní rodiny i kněží. V době postní, kdy jsou zařazeni mezi čekatele křtu, prožívají katechumeni skrutinia a jsou jim předávány dary církve – modlitba Otče náš a Vyznání víry. V tom všem spatřujeme ekleziální rozměr.

Předsedající (biskup, kněz, jáhen) je nástrojem jednoty a mluvčím lidu před Bohem. Specifická je služba jáhna, v mimořádných případech pověřeného laika. Akolyté, lektoři, ministranti, zpěváci, scholy, varhaník konají svou službu z moci svého křtu za Boží lid.

Zatímco předsedající (kněz) se obrací k Bohu jménem celého

společenství, tak lektor pronáší slovo od Boha adresované shromážděné obci. Akolyta, zvláště jako mimořádný rozdělovatel eucharistie, vypomáhá předsedajícímu při svatém přijímání. Službě sboru, scholy, žalmisty, varhaníka je v liturgii vyčleněno významné místo. Neboť právě oni podporují aktivní účast věřících na společném zpěvu.

Při liturgických slavnostech spojených s obřady se jako potřebná ukazuje služba komentátora. Při bohoslužbách věnovaných rodinám s dětmi se výborně uplatní pomocnice – ženy učitelky, maminky, pečovatelky nebo také mládež, která svým vhodně připraveným programem navazujícím na bohoslužbu slova napomáhá aktivnímu vnímání a prožívání liturgie.

Nezastupitelnost těchto služebníků můžeme dennodenně sledovat v praxi, při návštěvě bohoslužby. Jen si uvědomme, jak vypadá mše, když náhodou se nemůže na mši dostavit žádný ministrantů a kněz si musí vše dělat sám. Stejně tak je pro nás nezvyklá mše, když nehrají varhany, protože varhaník se nemohl z různých důvodů dostavit, aby vykonával svou službu.

Proto si myslím, že bychom si měli upřímně vážit každého člověka, který přichází s otevřeným srdcem a snahou pomoci a nemusí se jednat jen o pomoc v liturgii, i když je tato práce na liturgii zaměřená. Jistě každý kněz dokáže citlivě vystihnout, jakého úkolu je kdo hoden a schopen a dovede daného člověka směřovat. A co se týká žen a jejich služeb, velmi se mi líbí zakončení článku *Žena – laik v církvi Marie Opatrné: „Co je možné teoreticky, není vždy možné uskutečnit prakticky, alespoň ne hned.“*²⁰¹ Věřme proto, že Duch nás povede po správných cestách a my pak budeme moct říct: „Co je možné teoreticky je možné uskutečnit i v praxi.“

²⁰¹ OPATRŇNÁ, Marie. *Žena – laik v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti I.* [online] [cit. 2.3.2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/sbornik1.htm>>

7 Závěr

Tématem diplomové práce byla ministerialita žen v liturgii. Práce se zabývala liturgickou službou v obecné rovině, dále její specifikací na službu laiků, potažmo ženy.

První kapitola byla věnovaná teologii liturgické služby laiků v návaznosti na teologii liturgického shromáždění a principů *communio*. Postavení laiků a jejich služba při liturgii není dána jen tím, že jsou nositeli všeobecného kněžství, ale i jejich charismatem a povoláním ze strany samotného Krista.

Ve druhé kapitole jsem se konkrétněji zabývala laickou službou. Popsala jsem druhy laické služby, jejich hlavní charakteristiky a službu celého shromáždění, jakožto i službu předsedajícího i některých dalších ministrů.

Ve třetí, stěžejní kapitole jsem přistoupila k pojednání o postavení a službě ženy jak v církvi, tak i v liturgii. Zvláště jsem se věnovala postavení ženy v Bibli, jak se o nich hovoří ve Starém zákoně a v Novém zákoně. V následné tradici církevní je Marie představována jako vzor pro všechny věřící ženy. Obraz Panny Marie jakožto ženského ideálu, který zpovzdálí následuje svého Syna, mlčí, pracuje a modlí se, je i dnes zdůrazňován a stává se i pádným argumentem v otázkách liturgické ministeriality žen.

Čtvrtá kapitola, vychází ze statistického průzkumu, který jsem provedla v děkanátu Uherské Hradiště, a zachycuje současné názory na liturgickou službu ženy v daném regionu. Tato kapitola mapuje současné názory na liturgickou službu žen na vybraném vzorku osob, což může sloužit jako statistický podklad k obecnějším tezím. Dotazovala jsem se různých věřících, které jsem si rozdělila do skupin, abych následně mohla jejich odpovědi srovnávat a vyhodnocovat. Z mého pohledu byly velmi přínosné názory účastníků kurzu pastoračních asistentů a kněží. Tito účastníci i kněží se dobrovolně podrobili dotazníkovému šetření a vyjadřovali se k otázkám týkající se především služby akolyty – mimořádného rozdělovatele eucharistie. Podle současné praxe udělování pověření ženám a dle Vatikánské instrukce z roku 1997 je jejich služba vázána

jen na donášení eucharistie nemocným, nikoli její rozdělení při mši svaté. Větší část dotazovaných se vyjádřila spíše pro zrovnoprávnění této služby, avšak měla různé výhrady, omezení a podmínky. Podobným způsobem dopadl dotazník mezi kněžími. Ti se celkem shodli, že ženský element postrádají. Někteří pochvalně zhodnotili obecné vlastnosti ženské povahy, které by byly jistě přínosem pro tuto službu i pro farnost. Někteří se vyjádřili, že by jim ženy nevadili ani ve funkci akolytky jako takové, ale jsou přesvědčeni, že konzervativní věřící by tyto změny nepřijali. Větší část kněží by klidně ženám udělovala službu akolytátu i skrze liturgický obřad a ne jen jako dočasné pověření biskupem. Zbylí kněží byli buď odmítaví, nebo zdrženliví a vlastní názor nedali najevo. V několika odpovědích se vyskytovalo odvolání na kodex kanonického práva.

Poslední kapitola obsahuje shrnutí získaných informací, které jako celek mají dosvědčovat nezastupitelnost laické služby v liturgii. Cílem práce bylo zdůraznit, že laická služba není žádné suplování nebo nahrazování kněžské služby. Je to svébytný a právoplatný projev života církve jako společenství všech pokřtěných. Což platí o to víc a silněji ve spojení s liturgickou službou žen.

8 Anotace

Příjmení a jméno autora: ŠTĚRBOVÁ Jana

Instituce: Katedra liturgické teologie CMTF UP v Olomouci

Název práce: Ministerialita žen

Vedoucí práce: S.L.D. , Ing. Pavel Kopeček

Počet stran: 113

Počet příloh: 32

Počet titulů použitých zdrojů: 61

Klíčová slova: teologie
liturgika
liturgické služby
ministerialita žen
akolytka

Diplomová práce zpracovává dostupnou literaturu věnující se ministerialitě žen v liturgii. Současnou situaci zkoumá pomocí dotazníkového šetření a jeho vyhodnocením. Toto dotazníkové šetření proběhlo mezi účastníky kurzu pastoračních pomocníků a mezi kněžími.

9 Resumé

9.1. Summary

The thesis work was ministeriality women in the liturgy. The work dealt with liturgical services in general, as well as the specifications for women. The first chapter is devoted to general, theology and liturgical services, their types and charisma needed to perform the services or the active participation of the faithful in the liturgy.

In the second chapter, I address the general service specific. Base I described the general types of services - the Assembly, presiding service and fire service special servants

In the third chapter, I was deeply engaged woman in the church and the liturgy. I began historical development, then I pay for women, how they saw the Bible speaks about how the Old Testament and New Testament. Mary is a great model for all women and therefore the Virgin Mary and the profile could not miss.

The fourth chapter describes the current views of the liturgical service of women in selected companies. This chapter wanted to capture the current of opinion among experts. Views of professionals in general, I compared the views of course participants pastoral assistants and priests. These actors and priests have voluntarily undergone a questionnaire survey and expressed to the issues concerning particular service acolyte / acolytes - extraordinary divider Eucharist. The current practice is in place rather extraordinary rozdělovatelky Eucharist and only the sick, not at mass. The greater part of the participants expressed more for equalization of the service, but had different reservations, restrictions and conditions. In a similar way, run over, and even worked out a questionnaire survey of the priest. They are in total agreement that lack the feminine element. Some praised assess the general characteristics of the female character, which would certainly benefit from this service and for the parish. Some have stated that they would not mind female acolytes in office as such, but are convinced that

conservative believers (which is the majority) would not accept these changes. The greater part of women priests would still be awarded by akolytas service and through the liturgical rite, not only as an interim bishop commission. The other priests were either dismissive or cautious and not give their views known. Some answers were readily appeal to the Code of Canon Law, and therefore I have included the perspective of canon law at the woman. It was very interesting to compare the post-conciliar předkoncilní and codes of canon law and their view of the woman. The whole chapter ends with an apt quote from Mary Opatné: "What is theoretically possible, it is not always possible to implement in practice, at least not right away."

The last chapter contains a summary of some of the information and new information as a whole have a lay witness irreplaceable service in the liturgy. To make it clear that lay service must not be seen as a supplementation or replacement of priestly ministry. This makes it harder and harder to apply in conjunction with the liturgical service of women.

9.2. Zusammenfassung

Das Thema meiner Diplomarbeit war die Ministerialität der Frauen in der Liturgie. Die Arbeit beschäftigte sich mit dem liturgischen Dienst in der allgemeinen Ebene, weiter auch mit seiner Spezifikation an die Frauen. Das erste Kapitel ist der allgemeinen Ebene der Theologie des liturgischen Dienstes, seinen Arten, den nötigen Charismen zu der Dienstleistung oder der aktiven Teilnahme der Gläubigen an der Liturgie, gewidmet.

In dem zweiten Kapitel beschäftigte ich mich mit dem Laiendienst konkret. Ich beschrieb grundsätzlich die Arten des Laiendienstes – der Dienst der ganzen Versammlung, der Dienst des Vorsitzenden und der Dienst der besonderen Diener.

In dem dritten Kapitel befasste ich mich tiefer mit der Frau in der Kirche und in der Liturgie. Ich begann mit der historischen Entwicklung, weiter widmete ich mich der Frauen in der Bibel, in dem Alten Testament und in dem Neuen Testament. Maria ist ein

großer Muster für alle Frauen, und deshalb darf Maria und ihr Marienprofil nicht fehlen.

Das vierte Kapitel bekam die gegenwärtigen Meinungen an den liturgischen Frauendienst in der ausgewählten Gessellschaft mit. Dieses Kapitel wollte die gegenseitigen Ansichten unter der Fachöffentlichkeit beschreiben. Die Ansichten des breiten Publikums stellte ich gegeneinander den Meinungen der Teilnehmer des Kurses für Pastoralassistenten und Priester. Diese Teilnehmer sowie Priester füllten freiwillig den Fragebogen und drückten sich zu den Fragen, die sich vor allem dem Dienst der Acolyten widmen, aus. Die gegenwärtige Praxis ist vor allem auf außergewöhnlichen Dienst der Frauen gerichtet, und das nur unter den Kranken, nicht bei der Messe. Die meisten Teilnehmer wollten eher Gleichstellung dieses Dienstes, aber hatten auch verschiedene Vorbehalte, Abgrenzungen und Bedingungen. Die Ergebnisse unter den Priestern sind ähnliche. Sie einigten sich, daß das Frauenelement ihnen fehlt. Einige lobten allgemeine Fraueneigenschaften, die bestimmt für diesen Dienst sowie für die Kirche ein Beitrag wären. Einige drückten sich aus, daß ihnen die Frauen in der Funktion eines Acolyten nicht stört, aber sind überzeugt, daß die konservativen Gläubigen (es sind die meisten) es nicht akzeptieren. Einige Priester hatten eine ablehnende Haltung, waren zurückhaltend oder hatten keine eigene Meinung. In manchen Antworten erschien auch eine Abberufung an den Kodex des kanonischen Rechtes. Das ganze Kapitel endet mit treffendem Zitat von Maria Opatrná: „Was ist möglich theoretisch, ist nicht immer möglich praktisch, mindestens nicht sofort.“

Das letzte Kapitel enthält eine Zusammenfassung der gewonnenen Informationen und auch neue Informationen, die zusammen die Wichtigkeit des Laiendienstes in der Liturgie bezeugen sollen. Der Laiendienst soll nicht als Ersetzung des Dienstes der Priester aufgenommen werden. Es gilt noch mehr in der Verbindung mit dem liturgischen Dienst der Frauen.

9.3 Résumé

Le travail de thèse a été la ministerialité des femmes dans la liturgie. Le travail a eu pour sujet les services liturgiques en général, je me suis orientée vers la domaine des femmes. Le premier chapitre est consacré en générale à la théologie et aux services liturgiques, leurs types et le charisme nécessaires pour exécuter les services ou la participation active des fidèles à la liturgie.

Dans le deuxième chapitre, je m'adresse à la spécifique des services laïques. Conceretement j'ai décrit les types de services laïques- le service de l'Assemblée, du président du service et des fonctionnaires des services spéciales .

Dans le troisième chapitre, je me suis profondément intéressée aux femmes engagées dans l'Eglise et dans la liturgie. J'ai commencé par l'histoire, puis-j'ai traité les femmes, comment elles sont été vues dans la Bible dans l'Ancien Testament et du Nouveau Testament. Marie est un excellent modèle pour toutes les femmes et donc la Vierge Marie et son profil ne pouvait pas manquer.

Le quatrième chapitre décrit les points de vue actuels de la fonction liturgique de femmes dans la société. Ce chapitre a voulu capter l'opinion courant entre les experts. Les opinions des professionnels en général, j'ai comparé avec les opinions des participants au cours d'assistants pastoraux et des prêtres. Ces répondents et les prêtres ont volontairement pris part à un questionnaire et ils ont exprimé leurs avis concernant service particulier d'acolyte/ d'acolytes - diviseur d'eucharistie extraordinaire. D'après le système actuell les acolytes sont en fonction plus tôt aux servises pour les malades que pendant la messe.

La plus part des participants a exprimé son opinion plustôt pour l'égalisation de ce service, mais il y avait les différents opinons concernant les conditions et restrictions. De la même manière, s'est déroulé aussi une enquête parmi les prêtres. Ils se sont mis d'accord sur l'absence de l'élément féminin.

Certains ont félicité les caractéristiques générales du personnage féminin, qui serait certainement bénéfice pour ce service et pour la paroisse. Certains ont

déclaré qu'ils n'auraient pas de problème avec les acolytes féminins dans le service, mais ils sont convaincus que les croyants conservateurs (qui sont en majorité) ne les accepteraient pas. La plus grande partie des prêtres seraient encore d'accord avec les services d'acolytes et à travers la liturgie, pas seulement comme une commission d'évêque. Les autres prêtres ont été soit méprisants ou prudents ou ils n'ont pas donné leur propre opinion. Dans certaines réponses s'est produite l'appel au Code de Droit Canonique, et c'est pourquoi j'ai inclus la perspective de droit canonique à la femme. C'était très intéressant de comparer les codex de droit avant et post-conciliaire et leur point de vue aux femmes. Le chapitre est terminé par une citation du livre de Marie Opatnéa: "Ce qu' est théoriquement possible, n'est pas toujours possible dans la vie pratique, du moins pas tout de suite."

Le dernier chapitre contient un résumé de certaines informations et de nouvelles informations ensemble dont le rôle est de servir comme témoignage pour le service laïque dans la liturgie. Pour qu'il soit clair que le service laïque ne doit pas être considérée comme un complément ou remplacement du ministère. Cela rend encore plus en ce qui concerne le service liturgique de la femme.

10. Bibliografie

10.1 Analogové publikace a prameny

ADAM, A.: *Liturgika*. Vyšehrad, Praha 2001.

BENEDIKT XVI.: *Duch liturgie*. Barriester a Principál, Brno 2006.

BINGENEROVÁ, M., C., L.: *Mužský a ženský prvek: dvě tváře mystéria Ježíše Krista*. In: *Getsemany*. č. 1 (201), 1/2009.

Česká biskupská konference: *Kodex kanonického práva*. Zvon, Praha 1993.

Česká biskupská konference: *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*. Interní materiál, Praha 2001.

Česká biblická společnost: *Bible (Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih)*. Zvon, Praha 1991.

CATTANEO, E.: *Il culto cristiano in occidente. Note storiche*. ed. C.L.V. – edizioni liturgiche, Řím 1992.

COZZENS, D. B.: *Měníci se tvář kněžství*, ed. Benediktinské arcidiakonátu Břevnov, Praha 2003.

DOUGLES, J.D.: *Nový biblický slovník*. Návrat domů, Praha 2009.

FILIPEK, A.: *Liturgika*. Aloisianum Trnavská univerzita, Bratislava 1997.

GRAUBNER, J. a kol.: *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007.

GUARDINI, R.: *O duchu liturgie*. Česká křesťanská akademie, Praha 1993.

GUARDINI, R.: *Liturgie und liturgische Bildung*. ed. Werkbund-Verlag, Würzburg 1966.

CHALUPA, P.: „*Příspěvek k diskuzi nad dokumentem Mezinárodní papežské*

mariánské akademie „Matka Páně“ z pohledu biblického“, In: Interdisciplinární přístupy k dokumentu Matka Páně. Akta ze symposia pořádaného Katedrou systematické teologie dne 16.9.2003. CMTF UP, Olomouc 2004.

JAN PAVEL II.: *Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988.* Zvon, Praha 1996.

JAN PAVEL II.: *Mulieris Dignitatem.* Zvon, Staré Město 1992.

KATHLEEN, J.: *Velké ženy duchovní tradice I.* Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002.

KLIMEŠ, L.: *Slovník cizích slov.* SPN, Praha 1998.

KNOTKOVÁ – ČAPKOVÁ, B. a kol.: *Obrazy ženství v náboženských kulturách.* Paseka, Praha 2008.

Kolektiv autorů: *Dokumenty liturgické obnovy.* Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994.

Kolektiv autorů: *Žena v církvi a ve společnosti I. - Sborník Unie katolických žen.* Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, Praha 1999.

Kolektiv autorů: *Žena v církvi a ve společnosti II. - Sborník Unie katolických žen.* Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, Praha 2001.

Kolektiv autorů: *Žena v církvi a ve společnosti III. - Sborník Unie katolických žen.* Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, Praha 2005.

KOPEČEK, P. Osobní dopis autorce dipl. práce. Staré Město, 29. března 2011. Souhlas k otištění poskytl 30. března 2011. Depon. In: archiv autora, Staré Město.

- KOPEČEK, P.: *Slavení křesťanského tajemství. Stručný úvod do liturgiky*. ed. Biskupství brněnské, Brno 2004.
- KUNETKA, F.: *Slavnost našeho vykoupení*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997.
- KUNETKA, F.: *Eucharistie v křesťanské antice*. ed. Univerzita Palackého Olomouc - CMTF, Olomouc 2004.
- KUNZLER, M.: *Das Charisma der Liturgie. Zu Theologie und Ausgestaltung der liturgischen Laiendienste*, Bonifatius-Verlag, Paderborn 2001.
- LIŠKA V.: *Záhadné postavy světových dějin – Velké tajemství apoštola Pavla*. Fontána, Olomouc 2004.
- MALÝ, V.: *Postavení ženy v církvi. In Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti III*. Pastorační středisko Praha, Praha 2005.
- Motu proprio pp. Pii X. *Tra le sollecitudini*, v Acta Sanctae Sedis 36, 1903, č. 4, s. 329-339; český překlad v Duchovní hudba, Olomouc 1946.
- RICHTER, K.: *Liturgie a život*. Vyšehrad, Praha 1996.
- Statistika úkonů duchovní správy za rok 2010 – interní dokument děkanátu Uherské Hradiště, 9. 3. 2011.
- ŠENKOVÁ, S.: *Latinsko-český a česko-latinský slovník*. Nakladatelství Olomouc, Olomouc 2005.
- ŠPIDLÍK, T.: *Po Tvých stezkách*. Societa, Brno 1994.
- VALENZIANO, C.: *Liturgia e Antropologia*. Ed. Dehoniane, Bologna 1998.
- TICHÝ, L.: „*Otázka postavení Ježíšovy matky v Markově evangeliu*. In: *Interdisciplinární přístupy k dokumentu Matka Páně. Akta ze symposia pořádaného Katedrou systematické teologie dne 16.9.2003*. CMTF UP, Olomouc 2004,
- TURKO, J. Magnetofonový záznam rozhovoru a autorkou dipl. práce. Staré Město, 29. března 2011. Souhlas k otištění poskytl 30. března 2011.

Depon. In: archiv autora, Staré Město.

10.2 Internetové zdroje

BLAHA, P.: „*Nová instrukce o laicích očima německý mluvících křesťanů*“, In: *Getsemany*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na

<<http://www.getsemany.cz/node/2299.html>>

Český statistický úřad. *13-7220-03 Zlínský kraj*. [online] [cit. 29. 3. 2011]

dostupné na <<http://www.czso.cz/kraje/zl/publ/2003/sldb/kraj/data/cz/3.htm#37>>

DEMEL, Z. *Z dějin laických služeb v liturgii*. In: *Teologické texty*. [online] [cit.

2. 3. 2010] dostupné na <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Z-dejin-laickyh-sluzeb-v-liturgii.html>>

DEMEL, Z. *Liturgické služby laiků*. [online] [cit. 29. 3. 2011] dostupné na

<<http://www.tf.jcu.cz/getfile/42a77b875f7ac709>>

HOLÝ, L.: *Lektorát a akolytát žen*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na

<http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=C&sel_tema=6&sel_podtema=849>

KOLÁŘOVÁ, M. *Žena v církvi z pohledu kanonického práva*. [online] [cit. 2. 3.

2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/kolarova%20-pravni%20postaveni.htm>>

Kolektiv autorů. *Encyklopedie vševěd*. [online] [cit. 5. 11. 2010] dostupné na

<<http://encyklopedie.vseved.cz>>

Kolektiv autorů. *Co to vlastně papežové řekli o ženách?* In: *Getsemany*. [online]

[cit. 5. 11. 2010] dostupné na <<http://www.getsemany.cz/node/2570>>

KORONTHÁLYOVÁ, M. “*Co očekává církev od žen a ženy od církve*”

z pohledu katolické církve. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na

<<http://ukz.katolik.cz/texty/mkor-co%20ceka%20zena.htm>>

KORONTHÁLYOVÁ, M. *Identita ženy (zamyšlení)*. [online] [cit. 2.3.2010]

- dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/mkor-identita%20zeny.htm>>
- PAVEL VI.: *Lumen Gentium*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na
<http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat2/vat2_0001_19631204_lumen-gentium_cs.html>
- PAVEL VI.: *Sacrosanctum Concilium*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na
<http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat2/vat2_0001_19631204_sacrosanctum-concilium_cs.html>
- OPATRŇNÁ, M. *Žena – laik v církvi*. In: *Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti I*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na
<<http://ukz.katolik.cz/texty/sbornik1.htm>>
- OPATRŇNÝ, D. *Obraz ženy v knize Příkladů*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na
<<http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=277>>
- OPOČENSKÁ, J. *Ženy a bible, ženy v bibli*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na
<<http://ukz.katolik.cz/texty/opocenska-zeny%20v%20bibli.htm>>
- PAVEL VI. *Ministeria quaedam. Apoštolský list Pavla VI. Vydáný z vlastního podnětu, kterým se v latinské církvi upravuje ustanovení o tonzuře, nižších svěceních a podjáhentství z 15. srpna 1973*. [online] [cit. 25. 3. 2011] dostupné na <www.tf.jcu.cz/getfile/46014bbf01c60176ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html>
- SABAKA, P.: *Ženy at' mlčí*. [online] [cit. 5. 11. 2010] dostupné na
<<http://petisek.signal.cz/1004/zeny-at-mlci>>
- PIUS XII.: *Mediator Dei*. [online] [cit. 16. 2. 2011] dostupné na
<<http://www.volny.cz/unavoce/mediatordei.htm>>
- RATZINGER, J. *List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na
<http://ukz.katolik.cz/texty/list_biskupum.htm>
- SIMAJCH, L. *Liturgie – pro duchovní formaci laických apoštolů*. [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na <<http://www.fatym.com/taf/knihy/liturgie.htm>>

VLK, M. *Mariánský profil v církvi. In: Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti I.* [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/sbornik1.htm>>

ZEDNÍČEK, M. *Identita ženy ve světle stvoření. In: Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti I.* [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/sbornik1.htm>>

ZEDNÍČEK, M. *Jáhenky v církvi. In: Unie katolických žen. Žena v církvi a ve společnosti I.* [online] [cit. 2. 3. 2010] dostupné na <<http://ukz.katolik.cz/texty/sbornik1.htm>>

11 Seznam příloh

11.1 Seznam dokumentárních příloh

Dokument č.1: Dotazník na téma liturgická služba žen pro účastníky kurzu
pastoračních pomocníků

Dokument č.2: Dotazník na téma liturgická služba žen pro kněze

11.2 Seznam tabulek

Tabulka č.1: Pohlaví a počet účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Tabulka č.2: Věk účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Tabulka č.3: Vzdělání účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Tabulka č.4: Rodinný stav účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Tabulka č.5: Kdo Vás přivedl na myšlenku absolvovat teologický kurz
pastoračních pomocníků?

Tabulka č.6: Dosavadní práce pro farnost účastníků pastoračního kurzu

Tabulka č.7: Názor: žena v liturgické službě ANO/NE

Tabulka č.8: Návštěvnost na nedělních bohoslužbách

Tabulka č.9: Délka působnosti kněze ve farnosti

Tabulka č.10: Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává žena?

Tabulka č.11: Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává ve Vaší
farnosti žena?

Tabulka č.12: Názor kněží o působení žen v liturgii dle kanonického práva

11.3 Seznam grafů

Graf č.1: Pohlaví a počet účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Graf č.2: Věk všech účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Graf č.3: Věk účastníků (mužů a žen) kurzu pastoračních pomocníků

Graf č.4: Vzdělání všech účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Graf č.5: Vzdělání účastníků (mužů a žen) kurzu pastoračních pomocníků

Graf č.6: Rodinný stav všech účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Graf č.7: Rodinný stav účastníků (mužů a žen) kurzu pastoračních pomocníků

Graf č.8: Kdo Vás přivedl na myšlenku absolvovat teologický kurz pastoračních pomocníků? (všichni)

Graf č.9: Kdo Vás přivedl na myšlenku absolvovat teologický kurz pastoračních pomocníků? (muži a ženy)

Graf č.10: Dosavadní práce pro farnost všech účastníků pastoračního kurzu

Graf č.11: Dosavadní práce pro farnost účastníků (mužů a žen) pastoračního kurzu

Graf č.12: Názor (všichni): žena v liturgické službě ANO/NE

Graf č.13: Názor (muži a ženy): žena v liturgické službě ANO/NE

Graf č.14: Návštěvnost na nedělních bohoslužbách

Graf č.15: Délka působnosti kněze ve farnosti

Graf č.16: Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává žena?

Graf č.17: Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává ve Vaší farnosti žena?

Graf č.18: Názor kněží o působení žen v liturgii dle kanonického práva

12 PŘÍLOHY

Dokument č.1: Dotazník na téma liturgická služba žen pro účastníky kurzu pastoračních pomocníků

Dotazník na téma: Liturgická služba žen

Cílová skupina: **Teologický kurz pastoračních pomocníků
(Uherskohradištský děkanát 2010 / 2011)**

Výsledky zpracování tohoto dotazníku slouží k zachycení aktuálního stavu postavení žen v církvi a jejich liturgické služby. Dotazník chce mapovat danou situaci v děkanátu Uherské Hradiště, výsledky budou vyhodnoceny a použity v diplomové práci zadavatelky.

Prosím o poctivé a pravdivé vyplnění následujících otázek. Děkuji.

Mgr. Jana Štěrbová; studentka 5. roč. CMTF Univerzity Palackého v Olomouci

1) Pohlaví?

- muž žena

2) Věk?

- do 20 let 30 – 40 let 50 – 60 let 70 – 80 let
 20 – 30 let 40 – 50 let 60 – 70 let 80 – 90 let

3) Dosažené vzdělání

- Základní
 Střední s výučním listem
 Střední s maturitou
 Vysokoškolské

4) Rodinný stav?

- svobodný / svobodná rozvedený / rozvedená
 ženatý / vdaná vdovec / vdova
 jiný.....

5) Jak velká je Vaše farnost: kolik má obec obyvatel a jaké % je praktikujícími věřících?

- Počet obyvatel:
- Procento praktikujících věřících:

6) Kdo Vás přivedl na myšlenku absolvovat teologický kurz pastoračních pomocníků a proč?

- kněz z vaší farnosti manžel / manželka
 syn / dcera ostatní příbuzní
 sám
 akolyté / ministranti, se kterými vykonáváte službu při mši svaté
 jiný

7) Co čekáte od samotného Teologického kurzu pastoračních pomocníků?

8) Jakou máte představu o své dlouhodobé / trvalé pastorační pomoci / službě ve vaší farnosti či jinde?

9) Popište prosím Vaši dosavadní práci pro farnost; ať už dlouhodobou / trvalou, nebo jen krátkodobou / náhodnou / jednorázovou.

10) Probíhají ve vaší farnosti bohoslužby slova se svatým přijímáním, které vede akolyta? Pokud ANO, jak často?

11) Kolik akolytů má vaše farnost?

12) Jaké služby jsou svěřovány ve vaší farnosti právě akolytům?

13) Vykonává ve vaší farnosti některé liturgické služby žena? Pokud ANO, které a jak často?

14) Jaký je Váš osobní názor na liturgickou službu žen? Měly by ženy být lektorkami (číst čtení při bohoslužbách) a také akolyty (podávat sv. přijímání při bohoslužbách). Mohly by ženy vykonávat i jiné liturgické služby?

Dotazník na téma: Liturgická služba žen

Cílová skupina: **Kněží děkanátu**

Výsledky zpracování tohoto dotazníku slouží k zachycení aktuálního stavu liturgické služby žen v děkanátu a budou použity v diplomové práci zadavatelky.

Prosím o poctivé vyplnění následujících otázek. Děkuji.

Mgr. Jana Štěrbová; studentka 5. roč. CMTF Univerzity Palackého v Olomouci

1) Kolik obyvatel má Vaše farnost a jaké procento % z nich je praktikujících věřících?

- Počet obyvatel
- Procento praktikujících věřících

2) Jak dlouho působíte ve své nynější farnosti?

3) Jaké služby jsou ve Vaší farnosti svěřovány akolytům?

4) Jaká je struktura a složení akolytů ve vaší farnosti? (muž/žena; věk; délka služby jednotlivců; četnost služeb – všední dny / neděle; atd.)

5) Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává žena?

6) V čem vidíte pozitivum a v čem negativum při liturgické službě žen?(lektorka, akolyta – mimořádný rozdělovatel sv. přijímání)

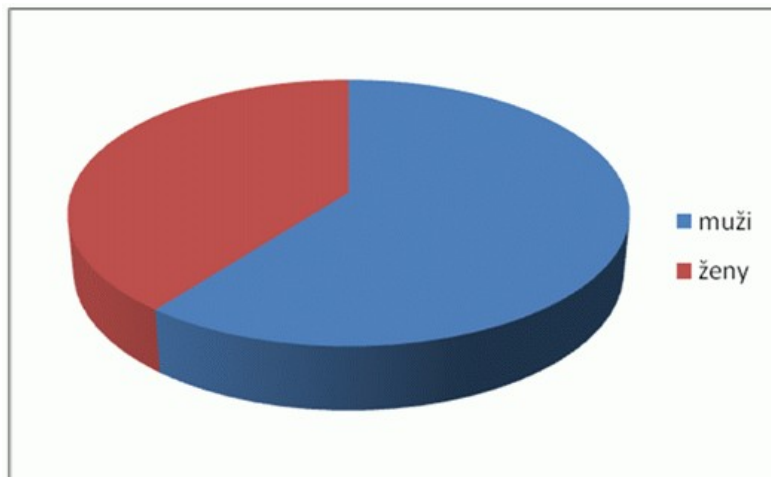
7) Vadilo by / vadí Vám, pokud ve Vaší farnosti službu akolyty vykonává žena? Ať už přímo při mši svaté, nebo při roznášení sv. přijímání nemocným.

8) Kodex kanonického práva 1983,(kán.230 § 1) hovoří o udílení služby akolytátu pouze pro muže. Jde v podstatě o jeden z mála kánonů, který omezuje ženy v liturgické službě. Proto mě zajímá Váš osobní názor na udílení služby akolytátu ženám skrze liturgický obřad a ne skrze dočasné pověření biskupem?

Tabulka č.1: Pohlaví a počet účastníků kurzu pastoračních pomocníků

účastníci	muži	ženy
46	26	17

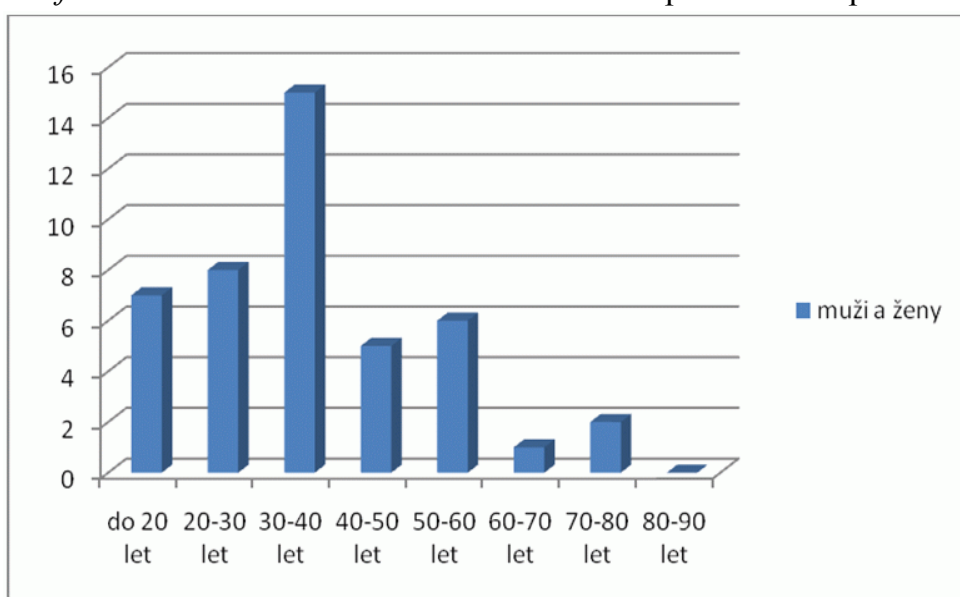
Graf č.1: Pohlaví a počet účastníků kurzu pastoračních pomocníků

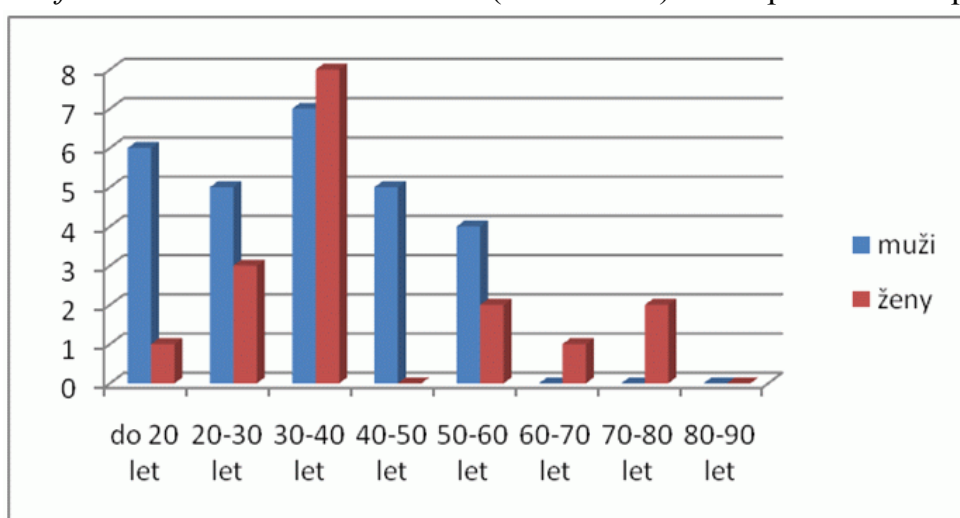
Tabulka č.2: Věk účastníků kurzu pastoračních pomocníků

Věková kategorie	muži	ženy	muži a ženy
do 20 let	6	1	7
20-30 let	5	3	8
30-40 let	7	8	15
40-50 let	5	0	5
50-60 let	4	2	6
60-70 let	0	1	1
70-80 let	0	2	2
80-90 let	0	0	0

Graf č.2: Věk všech účastníků kurzu pastoračních pomocníků

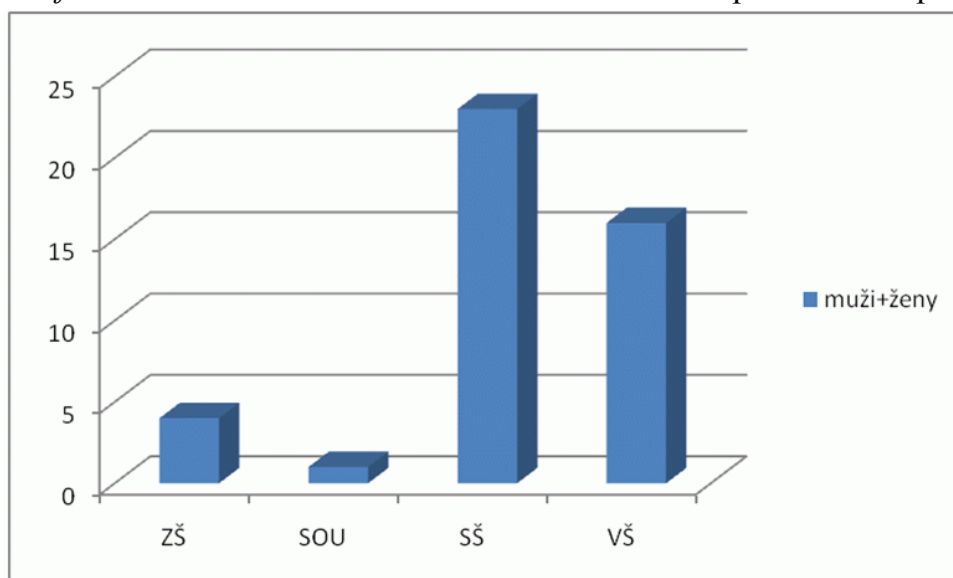
Graf č.3: Věk účastníků (mužů a žen) kurzu pastoračních pomocníků

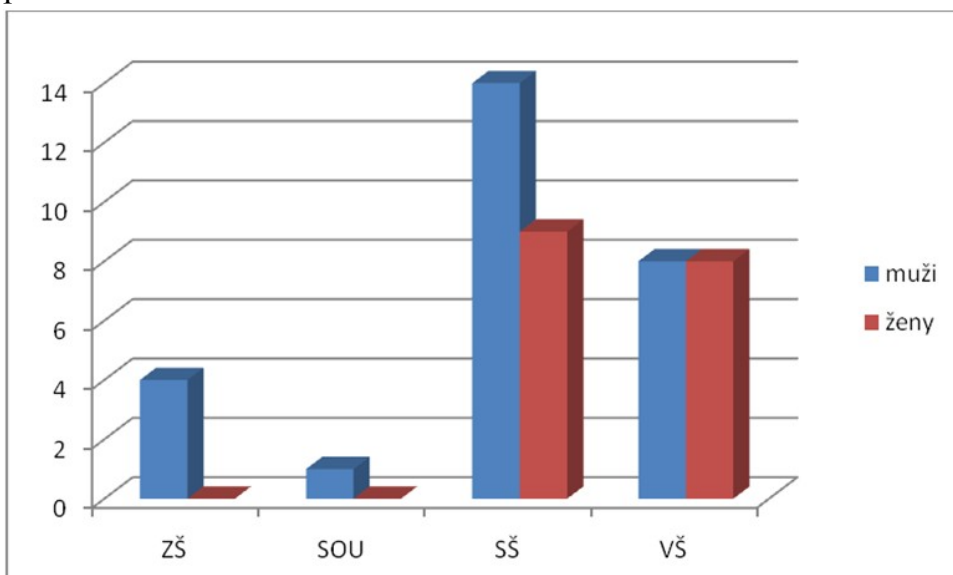
Tabulka č.3: Vzdelání účastníků kurzu pastoračních pomocníků

vzdělání	muži	ženy	muži a ženy
ZŠ	4	0	4
SOU	1	0	1
SŠ	14	9	23
VŠ	8	8	16

Graf č.4: Vzdelání všech účastníků kurzu pastoračních pomocníků

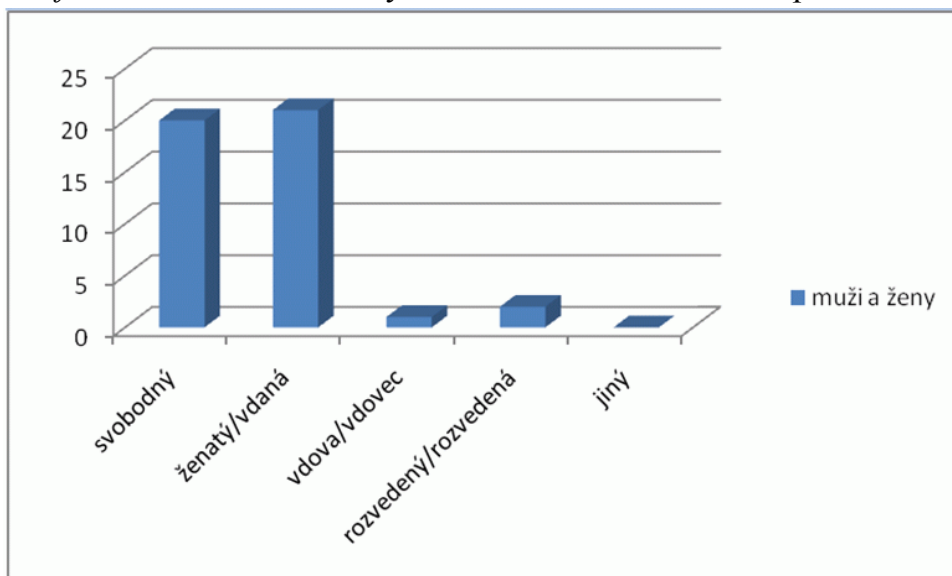
Graf č.5: Vzdelání účastníků (mužů a žen) kurzu pastoračních pomocníků

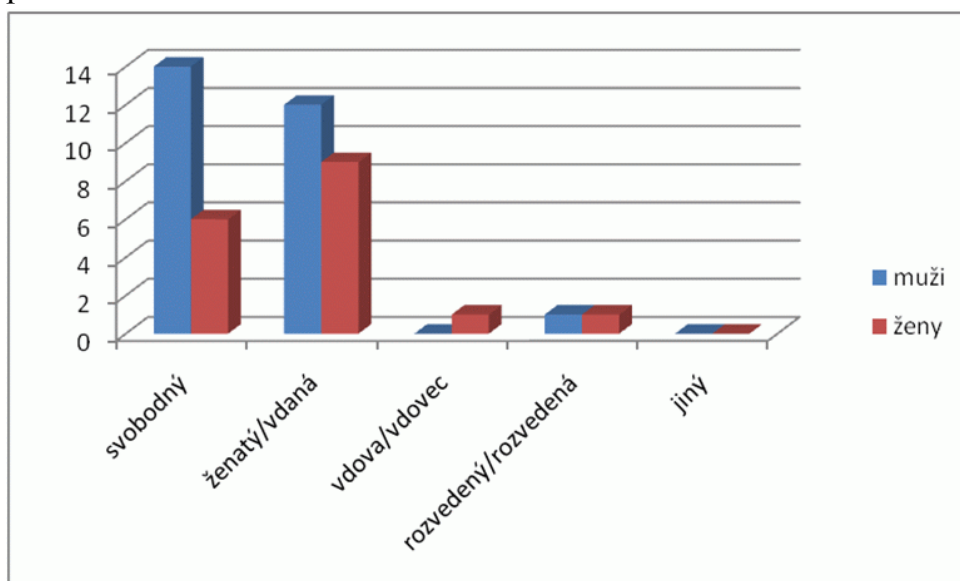
Tabulka č.4: Rodinný stav účastníků kurzu pastoračních pomocníků

stav	muži	ženy	muži a ženy
svobodný	14	6	20
ženatý/vdaná	12	9	21
vdova/vdovec	0	1	1
rozvedený/rozvedená	1	1	2
jiný	0	0	0

Graf č.6: Rodinný stav všech účastníků kurzu pastoračních pomocníků

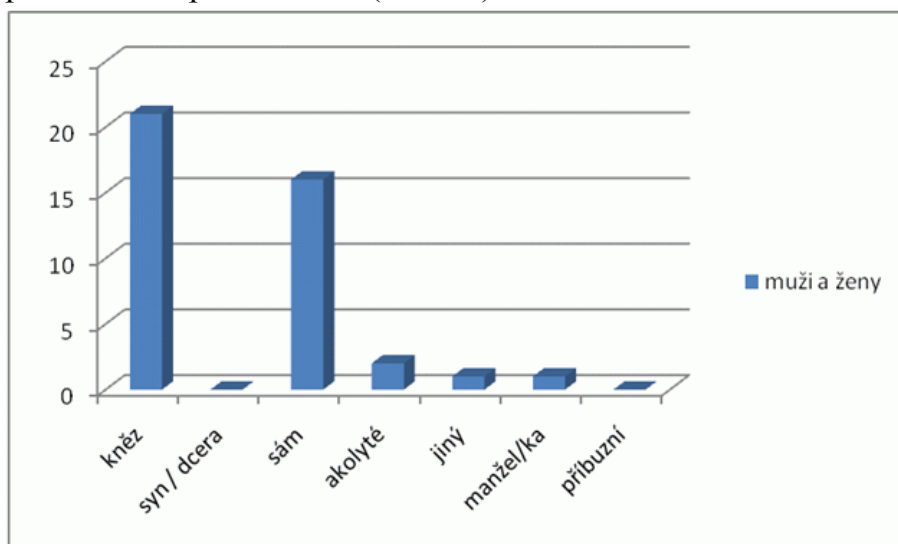
Graf č.7: Rodinný stav účastníků (mužů a žen) kurzu pastoračních pomocníků

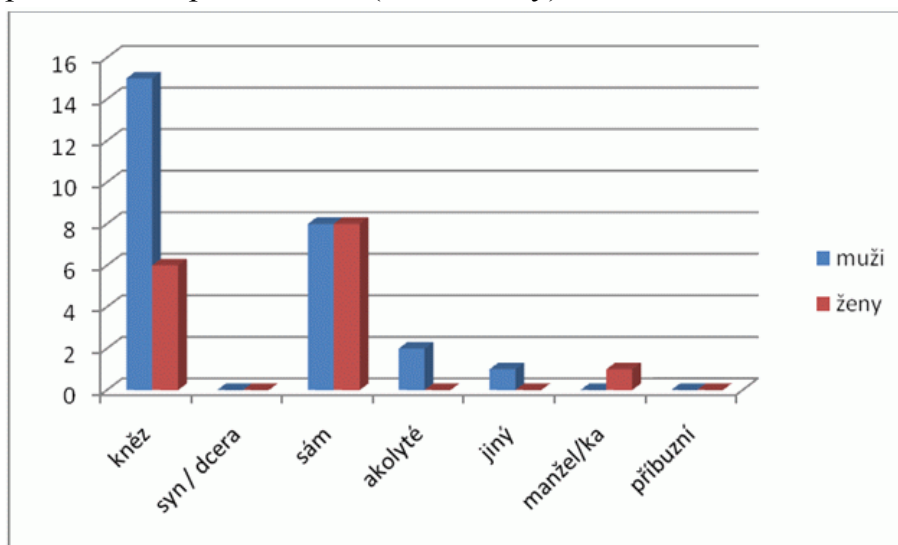
Tabulka č.5: Kdo Vás přivedl na myšlenku absolvovat teologický kurz pastoračních pomocníků?

	muži	ženy	muži a ženy
kněz	15	6	21
syn / dcera	0	0	0
sám	8	8	16
akolyté	2	0	2
jiný	1	0	1
manžel/ka	0	1	1
příbuzní	0	0	0

Grafč.8: Kdo Vás přivedl na myšlenku absolvovat teologický kurz pastoračních pomocníků? (všichni)

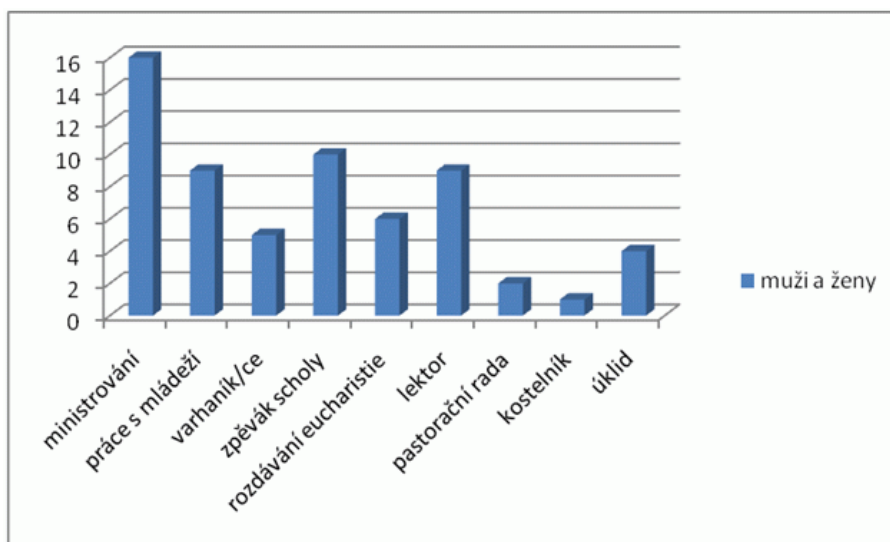
Graf č.9: Kdo Vás přivedl na myšlenku absolvovat teologický kurz pastoračních pomocníků? (muži a ženy)

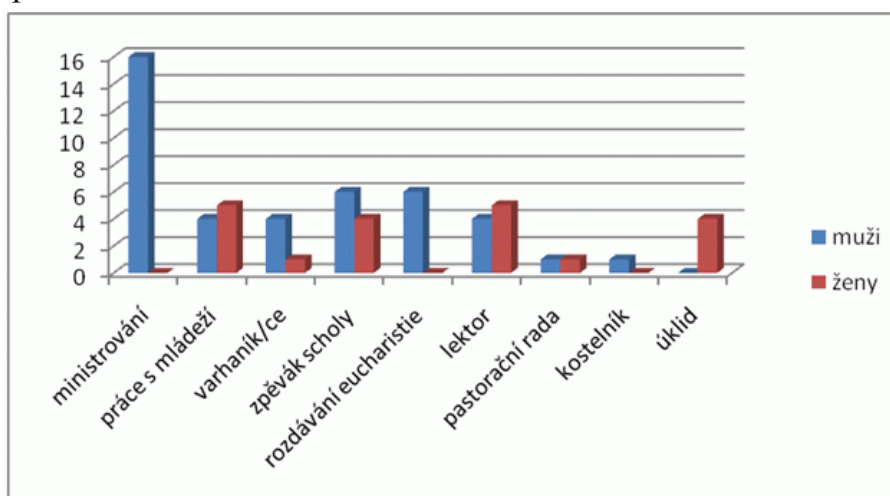
Tabulka č.6: Dosavadní práce pro farnost účastníků pastoračního kurzu

služba	muži	ženy	muži a ženy
ministrování	16	0	16
práce s mládeží	4	5	9
varhaník/ce	4	1	5
zpěvák scholy	6	4	10
rozdávání eucharistie	6	0	6
lektor	4	5	9
pastorační rada	1	1	2
kostelník	1	0	1
úklid	0	4	4

Graf č.10: Dosavadní práce pro farnost všech účastníků pastoračního kurzu

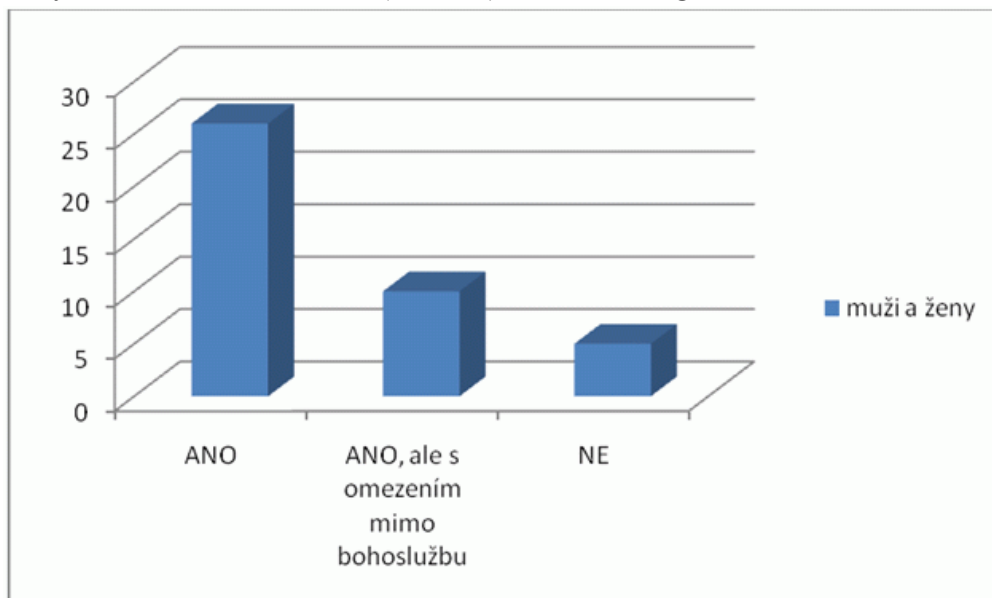
Graf č.11: Dosavadní práce pro farnost účastníků (mužů a žen) pastoračního kurzu

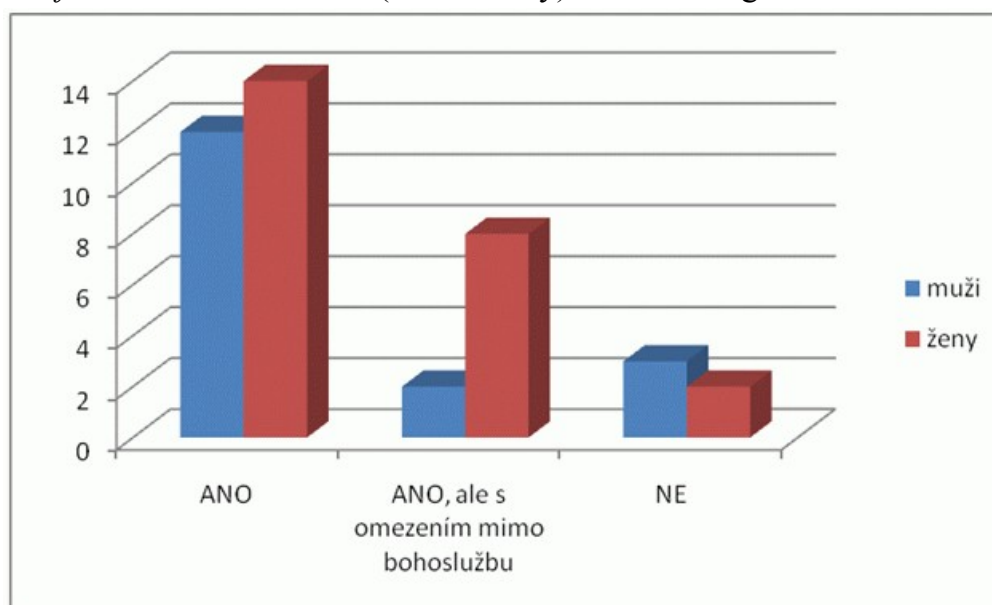
Tabulka č.7: Názor: žena v liturgické službě ANO/NE

názor	muži	ženy	muži a ženy
ANO	12	14	26
ANO, ale s omezením mimo bohoslužbu	2	8	10
NE	3	2	5

Graf č.12: Názor (všichni): žena v liturgické službě ANO/NE

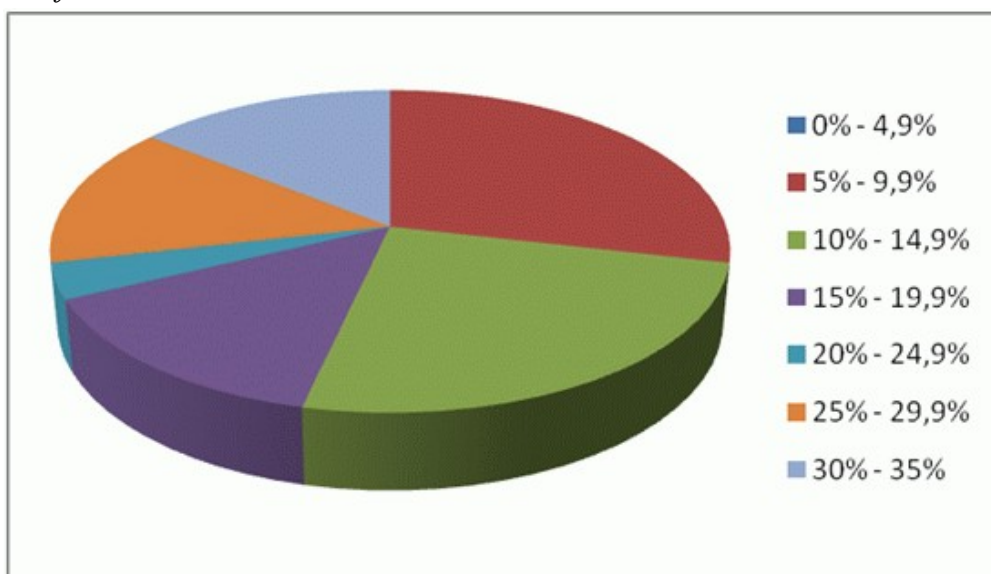
Graf č.13: Názor (muži a ženy): žena v liturgické službě ANO/NE

Tabulka č.8: Návštěvnost na nedělních bohoslužbách

procento účasti věřících	počet farností
0% - 4,9%	0
5% - 9,9%	8
10% - 14,9%	7
15% - 19,9%	4
20% - 24,9%	1
25% - 29,9%	4
30% - 35%	4

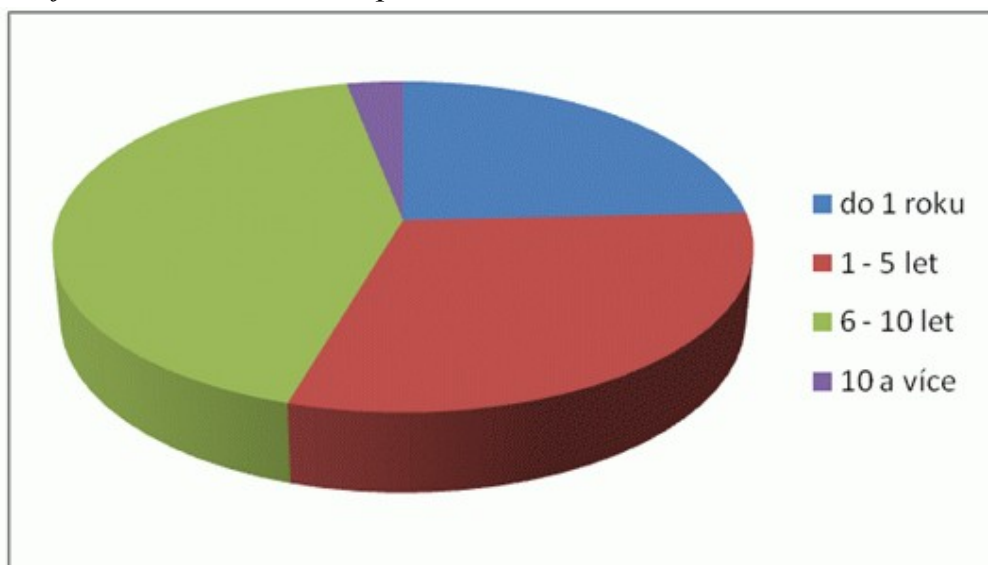
Graf č.14: Návštěvnost na nedělních bohoslužbách

Tabulka č.9: Délka působnosti kněze ve farnosti

délka služby	počet kněží
do 1 roku	8
1 - 5 let	10
6 - 10 let	14
10 a více	1

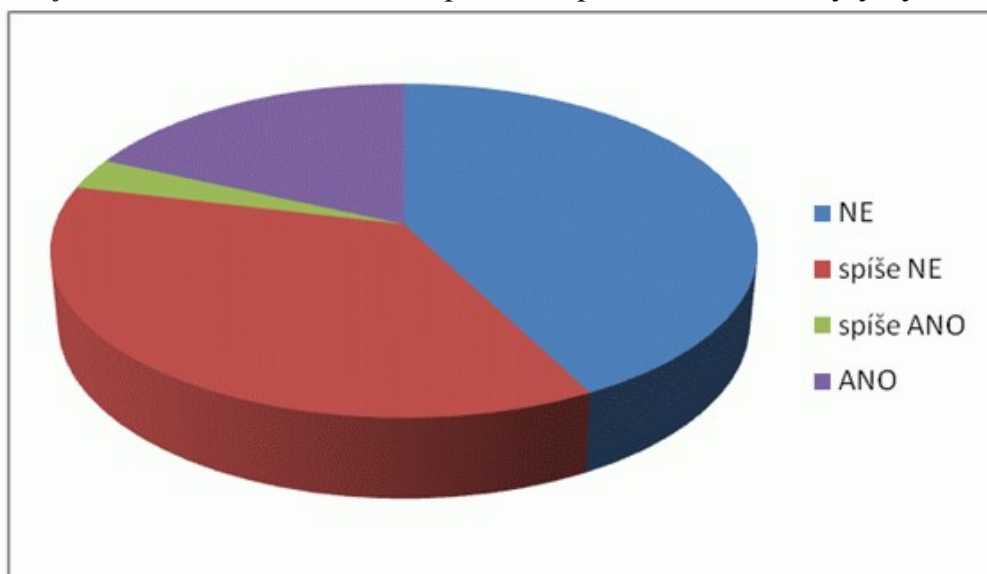
Graf č.15: Délka působnosti kněze ve farnosti

Tabulka č.10: Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává žena?

názor	počet kněží
NE	14
spíše NE	12
spíše ANO	1
ANO	6

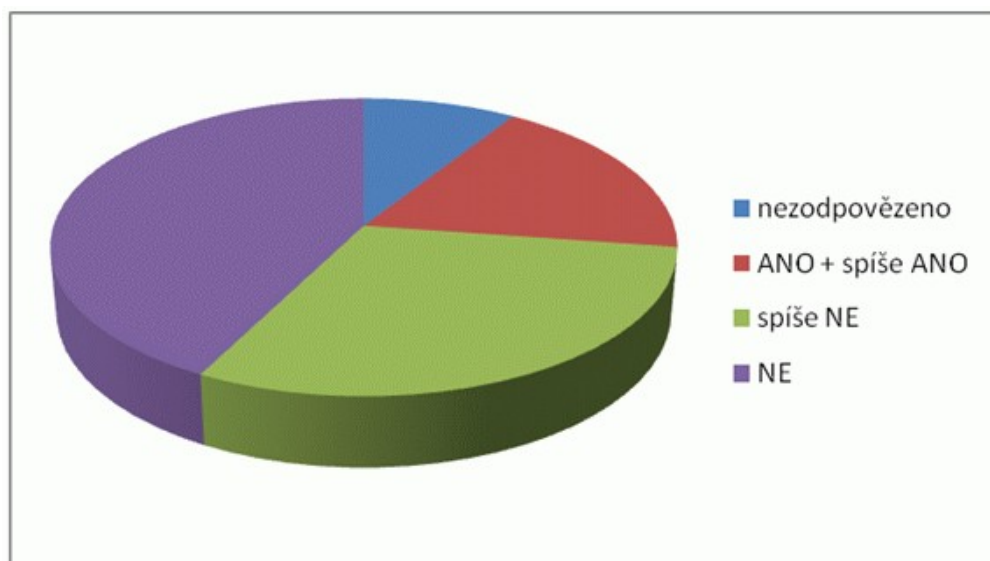
Graf č.16: Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává žena?

Tabulka č.11: Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává ve Vaší farnosti žena?

názor	počet kněží
nezodpovězeno	3
ANO + spíše ANO	6
spíše NE	10
NE	14

Graf č.17: Shledáváte problém, pokud službu akolyty vykonává ve Vaší farnosti žena?

Tabulka č.12: Názor kněží o působení žen v liturgii dle kanonického práva

názor	počet kněží
NE	16
ANO	7
NEZODPOVĚZENO	3

Graf č.18: Názor kněží o působení žen v liturgii dle kanonického práva

